

Uppdrag att ta fram förslag på regelförenklingar inom omställningsstudiestödet

Uppdrag att ta fram förslag på regelförenklingar inom omställningsstudiestödet

Centrala studiestödsnämnden (CSN)
November 2023

Producent

CSN, Rättsavdelningen
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Författningsförslag	5
1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd	5
1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd.....	8
1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	14
2 Problembeskrivning	15
2.1 Ett nytt studiestöd för omställning har införts	15
2.2 Uppdraget att ta fram förslag på regelförenklingar inom omställningsstudiestödet.....	16
2.3 Studerande ska få besked i tid och regelverket för omställningsstudiestödet behöver därför förenklas	16
3 Nuvarande reglering	19
4 Vissa regler kan förenklas omgående	25
4.1 Fler studerande ska ha förtur till ytterligare omställningsstudiestöd	25
4.2 Ramtid för arbetsvillkoren ska beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser.....	27
5 Andra regler kan förenklas på längre sikt	33
5.1 Arbetsvillkoren	33
5.1.1 Etableringsvillkoret ska endast prövas genom inkomst.....	33
5.1.2 Det ska inte ställas krav på att förvärsarbetet har varit den studerandes huvudsyssla	37
5.1.3 Fler ersättningar ska vara överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret.....	40
5.1.4 Egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren	42
5.2 Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för kortare utbildningar som påbörjats före den 1 januari 2023	47
5.3 Den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten	50
5.4 Studiestart vid beslut om årlig inkomst ska vara starten av den första tidsperiod som en ansökan avser.....	54
5.5 Omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag.....	56
5.6 Skatteverket ska lämna uppgifter till CSN om aktiv näringsverksamhet	64
5.7 Befintlig och föreslagen reglering av behandling av personuppgifter är tillräcklig	65
5.8 Den befintliga sekretesslagstiftningen är tillräcklig.....	68
6 Ikraftträdande	70

7	Konsekvenser	76
7.1	Finansiella konsekvenser.....	76
7.2	Konsekvenser för studerande	77
7.3	Konsekvenser för CSN	84
7.4	Konsekvenser för andra myndigheter och aktörer	86
7.5	Övriga konsekvenser	86
8	Författningskommentar	89
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd	89

Sammanfattning

Omställningsstudiestödet syftar till att förbättra förutsättningarna för vuxna yrkesverksamma att finansiera studier och att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Intresset för stödet har varit betydligt större än förväntat. Det stora antalet ansökningar, en kort tid för införande av reformen och ett komplext regelverk har skapat långa handläggningstider hos CSN. Många studerande får därför vänta länge på ett beslut. Det komplexa regelverket innebär också att det inte är möjligt att utveckla systemstöd för prövningen av vissa villkor. Regeringen beslutade därför den 7 september 2023 att ge CSN i uppdrag att ta fram förslag på regelförändringar av omställningsstudiestödet som kan leda till kortade handläggningstider och mer automatiserade processer, utan att det grundläggande syftet med reformen ändras och utan att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning.

CSN lämnar i denna promemoria förslag till ändringar i lagen (2022:856) och förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd som möjliggör en förenklad administration och en högre grad av automatiserad prövning hos CSN. Förslagen syftar till att studerande ska kunna få beslut snabbare och enklare. CSN föreslår bl.a. att fler studerande ska ha förtur till ytterligare omställningsstudiestöd och att ramtiden för arbetsvillkoren bör beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser. CSN föreslår också att etableringsvillkoret som utgångspunkt endast ska prövas genom arbetsinkomster och att egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i både etablerings- och aktualitetsvillkoret. Skatteverket föreslår genom en ändring i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet vara skyldig att efter begäran lämna uppgifter om perioden om aktiv näringsverksamhet till CSN. CSN föreslår dessutom att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för att den studerande ska kunna avsluta även kortare utbildningar som har startat innan den 1 januari 2023. CSN föreslår slutligen att den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas utifrån förhållanden tidigast fem månader före studiestarten.

Förslagen om utökad rätt till förtur och förändrad ramtid för arbetsvillkoren föreslås träda i kraft den 1 mars 2024 och övriga förslag den 1 juli 2024.

Förslagen innebär en minskad och förenklad administration hos CSN vilket möjliggör kortare handläggningstider och snabbare beslut till samtliga studerande. Förslagen möjliggör dessutom systemlösningar för maskinell prövning av olika villkor, som inte är möjliga med nuvarande regelverk.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd dels att 6, 7, 23 och 26 §§ ska ha följande lydelse, dels att punkt 2 i ikraftträdande och övergångsbestämmelsen till lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska ha följande lydelse, och dels att det ska införas en ny punkt 3 i ikraftträdande och övergångsbestämmelsen till lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som

1. *har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i*

a) sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år som kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, och

b) sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, eller

2. *under kvalificeringstiderna som anges i 1 a och 1 b har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.*

Med ramtid enligt första stycket avses de 14 år respektive 24 månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden. Om studierna har påbörjats före den dag ansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten.

För att förvärvsarbetet i första stycket 1 a ska få räknas ska det ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden.

Förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som i

1. sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år som kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, *har haft viss minsta inkomst av förvärvsarbete,* och

2. sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader,

a) *har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad, eller*

b) *har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.*

7 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om villkoren i 6 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om att

andra villkor än vad som anges i 6 § första stycket 1 och 2 ska gälla för studerande som är egenföretagare, under de ramtider som anges där.

23 §

Den årliga inkomst som avses i 22 § ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden, dock tidigast *tre* månader och senast dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst *fyra* månader.

Nämnden ska i den begäran som avses i 22 § första stycket ange den dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst.

Den årliga inkomst som avses i 22 § ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden, dock tidigast *fem* månader och senast dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst *fem* månader.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om årlig inkomst.

26 §

När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och *kollektivantalat kompletterande studiestöd* per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och *kollektivantalat kompletterande studiestöd per vecka*, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,

När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 §, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
 - c) multiplicerad med 0,50 för den

- c) multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
- d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
- e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än *summan av* den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § *och kollektivavtalat kompletterande studiestöd* per vecka.

- som får 50 procent av helt stöd,
- d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
- e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka.

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier *på en utbildning* som påbörjas efter den 31 december 2022. *För studier på en utbildning som är 80 veckor eller mer på heltid, eller motsvarande antal veckor på deltid, tillämpas lagen dock första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid efter den 31 december 2022.*

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier efter den 31 december 2022.

3. *Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar före det första kalenderhalvåret 2025.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2. Bestämmelserna i 6, 23 och 26 §§ i den nya lydelsen gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd
dels att 9 § upphävs,
dels att 4-8, 10 och 36 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 8 a-d §§, av följande lydelse, och
dels att det närmast efter rubriken Beräkning av omställningsstudiestöd ska införas en paragraf, 16 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Omställningsstudiestöd lämnas, i den mån som det finns tillgång på medel, i den ordning som ansökningarna kommer in till Centrala studiestödsnämnden.

En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för en viss utbildning och som fortsätter denna utbildning har förtur till stöd.

En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för studier under ett kalenderhalvår har förtur till ytterligare stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår.

5 §

Ramtiden enligt 6 § första stycket 1 b lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd får, om den studerande begär det, i stället avse de 24 månader som närmast föregått den dag den studerandes ansökan om grundläggande omställnings- och kompetensstöd kom in till en omställningsorganisation som han eller hon är anknuten till. Om studierna har påbörjats innan omställnings- och kompetensstödsansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten. *Studier som påbörjas efter ett studieuppehåll räknas också som en studiestart.*

Ramtiden enligt 6 § första stycket 2 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd får, om den studerande begär det, i stället avse de 24 månader som närmast föregått den dag den studerandes ansökan om grundläggande omställnings- och kompetensstöd kom in till en omställningsorganisation som han eller hon är anknuten till. Om studierna har påbörjats innan omställnings- och kompetensstödsansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten *enligt vad som framgår av 8 c §.*

6 §

Vid prövning av villkoren i 6 § första stycket 1 a och tredje stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

Vid prövning av villkoren i 6 § första stycket 1 och tredje stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

får tid då den studerande har fått föräldrapenningsförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken samt dagersättning och dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt jämställas med förvärsarbete under sammanlagt högst 24 månader. Detsamma gäller tid med motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz.

får tid då den studerande har fått föräldrapenningsförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken samt dagersättning och dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt jämställas med förvärsarbete under sammanlagt högst 24 månader. Detsamma gäller tid med motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz.

7 §

När ramtid ska fastställas enligt 6 § första stycket 1 b lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd räknas inte månader när den studerande har fått omställningsstudiestöd, föräldrapenningsförmåner och sjukpenning enligt socialförsäkringsbalken, samt dagersättning och dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt, om inte villkoret samtidigt uppfylls under den månaden. Detsamma gäller tid med motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz.

När ramtid ska fastställas enligt 6 § första stycket 2 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd räknas inte månader när den studerande har fått omställningsstudiestöd, föräldrapenningsförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken, samt dagersättning och dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt, om inte villkoret samtidigt uppfylls under den månaden. Detsamma gäller tid med motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz.

8 §

Med inkomst av förvärsarbete enligt 6 § första stycket 2 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd avses arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229).

Inkomster under en kalendermånad om minst 25 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats motsvarar arbete under en månad. Om det för ett kalenderår inte finns uppgifter om den sökande enligt 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i

Med inkomst av förvärsarbete enligt 6 § första stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd avses arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229).

arbetsgivardeklarationer, ska i stället en inkomst om minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret motsvara arbete under tolv månader.

Inkomster från förvärsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), med undantag för Sverige, i Förenade kungariket och i Schweiz som motsvarar arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen får tillgodoräknas som inkomst i Sverige.

8 a §

Med minsta inkomst av förvärsarbete enligt 6 § första stycket 1 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd avses inkomster under en kalendermånad om minst 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats motsvara arbete under en månad.

Om det för ett kalenderår inte finns uppgifter om den studerande enligt 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i arbetsgivardeklarationer, ska i stället inkomsten motsvara arbete under det antal hela kalendermånader, högst tolv, som årsinkomsten delat med 0,125 inkomstbasbelopp uppgår till.

8 b §

Med minsta inkomst av förvärsarbete enligt 6 § första stycket 2 b lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd avses inkomster under en kalendermånad om minst 25 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats motsvarar arbete under en månad.

Om det för ett kalenderår inte finns uppgifter om den studerande enligt 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i arbetsgivardeklarationer, ska i stället en inkomst om minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret anses vara tillräckliga inkomster under tolv månader.

8 c §

När ramtid ska beräknas enligt 6 § andra stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska studiestarten vara början av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell

ansökan. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden göra en ny prövning av ramtiden endast om uppehållet varat minst fem månader.

8 d §

En egenföretagare som under en månad inte uppfyller kravet på viss arbetsinkomst, men som under samma månad har bedrivit aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229) får tillgodoräkna sig månaden vid prövning av villkoret i 6 § första stycket 1 och 2 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd.

9 §

För att förvärvsarbete ska anses ha varit den studerandes huvudsyssla under en kalendermånad enligt 6 § tredje stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd får den studerande inte under samma tid ha tagit emot studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, eller under mer än halva månaden ha tagit emot omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd.

10 §

Centrala studiestödsnämnden får meddela

1. närmare föreskrifter om hur ramtiden och tiden med förvärvsarbete enligt 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd och 5 § ska beräknas,

2. ytterligare föreskrifter om hur tid som jämföras med förvärvsarbete enligt 6 § ska beräknas, hur tid som inte ska räknas enligt 7 § ska beräknas och vilka motsvarande utländska ersättningar som ska få jämföras med förvärvsarbete eller räknas bort,

3. föreskrifter om krav på minsta omfattning för att tid enligt 6 § ska få jämföras med förvärvsarbete,

Centrala studiestödsnämnden får meddela

1. närmare föreskrifter om hur ramtiden och tiden med förvärvsarbete enligt 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd och 5 § ska beräknas,

2. ytterligare föreskrifter om hur tid som jämföras med förvärvsarbete enligt 6 § ska beräknas, hur tid som inte ska räknas enligt 7 § ska beräknas och vilka motsvarande utländska ersättningar som ska få jämföras med förvärvsarbete eller räknas bort,

3. föreskrifter om krav på minsta omfattning för att tid enligt 6 § ska få jämföras med förvärvsarbete,

4. närmare föreskrifter om hur inkomster av förvärvsarbete enligt 8 § ska beräknas och hur inkomster ska räknas för studerande som har haft arbetsinkomster i ett annat land än Sverige, och

5. närmare föreskrifter om villkor för huvudsyssla och beräkning av tid med studiemedel, studiestartsstöd och omställningsstudiestöd enligt 9 §.

4. närmare föreskrifter om hur inkomster av förvärvsarbete enligt 8 § ska beräknas och hur inkomster ska räknas för studerande som har haft arbetsinkomster i ett annat land än Sverige, och

5. föreskrifter om hur ramtid enligt 6 § lagen om omställningsstudiestöd ska beräknas.

16 a §

När en årlig inkomst ska bestämmas enligt 23 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd är studiestarten början av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan.

36 §

En registrerad omställningsorganisation ska på begäran lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd uppgift om

1. tid, omfattning och huvudmannen för samt namn på utbildning som finansieras av omställningsorganisationen,
2. kontaktuppgifter till utbildningsanordnaren,
3. huruvida omställningsorganisationen kommer att lämna kollektivavtalat kompletterande studiestöd för studier på den sökta utbildningen,
4. datum för när ansökan om grundläggande omställnings- och kompetensstöd kom in till omställningsorganisationen,
5. huruvida omställningsorganisationen har avstått från att lämna ett yttrande enligt 32 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd, och
6. övriga uppgifter om studierna och om andra förhållanden som har betydelse för att kunna få omställningsstudiestöd.

Uppgiftsskyldigheten i första stycket 4-6 gäller även Kammarkollegiet.

När en registrerad omställningsorganisation har beslutat om storleken på kompletterande avtalat studiestöd för en person som har beviljats omställningsstudiebidrag ska organisationen informera Centrala studiestödsnämnden om innehållet i beslutet.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2024 i fråga om 4, 5, 8 c och 10 §§ och i övrigt den 1 juli 2024.

2. Bestämmelserna i 9 § i den äldre lydelsen gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar före det första kalenderhalvåret 2025.

3. Bestämmelserna i 7, 8 och 36 §§ i den nya lydelsen och 8 a, 8 b och 8 d §§ gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

4. Bestämmelsen i 5 § i den äldre lydelsen gäller för den som har beviljats omställningsstudiestöd för studierna före ikraftträdandet.

5. Bestämmelsen i 8 c § tillämpas inte för den som har beviljats omställningsstudiestöd för studierna före ikraftträdandet.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 6 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §²

På begäran av Centrala studiestödsnämnden ska uppgifter lämnas ut från beskattningsdatabasen i den utsträckning det behövs för

1. kontroll av ansökningar om uppskov med betalning av studiemedelsavgifter i fråga om studiestöd och av ansökningar om avskrivning av studieskuld,
2. kontroll av ansökningar om studiestöd, om nedsättning av årsbelopp och om avskrivning av studielån samt fastställande av årsbelopp,
3. kontroll av ärenden om återbetalning av lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar, eller
4. kontroll av ärenden om återbetalning av körkortslån.

De uppgifter som ska lämnas ut till Centrala studiestödsnämnden med stöd av första stycket är uppgifter om

1. överskott och underskott i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital,
2. arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229),
3. nettoomsättning enligt deklarationsbilaga för enskilda näringsidkare samt för delägare i handelsbolag och kommanditbolag, och
4. registrering i sjömansregistret.

De uppgifter som ska lämnas ut till Centrala studiestödsnämnden med stöd av första stycket är uppgifter om

1. överskott och underskott i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital,
2. arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229),
3. nettoomsättning enligt deklarationsbilaga för enskilda näringsidkare samt för delägare i handelsbolag och kommanditbolag,
4. tidsperioder med aktiv näringsverksamhet, och
5. registrering i sjömansregistret.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2024.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik 2003:1023.

² Senaste lydelse 2022:868.

2 Problembeskrivning

2.1 Ett nytt studiestöd för omställning har införts

I oktober 2020 enades Svenskt Näringsliv och Förhandlings- och samverkansrådet PTK (PTK) om ett utkast till ett nytt huvudavtal om trygghet, omställning och anställningsskydd. De enades också om en principöverenskommelse där insatser från staten angavs som villkor för att anta huvudavtalet. Senare anslöt sig även IF Metall och Svenska Kommunalarbetsareförbundet till utkastet till huvudavtal och principöverenskommelsen. Därefter anslöt sig även Landsorganisationen i Sverige (LO) till principöverenskommelsen. Enligt principöverenskommelsen skulle ett nytt offentligt studiestöd införas.

Den 4 december 2020 begärde parterna gemensamt att regeringen skulle modernisera arbetsrätten i enlighet med förslagen i principöverenskommelsen (A2020/0254). I principöverenskommelsen efterfrågades ändringar i anställningsskyddet, införandet av ett nytt parallellt och offentligt studiestöd och ett offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd.

Inom Arbetsmarknadsdepartementet och Utbildningsdepartementet utarbetades under våren 2021 promemoriorna En reformerad arbetsrätt – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:17), Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18) och Grundläggande omställnings- och kompetensstöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:16). Förslagen remissbehandlades och den 17 mars 2022 överlämnade regeringen propositionen Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden till riksdagen. Den 8 juni 2022 antog riksdagen förslagen.³

Den nya lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd trädde i kraft den 30 juni 2022. Omställningsstudiestöd får lämnas för studier efter den 31 december 2022. Lagen innebär att ett nytt offentligt och parallellt studiestöd införas. Syftet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier och att därigenom stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. En målsättning är att rekrytera fler yrkesverksamma till studier. Stödet är tänkt att stärka den enskildes position på arbetsmarknaden samt att bidra till att säkra samhällets och näringslivets kompetensförsörjning.⁴ Stödet administreras av Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Den 22 juni 2022 skrev Svenskt Näringsliv, PTK och LO under nya huvudavtal om trygghet, omställning och anställningsskydd. Därefter slöt även Arbetsgivarverket och de fackliga organisationerna i den statliga sektorn den 27 juni 2022 en överenskommelse om flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet för den statliga sektorn. Sveriges Kommuner och Regioner, de kommunala företagens arbetsgivarorganisation Sobona samt de fackliga organisationerna i den kommunala

³ Prop. 2021/22:176, bet. 2021/22:AU12, rskr. 2021/22:365.

⁴ Prop. 2021/22:176, s. 167.

sektorn kom den 20 december 2021 överens om ett nytt kompetens- och omställningsavtal – KOM-KR – som gäller från och med den 1 oktober 2022. Samtliga huvudavtal innehåller en rätt till ett kollektivavtalat kompletterande studiestöd för den som studerar med offentligt omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestöd lämnas som mest under 44 veckor, vid studier på heltid. Den 20 december 2022 remitterades en promemoria med förslag om möjlighet att få ytterligare 22 veckor med omställningsstudiestöd 15 år efter att de första 22 veckorna har utnyttjats.⁵ Förslagen bereds inom regeringskansliet.

2.2 Uppdraget att ta fram förslag på regelförenklingar inom omställningsstudiestödet

Den 7 september 2023 beslutade regeringen att ge CSN i uppdrag att ta fram förslag på regelförändringar av omställningsstudiestödet som kan leda till kortade handläggningstider och mer automatiserade processer, utan att det grundläggande syftet med reformen ändras och utan att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning. I uppdraget ingår att lämna författningsförslag och en konsekvensanalys av de förslag som lämnas. Konsekvensanalysen ska bland annat innehålla en beskrivning av konsekvenserna för andra berörda myndigheter. Myndigheten ska löpande hålla utbildningsdepartementet informerat om arbetet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 november 2023.⁶

2.3 Studerande ska få besked i tid och regelverket för omställningsstudiestödet behöver därför förenklas

Omställningsstudiestöd är inte en rättighet för de individer som uppfyller villkoren för stödet, utan begränsas av om det finns tillgängliga medel att bevilja stödet. Stödet är en omfattande och komplex reform. Regeringen har därför bedömt att ett planerat införande i på förhand definierade faser underlättar för berörda myndigheter att handlägga och besluta inkomna ärenden med bibehållen rättssäkerhet. Av den anledningen införs stödet stegvis under åren 2022 till 2026, varefter stödet beräknas vara fullt utbyggt.⁷ Under 2023 har anslagna medel beräknats räcka till 8 800 studerande, under 2024 till 17 900 studerande, under 2025 till 30 000 studerande och från och med 2026 till mellan 35 100 och 52 900 studerande per år.⁸ Hur många studerande som kommer att ansöka om stödet har dock varit svårt att bedöma.⁹ Inom

⁵ Fler veckor med omställningsstudiestöd – för stärkt konkurrenskraft, säkrad kompetensförsörjning och livslångt lärande (Ds 2022:29).

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Centrala studiestödsnämnden, den 7 september 2023 (U2023/01909, U2023/02540).

⁷ Prop. 2021/22:176, s. 286 och 287.

⁸ Ds. 2021:18, s. 334.

⁹ Ibid. s. 99 och 332.

andra typer av statliga studiestöd som administreras av CSN överstiger det totala antalet ansökningar normalt antalet beviljade ansökningar med ungefär 50 procent. Det skulle motsvara omkring 13 000 ansökningar om omställningsstudiestöd för studier som startar under 2023. CSN räknade dock med fler ansökningar än så. Intresset för stödet har dock visat sig vara större än beräknat. Under perioden den 1 oktober 2022 till den 18 augusti 2023 har 39 200 personer lämnat in 56 000 ansökningar om omställningsstudiestöd till CSN för studier under 2023.¹⁰ Fram till den 30 september 2023 hade ytterligare 2 500 sådana ansökningar lämnats in till CSN. Många av de sökande tillhör inte målgruppen för stödet. Av de som har sökt stödet och som hittills har fått ett beslut har 17 procent beviljats omställningsstudiestöd.¹¹

Regelverket för omställningsstudiestödet är komplext. Den studerande ska uppfylla en rad olika villkor för att kunna kvalificera sig för stödet. Många villkor kräver individuella bedömningar och vissa villkor fordrar dessutom omfattande utredningsinsatser. Den korta tiden mellan beslutet om att införa ett nytt studiestöd och ikraftträdandet innebär vidare att CSN ännu inte har hunnit utveckla ett systemstöd för prövningen av ansökningar. Prövningen är därför för närvarande i princip helt manuell. Komplexiteten i regelverket innebär vidare att det inte kommer att vara möjligt att utveckla systemstöd för prövningen av vissa villkor. Ett exempel är de så kallade arbetsvilkorens utformning. Rätt till stöd förutsätter att den sökande har arbetat i tillräcklig omfattning eller haft tillräckliga inkomster under åtta av de senaste 14 och ett av de senaste två åren.¹² Den som inte har haft tillräckliga inkomster kan därför behöva skicka in intyg om arbetad tid under sammanlagt 14 år, eller 168 månader. Sådana intyg måste alltid granskas av en handläggare.

Den korta tiden mellan beslutet om att införa ett nytt studiestöd och ikraftträdandet, det komplexa regelverket och ett betydligt större antal ansökningar än väntat, skapar tillsammans långa handläggningstider. Långa handläggningstider ger i sin tur problem för de studerande. Studerande som har begärt tjänstledigt från sitt arbete och som har antagits till en utbildning förväntar sig ett besked om omställningsstudiestöd innan studierna startar. Många sökande får i dag besked senare än så, vilket skapar en ekonomisk oro och osäkerhet.

Många studerande får också vänta länge på ett beslut. Av de totalt 41 000 personer som fram till den 30 september 2023 har ansökt om omställningsstudiestöd, väntar 20 400 fortfarande på sitt beslut.¹³

CSN har sedan hösten 2022 vidtagit en rad olika åtgärder för att korta handläggningstiderna. Bland annat har resurser flyttats från andra områden för att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd. Informationen på CSN:s webbplats och i ansökan om omställningsstudiestöd har också justerats, för att tydliggöra vilka som tillhör målgruppen för stödet och motverka att den som inte uppfyller villkoren

¹⁰ Utvecklingen av det nya omställningsstudiestödet – Delredovisning av ett regeringsuppdrag. CSN rapport 2023:5, september 2023 (ADM/2023:382).

¹¹ CSN:s beräkningar. Avser perioden den 1 oktober – 30 september 2023.

¹² Se avsnitt 3.

¹³ Av de 23 500 personer som lämnade in en ansökan under perioden den 1 oktober 2022 till den 31 mars 2023, för studier som startade under våren 2023, har 17 600 hunnit få ett beslut den 30 september 2023. Av de 25 000 som hade lämnat in en ansökan under perioden den 1 april till den 30 september 2023, för studier som startar under hösten 2023, hade 5 300 fått ett beslut den 30 september 2023.

ansöker om stödet. Den 20 april 2023 gav regeringen CSN i uppdrag att förbättra handläggningen av omställningsstudiestödet.¹⁴ Myndigheten ska vidta nödvändiga åtgärder för att förkorta handläggningstiderna, till exempel genom effektiviseringar eller omprioritering av resurser från andra delar av myndighetens verksamhet. Utgångspunkten för uppdraget är att åtgärderna inte ska få någon större påverkan på övriga studiestödstagare.¹⁵ Regeringen har vidare i höständeringsbudgeten för 2023 och i budgetproposition för 2024 föreslagit att CSN:s anslag ska öka med tio miljoner kronor för 2023 och med 50 miljoner kronor för 2024, för att förbättra handlägningsläget inom omställningsstudiestödet.¹⁶ Ytterligare åtgärder är dock nödvändiga.

Den som överväger att studera som ett led i en omställning måste i god tid få besked om sina ekonomiska förutsättningar under studietiden. Att tillföra resurser och att se över arbetssätt och prioriteringar bidrar till att CSN kan korta tiden mellan ansökan och beslut. Men administrationen av omställningsstudiestödet måste också effektiviseras. En effektiv hantering förutsätter en enklare handläggning och att det är möjligt att bygga ett systemstöd med en hög grad av automatiserad prövning. Regelverket för omställningsstudiestödet behöver därför förenklas.

Omställningsstudiestödet är en del av en större reform på den svenska arbetsmarknaden, där förändringar i arbetsrätten, ett nytt grundläggande omställnings- och kompetensstöd och ett nytt statligt omställningsstudiestöd utgör olika delar av en och samma helhet. Det är därför viktigt att förändrade regler inte innebär att det grundläggande syftet med stödet ändras eller att målgruppen för stödet förändras i någon större utsträckning.

¹⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Centrala studiestödsnämnden, U2023/01396.

¹⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Centrala studiestödsnämnden, ändringsbeslut den 20 april 2023, U2023/01396.

¹⁶ Prop. 2023/24:2 och prop. 2023/24:1, utgiftsområde 15.

3 Nuvarande reglering

Bestämmelser om omställningsstudiestöd finns i både lag och förordning

Bestämmelser om omställningsstudiestöd finns i lagen om omställningsstudiestöd, förordningen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som meddelats av CSN.

Omställningsstudiestöd syftar till att stärka ställningen på arbetsmarknaden för vuxna yrkesverksamma och lämnas i mån av tillgängliga medel

Syftet med omställningsstudiestödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna yrkesverksamma att finansiera studier och att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden.¹⁷ Omställningsstudiestödet är ett parallellt studiestödssystem vid sidan av systemen för studiehjälp och studiemedel enligt studiestödslagen och studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd.

Omställningsstudiestöd är inte en rättighet för de personer som uppfyller villkoren för stödet utan begränsas av om det finns tillgängliga medel. Anvisade medel fördelas mellan studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat respektive offentlig sektor. Fördelningen av medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor (4 § lagen om omställningsstudiestöd).

Utöver det statliga omställningsstudiestödet kan vissa anställda få ett kollektivavtalat kompletterande studiestöd genom sin omställningsorganisation.

Omställningsstudiestöd lämnas vid heltidsstudier i högst 44 veckor

Omställningsstudiestöd består av en bidragsdel och en lånedel.¹⁸ Stödet kan lämnas för heltidsstudier och deltidsstudier som omfattar 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. Stödet kan lämnas under sammanlagt motsvarande högst 44 veckors heltidsstudier.¹⁹ Enligt förslag i promemorian Fler veckor med omställningsstudiestöd, ska omställningsstudiestöd kunna lämnas under ytterligare 22 veckor med helt stöd eller motsvarande antal veckor med del av helt stöd när det har gått minst 15 år efter att den studerande fick sina första 22 veckor med helt stöd eller motsvarande antal veckor med del av helt stöd.²⁰

¹⁷ 1 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd.

¹⁸ 3 § lagen om omställningsstudiestöd.

¹⁹ 17 och 21 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

²⁰ Fler veckor med omställningsstudiestöd – för stärkt konkurrenskraft, säkrad kompetensförsörjning och livslångt lärande (Ds 2022:29). Förslaget har remissbehandlats.

Vissa utländska medborgare kan få omställningsstudiestöd

Omställningsstudiestöd kan lämnas till svenska medborgare och till vissa utländska medborgare. Samma regler gäller som för utländska medborgares rätt att få studiemedel.²¹

Det finns vissa övre åldersgränser för stödet

Rätten till omställningsstudiestöd begränsas av två övre åldersgränser. Den ena anger att omställningsstudiestöd i form av bidrag får lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år, dock under högst 10 veckor från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år. Från och med den 1 januari 2026, i samband med införandet av en riktålder för pension, kommer omställningsstudiebidrag att kunna lämnas längst till och med det år då den studerande fyller 63 år, och under högst tio veckor från och med det år då den studerande fyller 62 år. Den andra åldersgränsen anger att omställningsstudiestöd i form av lån får lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 60 år.²²

I praktiken kan omställningsstudiestöd dessutom tidigast beviljas från och med det år då en person fyller 27 år på grund av det s.k. etableringsvillkoret, se nedan.

Det krävs att sökanden är väl etablerad och har en aktuell förankring på arbetsmarknaden

Omställningsstudiestöd lämnas till sökande som är väl etablerade och har en aktuell förankring på arbetsmarknaden. Det finns därmed ett tvådelat villkor om förvärvsarbete, där de två delarna benämns etableringsvillkoret och aktualitetsvillkoret.²³

- Etableringsvillkoret innebär att den studerande ska ha förvärvsarbetat i Sverige under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad. Arbetet ska ha skett i sammanlagt minst 96 månader (kvalificeringstiden) inom en ramtid om 14 år. Arbetet kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år. Omställningsstudiestöd kan därför beviljas tidigast från och med det år då en person fyller 27 år. Förvärvsarbetet ska ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden. Etableringsvillkoret anses även vara uppfyllt om den studerande under kvalificeringstiden har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.
- Aktualitetsvillkoret innebär att den studerande ska ha förvärvsarbetat i Sverige under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i sammanlagt minst 12 månader (kvalificeringstiden) inom en ramtid om 24

²¹ 10 och 11 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

²² 8 § och 21 § tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd.

²³ 6 § lagen om omställningsstudiestöd.

månader. Även här anses villkoret vara uppfyllt om den studerande under kvalificeringstiden har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

Med ramtid avses de 14 år respektive 24 månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN eller, om studierna har påbörjats dessförinnan, från och med dagen före studiestarten. I vissa fall kan dock ramtiden beräknas från en annan tidpunkt.²⁴

Vid prövning av etableringsvillkoret respektive aktualitetsvillkoret tas hänsyn till tid då den studerande fått vissa ersättningar, t.ex. föräldrapenningförmåner och sjukpenning. För etableringsvillkoret gäller att viss sådan annan tid kan tillgodoräknas som motsvarande förvärvsarbete under högst 24 månader.²⁵ För aktualitetsvillkoret gäller i stället att tid med annan ersättning inte räknas in i ramtiden.²⁶

Arbetad tid, inkomster från förvärvsarbete eller andra ersättningar i ett land inom EES, i Förenade kungariket och i Schweiz kan i vissa fall räknas som förvärvsarbete, inkomster eller motsvarande ersättning i Sverige.

Omställningsstudiestöd lämnas för utbildningar i Sverige som stärker den studerandes ställning på arbetsmarknaden

Omställningsstudiestöd kan lämnas för studier på utbildningar i Sverige som är studiemedelsberättigande men även för utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation.²⁷

En förutsättning för att kunna beviljas omställningsstudiestöd är att utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Omställningsstudiestöd lämnas dock inte för utbildningar som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare eller för utbildningar som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter. Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska CSN, innan myndigheten fattar beslut om stödet, ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.²⁸

Det finns en övre gräns för utbildningens längd till och med det kalenderår den studerande fyller 39 år

Till och med det kalenderår då den studerande fyller 39 år får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som motsvarar högst 80 veckors studier på heltid. Från och

²⁴ 5 § förordningen om omställningsstudiestöd.

²⁵ 6 § förordningen om omställningsstudiestöd.

²⁶ 7 § förordningen om omställningsstudiestöd.

²⁷ 13 § lagen om omställningsstudiestöd samt 11 och 12 §§ förordningen om omställningsstudiestöd.

²⁸ 32 § lagen om omställningsstudiestöd.

med det kalenderår då den studerande fyller 40 år finns det däremot inte någon begränsning i fråga om utbildningens längd.²⁹

Stödet beräknas med utgångspunkt i stödmottagarens årliga inkomst och ska ersätta ett inkomstbortfall

Omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som motsvarar den sökandes årliga inkomst som beslutas av Försäkringskassan, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och med den omfattning som stöd ska lämnas för.³⁰ Det motsvarar för den som studerar på heltid högst 22 300 kronor per månad i 2023 års beloppsnivå. Om den studerande har en inkomst från förvärvsarbete på deltid kan bidraget efter begäran beräknas på ett annat sätt.³¹ Omställningsstudiebidraget beskattas och är pensionsgrundande.

Omställningsstudielån är ett komplement till omställningsstudiebidraget och lämnas endast under den tid och i den omfattning som bidraget lämnas.³²

Omställningsstudielån kan som mest lämnas med ett belopp som motsvarar grund- och tilläggslånet i det nuvarande studiemedelssystemet (13 600 kronor per månad vid heltidsstudier i 2023 års beloppsnivå). Storleken på lånet anpassas samtidigt så att summan av omställningsstudielån samt omställningsstudiebidrag och eventuellt kollektivavtalat kompletterande studiestöd efter skatt inte ska överstiga tidigare nettoinkomster från arbete. Lånets storlek bestäms därför med utgångspunkt i ett belopp som motsvarar 63 procent av skillnaden mellan storleken på omställningsstudiebidraget och eventuellt kollektivavtalat kompletterande studiestöd före skatt, och den årliga inkomsten multiplicerad med den omfattning som omställningsstudiestöd lämnas för.³³

Omställningsstudielån betalas tillbaka enligt bestämmelserna för återbetalning av studielån

Omställningsstudielån betalas tillbaka enligt bestämmelserna för återbetalning av studielån i studiestödslagen.³⁴ Det innebär att omställningsstudielån kommer att läggas samman med sådana studielån inom studiemedelssystemet som har tagits från och med 2022. Återbetalningstiden för de lånen är normalt 25 år eller det färre antal år som återstår tills låntagaren fyller 64 år. För den som har en liten skuld kan återbetalningstiden bli kortare, eftersom årsbeloppet som minst är 15 procent av prisbasbeloppet, dvs. 7 875 kronor under 2023.³⁵

Det finns trygghetsregler som innebär att det årliga belopp som ska betalas kan sättas ned efter en prövning mot inkomsten under betalningsåret. Årsbeloppet kan även minskas om låntagaren genomgår viss militärutbildning eller om det finns synnerliga skäl.³⁶ Vid nedsättning av årsbeloppet efter prövning mot inkomsten behöver

²⁹ 14 § lagen om omställningsstudiestöd.

³⁰ 22 och 24 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

³¹ 25 § lagen om omställningsstudiestöd.

³² 4 § lagen om omställningsstudiestöd.

³³ 26 och 27 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

³⁴ 36 § lagen om omställningsstudiestöd.

³⁵ 4 kap. 4 § studiestödslagen.

³⁶ 4 kap. 13 och 14 §§ studiestödslagen.

låntagaren betala högst fem procent av sin sammanlagda årsinkomst till och med det år denne fyller 49 år. Om låntagaren är 50 år eller äldre behöver ett belopp motsvarande högst sju procent av inkomsten återbetalas. För att få nedsättning måste årsbeloppet efter nedsättning dock bli minst 1 575 kronor lägre än det tidigare årsbeloppet (under 2023). Till skillnad från vad som gäller för studerande med studiehjälp, studiemedel eller studiestartsstöd får den som studerar med omställningsstudiestöd inte automatisk nedsättning av sitt årsbelopp på grund av studier, men kan som andra låntagare ansöka om nedsatt årsbelopp om inkomsterna minskar till följd av studierna.

Lån som inte har betalats vid utgången av det år då låntagaren fyller 71 år skrivs av. Detsamma gäller vid dödsfall. Avskrivning kan också göras om det finns synnerliga skäl.

Omställningsstudiestöd under sjukdom och ledighet

Studerande kan, på samma sätt och enligt samma villkor som studiemedel och studiestartsstöd, få behålla omställningsstudiestöd vid egen sjukdom, vård av barn, närståendevård och i samband med att ett barn har avlidit.³⁷ I likhet med studiestartsstödet, men till skillnad från vad som gäller inom studiemedelssystemet, räknas veckor då den studerande har fått omställningsstudiestöd under sjukdom eller annan ledighet som förbrukade.³⁸ Precis som inom studiemedelssystemet kan omställningsstudielån som lämnats vid sjukdom eller annan ledighet i vissa fall skrivas av.³⁹

Omställningsstudiestödet samordnas med förvärvsarbete och vissa andra ersättningar

Studerande måste avstå från förvärvsarbete under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd lämnas. Omställningsstudiestöd får bara lämnas i sådan omfattning att stödet och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.⁴⁰

Omställningsstudiestöd får inte heller lämnas eller tas emot för samma tid som vissa andra ersättningar lämnas.⁴¹ Det är dock möjligt att parallellt få omställningsstudiestöd och andra ersättningar, om det rör sig om skilda aktiviteter som under samma kalendertid ger rätt till respektive ersättning.

De ersättningar som samordnas med omställningsstudiestöd är i stort sett de samma som samordnas inom studiemedelssystemet, t.ex. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringsersättning, sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringsersättning. Omställningsstudiestöd får inte heller lämnas för samma vecka som det lämnas studiemedel eller studiestartsstöd för och vice versa. Omställningsstudiestöd får vidare

³⁷ 28 § lagen om omställningsstudiestöd och 18–21 §§ förordningen om omställningsstudiestöd.

³⁸ 22 § förordningen om omställningsstudiestöd.

³⁹ 23 § förordningen om omställningsstudiestöd.

⁴⁰ 17 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁴¹ 29 och 30 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

inte lämnas under samma tid som en studerande får föräldrapenning eller för studier som den studerande får lön för att bedriva.

Stöd som lämnas felaktigt eller med för högt belopp kan återkrävas

En studerande som har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp ska i vissa fall betala tillbaka stödet genom återkrav.⁴² Det gäller t.ex. om den studerande har förvärvsarbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet.

Normalt görs det en prövning av studieresultat

Den som tidigare har haft omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd måste visa upp tillräckliga studieresultat för att ha rätt till nytt omställningsstudiestöd. Det finns dock vissa undantag som medger att omställningsstudiestöd får lämnas även utan att det sker, t.ex. om det är fråga om äldre studieresultat eller om det finns särskilda skäl.⁴³

⁴² 40 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁴³ 19 och 20 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

4 Vissa regler kan förenklas omgående

I detta avsnitt redovisas sådana förslag till ändringar inom regelverket för omställningsstudiestödet som endast kräver ändringar i förordningen om omställningsstudiestöd och som bör kunna träda i kraft relativt omgående. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2024.⁴⁴ Ändringarna bedöms kunna bidra till kortade handläggningstider och mer automatiserade processer, utan att det grundläggande syftet med reformen ändras och utan att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning.

4.1 Fler studerande ska ha förtur till ytterligare omställningsstudiestöd

CSN:s förslag: En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för studier under ett kalenderhalvår ska ha förtur till ytterligare stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår.

Skälen för förslaget

Studerande behöver ofta komplettera en tidigare ansökan och ansöka om ytterligare omställningsstudiestöd

Studerande som ansökte om omställningsstudiestöd för studier under våren och hösten 2023 i den ansökansomgång som öppnade den 1 oktober 2022, hann inte alltid få besked innan nästa ansökansomgång öppnade den 1 april 2023. Många har därför för säkerhets skull även lämnat in en ansökan den 1 april. Förutsättningarna för studierna har ofta hunnit ändras mellan de två ansökningarna. Den ursprungliga ansökan kan t.ex. ha avsett 50 procent av helt omställningsstudiestöd medan den nya ansökan avser helt stöd. Det kan finnas flera skäl till det, exempelvis att den studerande har identifierat ett behov av att läsa fler kurser, än de som den ursprungliga ansökan avsåg, eller att den sökandes ekonomiska situation har förändrats på ett sådant sätt som medför behov av mer stöd. Den nya ansökan kan därför avse fler kurser eller utbildningar och mer stöd.

Studerande som behöver justera en ansökan och ansöka om ytterligare stöd har ingen förtur till mer stöd och får vänta på besked

Omställningsstudiestöd lämnas i den mån det finns tillgång på medel och i den ordning ansökningarna kommer in till CSN. En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för en viss utbildning och som fortsätter på den utbildningen

⁴⁴ Se vidare avsnitt 6

har dock förtur till stöd.⁴⁵ Bestämmelsen om förtur syftar till att alla, även den som inte har ansökt om stöd för hela utbildningstiden vid ett och samma tillfälle, ska kunna fullfölja en utbildning under åtminstone 44 veckor med samma ekonomiska förutsättningar.⁴⁶ Den nuvarande bestämmelsen om förtur tar sikte på den som har haft stöd under en period, t.ex. en termin, och som därefter ansöker om stöd för fortsatta studier under nya perioder (terminer) på samma utbildning. Bestämmelsen medger däremot inte att den som beviljats stöd under delar av en period och som vill ha mer stöd för samma period behandlas med förtur. Den som haft omställningsstudiestöd med 50 procent av helt stöd under en termin har t.ex. inte förtur för att utöka omfattningen till 60, 75 eller 100 procent av helt stöd under samma termin. Inte heller har den som har fått stöd under delar av en period och som har ett behov att lägga till nya kurser eller utbildningar under eller i direkt anslutning till den perioden, rätt till förtur.

Omkring 7 600 personer har ansökt om omställningsstudiestöd i både den ansökansomgång som öppnade den 1 oktober 2022 och den som öppnade den 1 april 2023. I den första ansökansomgången kom dessutom 5 500 ansökningar in från någon som redan lämnat in minst en ansökan i samma ansökansomgång. I den andra ansökansomgången hade 4 500 sådana ansökningar hunnit komma in till CSN fram till och med den 30 september 2023. En senare ansökan från en studerande som avser mer stöd än han eller hon tidigare har ansökt om måste hanteras i turordning. En studerande som har beviljats 50 procent av helt stöd och som en tid senare ansöker om att i stället få helt stöd för samma period, kan bara få mer stöd om anslaget även beräknas räcka till den nya ansökan. En sådan ansökan måste därför bordläggas tills tidigare inkomna ansökningar från andra studerande har hunnit hanteras. Studerande som behöver komplettera en tidigare ansökan och ansöka om mer stöd får därför vänta på besked. En studerande som inte får besked i tid återkommer ofta med fler ansökningar och förfrågningar till CSN, vilket bidrar till ytterligare längre handläggningstider.

Den som redan har bedömts tillhöra målgruppen för omställningsstudiestödet bör ges större möjlighet att, inom vissa ramar, göra vissa enklare ändringar i sin ansökan. Det är inte rimligt att en studerande som redan har fått beslut om stöd ska behöva vänta en längre tid på besked om en justering av omfattningen av beviljat stöd eller att inte alls få rätt till det utökade stödet.

Studerande som har fått omställningsstudiestöd bör ges förtur till mer omställningsstudiestöd för studier som startar under samma kalenderhalvår

En alternativ lösning på problemet är att utöka möjligheterna att få omställningsstudiestöd med förtur. Studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för studier under ett kalenderhalvår kan ges förtur till ytterligare stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår. Med en utökad rätt till förtur kommer en sådan studerande oftare att kunna beviljas ytterligare stöd och CSN kommer att kunna hantera en ansökan om ytterligare stöd snabbare. Den

⁴⁵ 4 § förordningen om omställningsstudiestöd.

⁴⁶ Ds. 2021:18, s. 273.

studerande behöver inte avbryta sina studier på grund av att beslutet om ytterligare stöd dröjer eller på grund av att ansökan om mer stöd avslås med anledning av att anslaget har tagit slut. Lösningen innebär att studerande som först under studietiden inser att de har behov av mer omställningsstudiestöd för att läsa någon eller några ytterligare kompetenshöjande kurser, lättare kan utöka sin ansökan. En sådan studerande kommer i vanlig ordning att behöva visa att även de nya kurserna stärker ställningen på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.⁴⁷ Studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för studier under ett kalenderhalvår bör därför ges förtur till ytterligare stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår.

Förtur kommer med förslaget endast att vara aktuellt för studerande som ansöker om stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår, som de studier omställningsstudiestöd redan har lämnats för. En studerande som påbörjar en utbildning med omställningsstudiestöd under ett kalenderhalvår och som vill byta inriktning och påbörja en helt ny utbildning under ett senare kalenderhalvår, kommer t.ex. inte att ha förtur till mer stöd. Det är ingen skillnad mot nuvarande regelverk.

Förslaget innebär vidare att det blir möjligt för CSN att på sikt bygga ett systemstöd för ändringsbeslut, dvs. stöd för snabba maskinella beslut när den studerande ansöker om vissa typer av ändringar av sitt omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Syftet med omställningsstudiestödet är att bidra till att förbättra förutsättningarna för vuxna yrkesverksamma, som behöver förbättra sin kompetens men som annars inte hade valt att studera, att finansiera sina studier.⁴⁸ Att utöka möjligheterna att få omställningsstudiestöd med förtur underlättar för den som en gång har påbörjat sina studier med omställningsstudiestöd att kunna avsluta sina studier under samma förutsättningar. Förslaget underlättar med andra ord för yrkesverksamma att uppnå den kompetens de behöver. Med förslaget kommer förtur även fortsättningsvis endast att vara aktuellt för den som redan en gång har fått omställningsstudiestöd, dvs. för den som tillhör målgruppen för stödet. Förslaget bedöms därför ligga i linje med syftet med stödet och leder inte till att målgruppen för stödet utökas.

Förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

4.2 Ramtid för arbetsvillkoren ska beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser

CSN:s förslag: När en ansökan om omställningsstudiestöd kommer in till CSN först efter starten av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan, ska ramtiden för beräkningen av villkor för förvärsarbete räknas bakåt från denna studiestart. För en studerande som efter ett

⁴⁷ 15 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁴⁸ Prop. 2021/22:176, s. 166–169.

studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden göra en ny prövning av ramtiden endast om uppehållet varat i minst fem månader. CSN ska få meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av ramtid för villkor om förvärvsarbete.

För en studerande som är anknuten till en omställningsorganisation, och som har ansökt om grundläggande omställnings- och kompetensstöd hos denna organisation först efter starten av den första period som han eller hon ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan hos CSN, ska ramtiden för beräkningen av villkor för förvärvsarbete, om den studerande begär det, räknas bakåt från denna studiestart. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden göra en ny prövning av ramtiden endast om uppehållet varat i minst fem månader. CSN ska få meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av ramtid för villkor om förvärvsarbete.

Skälen för förslaget

Studiestarten är enligt praxis den första dagen den studerande har påbörjat studier på ett sammanhållet program

En studerande måste ha förvärvsarbetat i viss utsträckning i sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år samt i sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, för att kunna bli beviljad omställningsstudiestöd. Med ramtid avses de 14 år respektive 24 månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN. Om studierna har påbörjats före den dag ansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten.

Av förarbetena framgår att omställningsstudiestödet syftar till att ge möjlighet till personer som är mitt i arbetslivet att stärka sin kompetens eller ställa om till ett nytt yrke. För att få omställningsstudiestöd bör den studerande därför både vara väl etablerad på arbetsmarknaden och ha en aktuell anknytning till arbetsmarknaden.⁴⁹ Vidare framgår att aktualitetsvillkoret ska avse att arbetet ligger i relativ närtid till ansökan om omställningsstudiestöd.⁵⁰

Enligt huvudregeln för villkoren om förvärvsarbete ska ramtiden beräknas från de månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN. Det förekommer emellertid att en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för studier som redan har påbörjats. Om studierna har påbörjats före den dag ansökan kom in ska ramtiden därmed i stället beräknas från och med dagen före studiestarten. Vad som ska anses vara den studerandes studiestart enligt andra stycket i bestämmelsen har alltså betydelse för beräkningen av ramtiden.

Av förarbetsuttalanden framgår att studier som påbörjas efter ett studieuppehåll räknas som en studiestart. Med studieuppehåll avses i sammanhanget sådana uppehåll i högskolestudier som anges i 7 kap. 33 § högskoleförordningen (1993:100).⁵¹ I Universitets- och högskolerådets (UHR) föreskrifter på området definieras

⁴⁹ Prop. 2021/22:176, s. 179.

⁵⁰ Prop. 2021/22:176, s. 185.

⁵¹ Prop. 2021/22:176, s. 185 och 483.

studieuppehåll som ett sådant uppehåll i påbörjade studier som högskolan beslutar om.⁵² I övrigt saknas i lagtext, författningskommentar och i förarbetsuttalanden närmare skrivningar som tydligt uttalar hur begreppet ”studiestart” ska tolkas. Med olika sätt att argumentera kan studiestart anses vara den första dagen när

- studier på den aktuella utbildningen ursprungligen startade, eller
- studietiden som en ansökan om omställningsstudiestöd avser startar.

Praxis från Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) anger att studiestarten ska anses vara den dag en studerande första gången påbörjade en utbildning på ett sammanhållet program.⁵³ Har den studerande gjort ett studieuppehåll av annan karaktär än ordinarie lov och liknande ska studierna i stället räknas som påbörjade efter studieuppehållet.⁵⁴

Definitionen av studiestart leder till att den studerande i uppskattningsvis 50 procent av alla ärenden om omställningsstudiestöd, anses ha påbörjat sina studier innan ansökan om omställningsstudiestöd inkom till CSN. Följande situation är ett exempel på det. En studerande påbörjade studier på ett utbildningsprogram redan 2014. Efter ett studieuppehåll om några år återupptas därefter studierna på programmet i januari 2021. Den studerande ansöker sedan om omställningsstudiestöd för studier vid programmet från och med september 2023. För en sådan person ska ramtiden för villkoret om förvärvsarbete enligt nuvarande praxis beräknas med utgångspunkt i januari 2021.

Nuvarande praxis innebär att studerande som helt saknar en aktuell anknytning till arbetsmarknaden ändå kan få omställningsstudiestöd

Aktualitetsvillkoret, kravet att den studerande ska ha arbetat under tolv månader under de senaste två åren, syftar till att säkerställa att den studerande har en aktuell förankring på arbetsmarknaden. I förarbetena till lagen om omställningsstudiestöd betonades bland annat att kravet på en aktuell anknytning till arbetsmarknaden är viktig just eftersom omställningsstudiestödet syftar till att stärka den sökandes ställning på arbetsmarknaden, och inte till att slussa in den sökande på arbetsmarknaden. Syftet framgår också av att den som studerar med omställningsstudiestöd förutsätts ha en förvärvsinkomst att kompensera.⁵⁵ Att studiestart enligt praxis har kommit att definieras som den första gången en studerande påbörjade en utbildning på ett sammanhållet program innebär att studiestarten många gånger kan anses ligga flera år bakåt i tiden. En studerande som börjat studera på ett längre utbildningsprogram för flera år sedan, kan därmed bedömas ha rätt till omställningsstudiestöd trots att han eller hon inte har förvärvsarbetat alls under de senaste två åren.

⁵² 3 § Universitets- och högskolerådets föreskrifter om anstånd för studier för antagna samt studieuppehåll (UHRFS 2013:3).

⁵³ ÖKS beslut dnr 2023–01128, 2023–00578 och 2023–00231.

⁵⁴ ÖKS beslut dnr 2023–00826.

⁵⁵ Prop. 2021/22:176, s. 185.

Nuvarande praxis gör det svårt att bedöma rätten till omställningsstudiestöd och omöjliggör maskinella lösningar

När studiestart definieras som starten av en sammanhållen utbildning försvåras maskinella lösningar, eftersom det inte är möjligt att på maskinell väg bedöma när den studerande påbörjat sina studier. Vidare är det svårt för CSN att bedöma vad som ska anses vara studiestart för en studerande som på egen hand sätter ihop en utbildning med exempelvis fristående kurser eller utbildningar inom komvux. Det påverkar handläggningstiden negativt för sådana ärenden. Dessutom är det svårt för de studerande att bedöma när deras studier ska anses ha startat, och därmed svårt att bedöma och förutse rätten till omställningsstudiestöd.

Studiestarten bör anses vara starten av den första tidsperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för

En förenkling av regelverket, vore att i stället definiera studiestarten som starten av den första tidsperiod, då en kurs eller ett paket av kurser pågår, som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan. En sådan definition skulle innebära att en person måste ha arbetat i relativ närtid till studiestarten för att kunna beviljas omställningsstudiestöd, vilket mer ligger i linje med lagstiftarens uttalade ambition att stödtagarna ska ha en aktuell förankring på arbetsmarknaden. En studerande, som i januari 2021 har återupptagit tidigare påbörjade programstudier och som ansöker om omställningsstudiestöd för studier vid programmet från och med september 2023, kommer med en sådan lösning att anses ha sin studiestart i september 2023. Han eller hon ska därmed som utgångspunkt ha arbetat under minst tolv månader under den tvåårsperiod som föregick september 2023.

Begreppet ”studiestart” i lagtexten betyder att det finns studier som har startat och studiestarten är den tidpunkt då en period med studier inleds. Även för en studerande som ansöker om omställningsstudiestöd för en del av en studieperiod, dvs. för en del av en tidsperiod då en kurs eller ett paket av kurser pågår, bör studiestarten alltid anses vara starten av samma studieperiod. För en person vars studieperiod påbörjas den 3 juli men som ansöker om omställningsstudiestöd för studier från och med den 5 augusti kommer studiestarten därmed att vara den 3 juli.

Om studiestarten ses som starten av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan, möjliggörs även en högre grad av maskinell prövning av ansökningar.

Ingen ny ramtid bör fastställas för en studerande som inom fem månader återkommer med en ny ansökan

En konsekvens av den föreslagna definitionen av studiestart är att det i regelverket även behöver säkerställas att en studerande som påbörjar en utbildning med omställningsstudiestöd inte förlorar rätten till stödet när han eller hon återkommer med en ansökan om fortsatt stöd efter ett kortare studieuppehåll. Rätten till omställningsstudiestöd skulle kunna gå förlorad om tidpunkten för beräkning av ramtid förskjuts till att omfatta tid när en studerande bedrivit studier med omställningsstudiestöd och saknar inkomst av förvärvsarbete. Det bör därför införas

en regel om att ny prövning av ramtiden endast bör göras om ett studieuppehåll varat i minst fem månader. I annat fall riskerar en studerande att förlora rätten till stödet mitt i en utbildning.

En annan tid än fem månader för studieuppehåll kan övervägas. En kortare tid än fem månader skulle dock riskera att vissa normala studieuppehåll, exempelvis sommaruppehåll, leder till att ramtiden ska beräknas utifrån nytt studiestartsdatum. Ett längre studieuppehåll än fem månader skulle däremot medföra att utbildningen inte kan ses som sammanhållen. Längre studieuppehåll går också emot lagstiftarens ambition att den som ansöker om omställningsstudiestöd ska ha en aktuell förankring på arbetsmarknaden. Ett studieuppehåll om maximalt fem månader överensstämmer även med det nya förslaget om i vilka fall CSN behöver inhämta ny årlig inkomst när en studerande återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd efter ett studieuppehåll.⁵⁶ I syfte att så långt möjligt underlätta administrationen av omställningsstudiestödet bör regler om studieuppehåll på olika ställen i förordningen överensstämma. Det föreslås därför att ny prövning av ramtiden bör göras endast om studieuppehållet varat minst fem månader.

CSN bör få möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om studiestart och myndigheten bör därför få möjlighet att meddela sådana.

Samma studiestartsbegrepp bör användas när ramtiden fastställs utifrån ansökan om grundläggande omställnings- och kompetensstöd

Ramtiden enligt 6 § första stycket 1 b lagen om omställningsstudiestöd får, om den studerande begär det, i stället avse de 24 månader som närmast föregått den dag den studerandes ansökan om grundläggande omställnings- och kompetensstöd kom in till en omställningsorganisation som han eller hon är anknuten till.⁵⁷ Om studierna har påbörjats innan omställnings- och kompetensstödsansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten. Studier som påbörjas efter ett studieuppehåll räknas också som en ny ”studiestart”.

Även i detta fall tillämpas begreppet studiestart för att beräkna ramtid i de fall studierna har påbörjats när ansökan kom in till omställningsorganisationen. Samma definition av begreppet studiestart som föreslås ovan bör därför användas i anslutning till den regeln. En hänvisning till den föreslagna nya bestämmelsen i 8 c § förordningen om omställningsstudiestöd föreslås därför.

Bestämmelsen i 5 § förordningen om omställningsstudiestöd innehåller en skrivning om att studier som påbörjas efter ett studieuppehåll också räknas som en studiestart. Med den föreslagna definitionen av studiestart är denna mening överflödigt. Om en studerande återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd efter ett kortare studieuppehåll behöver inte någon ny beräkning av ramtiden göras eftersom det endast bör göras om ett studieuppehåll varat minst fem månader.

⁵⁶ Avsnitt 5.3

⁵⁷ 5 § förordningen om omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Syftet med omställningsstudiestödet är att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden och ett grundläggande krav för att få omställningsstudiestöd är att en sökande har en aktuell förankring på arbetsmarknaden. Den föreslagna ändringen av begreppet studiestart för att beräkna ramtid ligger mer i linje med syftet med stödet. Ändringen säkerställer att den ursprungligen avsedda målgruppen också får rätt till omställningsstudiestödet.

Förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

5 Andra regler kan förenklas på längre sikt

I detta avsnitt redovisas förslag till ändringar i regelverket för omställningsstudiestödet som kräver ändringar i lagen om omställningsstudiestöd och som därför kräver en längre beredningstid. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.⁵⁸ Ändringarna bedöms kunna bidra till kortade handläggningstider och mer automatiserade processer, utan att det grundläggande syftet med reformen ändras och utan att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning.

5.1 Arbetsvillkoren

Prövningen av om den studerande uppfyller arbetsvillkoren är en tidskrävande uppgift. Den nuvarande manuella handläggningen innebär att det tar tid att, utifrån uppgifter om arbetsinkomster från Skatteverket, bedöma om den studerande uppfyller arbetsvillkoren. När system- och handlägningsstödet är mer utbyggt kan den prövningen dock automatiseras.

För de studerande som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster krävs en mer omfattande utredning. De studerande ombeds i de fallen dels lämna in uppgifter om arbetad tid under de senaste 14 åren, dels uppge om de under denna tid har mottagit andra ersättningar som antingen ska jämföras med arbete vid bedömning av etableringsvillkoret eller är överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret. Handläggare vid CSN måste därefter granska och sammanställa uppgifterna i de olika individuella intyg, exempelvis arbetsintyg eller lönespecifikationer från arbetsgivare, som den studerande har skickat in. Den prövningen är inte möjlig att automatisera.

5.1.1 Etableringsvillkoret ska endast prövas genom inkomst

CSN:s förslag: Villkoret om att den studerande ska vara etablerad på arbetsmarknaden under minst 96 månader av de senaste 14 åren, ska ändras så att bedömningen enbart utgår ifrån uppgifter om arbetsinkomster utan att ta hänsyn till arbetad tid. Kravet på vad som är en tillräcklig arbetsinkomst under en månad ska samtidigt sänkas till minst 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats.

För de kalenderår då det inte finns månadsvisa inkomstuppgifter redovisade, ska vissa månader ändå kunna räknas. Inkomsten ska då anses motsvara arbete under det antal hela kalendermånader, högst tolv, som årsinkomsten delat med 0,125 inkomstbasbelopp uppgår till.

⁵⁸ Se vidare avsnitt 6.

Skälen för förslaget

Granskning av manuella intyg innebär att studerande får vänta på beslut om omställningsstudiestöd

Etableringsvillkoret innebär att den studerande ska ha arbetat minst 16 timmar per vecka under minst 96 månader inom en ramtid om 14 år. De månader då den studerande har haft arbetsinkomster om minst 25 procent av inkomstbasbeloppet kan också räknas. Med arbetsinkomst avses inkomster som ger rätt till så kallat jobbskatteavdrag enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229). Om det för ett kalenderår inte finns månadsvisa inkomstuppgifter ska i stället en inkomst om minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret motsvara arbete under tolv månader.⁵⁹ För tid innan 2019 saknas uppgifter om månadsvisa arbetsinkomster.

Prövningen av arbetsvillkoren, i synnerhet etableringsvillkoret, är den utredning som har störst påverkan på handläggningstiderna hos CSN. Granskning och sammanställning av uppgifter i olika intyg om arbetad tid vid bedömningen av etableringsvillkoret, i de fall den studerande inte haft tillräckliga inkomster för att uppfylla kravet, tar särskilt lång tid. Det kan röra sig om intyg om arbetad tid och tid med andra ersättningar under upp till totalt 14 år, dvs. 168 månader, som behöver granskas.

Uppskattningsvis tre av tio ansökningar kräver en utredning av arbetsvillkor utifrån arbetad tid i stället för inkomstuppgifter. Den inledande utredningen, utskick av begäran om kompletterande uppgifter till den studerande, och den efterföljande granskningen av det ofta stora antalet individuella intyg som den sökande skickar in är synnerligen tidskrävande. Det bidrar till att förlänga handläggningstiderna för alla ärenden.

Studerande som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster har sällan arbetat i tillräcklig omfattning. De flesta ärenden där arbetsvillkoret i stället behöver utredas utifrån arbetad tid avslås därför. De intyg som den studerande skickar in, och som behöver granskas manuellt, innehåller dessutom ofta information om tillräckligt arbete under månader då det redan är klart att arbetsinkomsterna är tillräckliga. Utredningstid läggs alltså ned på att utreda ärenden som ofta leder till avslag, i stället för att utreda och bevilja omställningsstudiestöd till personer som tillhör målgruppen för stödet.

Vid prövningen av arbetsvillkoren är framförallt granskningen av manuella intyg för bedömningen av arbetad tid, tidskrävande. För att utredningen av etableringsvillkoret ska kunna förenklas och automatiseras behöver regelverket ändras på ett sätt som gör att prövningen kan schabloniseras.

⁵⁹ 6 § lagen om omställningsstudiestöd och 8 § förordningen om omställningsstudiestöd.

Prövningen av etableringsvillkoret bör endast utgå ifrån arbetsinkomster och nuvarande inkomstgräns bör sänkas

Villkoret att den studerande ska vara etablerad på arbetsmarknaden under minst 96 månader av de senaste 14 åren, bör justeras så att bedömningen enbart utgår ifrån inkomststoppgifter utan att ta hänsyn till arbetad tid. En sådan lösning innebär att CSN kan bygga ett systemstöd som gör att prövningen av etableringsvillkoret kan göras helt maskinellt.

Utifrån nuvarande regelverk har låginkomsttagare och deltidsarbetande som inte uppfyller inkomstgränsen om 25 procent av inkomstbasbeloppet per månad (18 575 kronor i månaden under 2023) möjlighet att visa att de ändå har arbetat under minst 16 timmar per vecka. De kan på så sätt kvalificera sig för omställningsstudiestöd. Om etableringsvillkoret ändras till att enbart prövas ifrån inkomststoppgifter, utan att ta hänsyn till arbetad tid, behöver kravet på vad som är en tillräcklig arbetsinkomst samtidigt justeras.

En inkomstgräns om 25 procent av inkomstbasbeloppet motsvarar en timlön på omkring 270 kronor för den som arbetar 16 timmar per vecka. Om kravet på arbetsinkomst skulle kvarstå vid den inkomstgränsen så innebär det att vissa studerande, som är etablerade på arbetsmarknaden genom arbete minst 16 timmar per vecka, ändå inte uppfyller inkomstkravet. Ändringen skulle alltså påverka målgruppen för omställningsstudiestödet på så sätt att vissa grupper som idag har rätt till stödet, skulle utestängas. Ett strikt inkomstkrav för etableringsvillkoret behöver därför kombineras med en sänkt inkomstgräns.

Inkomstgränsen för etableringsvillkoret bör sänkas från 25 procent till 12,5 procent av inkomstbasbeloppet per månad. Det motsvarar omkring 9 300 kronor per månad, eller strax under 135 kronor i timmen, för den som arbetar i genomsnitt 16 timmar per vecka. Beloppet är lägre än de allra flesta lägsta avtalsenliga lönerna i åldersgrupper över 26 år, och säkerställer därmed att även de som har de lägsta avtalsenliga lönerna på den svenska arbetsmarknaden normalt kan kvalificera sig för rätt till omställningsstudiestöd genom arbete under 16 timmar per vecka. Den nya nivån är alltså anpassad så att den täcker in personer med lägre inkomster, som enligt nuvarande regler kan få omställningsstudiestöd enbart med hänsyn till arbetad tid. Däremot krävs det fortfarande ett tydligt inslag av arbete och att arbetet motsvarar 16 timmar per vecka. Målgruppen för studiestödet bedöms dock vidgas något med förslaget.

En schabloniserad prövning av årliga arbetsinkomster för tid före 2019 bör införas

För tid före 2019 finns inte månadsvisa inkomststoppgifter att tillgå från Skatteverket. Utifrån nuvarande regelverk har en studerande som inte haft en tillräckligt hög årsinkomst före 2019 möjlighet att ändå tillgodoräkna sig de kalendermånader då han eller hon har arbetat minst 16 timmar/vecka i genomsnitt. Den möjligheten tas bort om etableringsvillkoret endast prövas utifrån inkomststoppgifter. En inkomst om minst tre inkomstbasbelopp per kalenderår, dvs. 12 månader gånger 0,25 inkomstbasbelopp per månad, motsvarar därför arbete under tolv månader enligt nuvarande regler. För

att göra det möjligt för studerande med lägre inkomster att kvalificera sig för omställningsstudiestödet bör även den inkomstgränsen sänkas, från nuvarande tre till 1,5 inkomstbasbelopp per år (se även ovan).

En strikt gräns som innebär att den som har inkomster om minst 1,5 inkomstbasbelopp per kalenderår får tillgodoräkna sig tolv månader inom etableringsvillkoret, medan den som har lägre inkomster under ett år inte får tillgodoräkna sig någon månad, skulle få orimliga tröskeeffekter. En studerande som har arbetat 16 timmar i veckan under flertalet månader under ett år skulle med en sådan reglering inte få tillgodoräkna sig någon månad genom arbetad tid. Tid då personen inte har arbetat, men mottagit andra ersättningar skulle dock även fortsättningsvis jämföras med förvärvsarbete om 16 timmar per vecka.⁶⁰ En sådan ordning är inte rimlig och det behövs en prövning där även månader med arbete före 2019 kan räknas.

Den som har en inkomst lägre än 1,5 inkomstbasbelopp under ett kalenderår då månadsvisa inkomstuppgifter inte finns tillgängliga, bör kunna tillgodoräkna sig det antal månader som inkomsten motsvarar i förhållande till en årsinkomst på 1,5 inkomstbasbelopp. Arbetsinkomster om minst 0,75 inkomstbasbelopp per kalenderår bör t.ex. anses vara tillräckliga inkomster under sex månader, och arbetsinkomster om minst 0,125 inkomstbasbelopp per kalenderår bör anses vara tillräckliga inkomster under en månad.

Standardiserade intyg eller krav på inrapportering av arbetad tid till Skatteverket skulle innebära merarbete för företag och enskilda

En möjlig lösning som övervägts är att CSN tar fram standardiserade blanketter, som är maskinellt läsbara, i vilken den sökandes arbetsgivare får fylla i arbetad tid för alla de månader som personen har arbetat. En sådan lösning är dock av flera anledningar inte möjlig att genomföra. Det skulle bland annat innebära en extra arbetsbörda för arbetsgivarna. Det skulle dessutom inte alltid vara möjligt för en arbetstagare att få en sådan blankett ifylld av en arbetsgivare i efterhand, exempelvis i de fall det företag de tidigare arbetat för inte längre är verksamt.

Syftet med och målgruppen för omställningsstudiestödet påverkas inte

Möjligheten att uppfylla arbetsvillkoret på andra sätt än enbart genom inkomstuppgifter har bedömts vara särskilt viktig för låginkomsttagare och deltidsarbetare.⁶¹ Förslaget om en strikt inkomstprövning för bedömning av etableringsvillkoret, men med en halverad inkomstgräns, säkerställer att de grupperna även fortsättningsvis kommer att kunna kvalificera sig för stödet. Den föreslagna inkomstgränsen innebär samtidigt att fler med högre inkomster som har arbetat färre timmar än 16 per kalendervecka kan komma att kvalificera sig för stödet. Det bör

⁶⁰ 6 § förordningen om omställningsstudiestöd

⁶¹ Prop. 2021/22:176, s.182.

dock vara en begränsad grupp.⁶² Förslaget bedöms därför ligga i linje med syftet med stödet och leder inte till att målgruppen utökas i någon större utsträckning.

Lagen om omställningsstudiestöd och förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

5.1.2 Det ska inte ställas krav på att förvärvsarbetet har varit den studerandes huvudsyssla

CSN:s förslag: Kravet på att förvärvsarbetet ska ha varit den studerandes huvudsyssla vid bedömningen av etableringsvillkoret, ska strykas.

Skälen för förslaget

Kravet på huvudsyssla komplicerar prövningen

Etableringsvillkoret innebär enligt nuvarande regelverk att den studerande ska ha arbetat minst 16 timmar per vecka i minst 96 månader inom en ramtid om 14 år. De månader då den studerande har haft tillräckliga arbetsinkomster får också räknas. Om det för ett kalenderår inte finns månadsvisa inkomstuppgifter ska i stället en viss årsinkomst anses motsvara arbete under tolv månader. För tid innan 2019 saknas uppgifter om månadsvisa arbetsinkomster.

För att arbetet ska få räknas ska det dessutom ha varit den studerandes huvudsyssla. Det innebär att den studerande inte under samma tid får ha tagit emot studiemedel, studiestartsstöd, eller ha tagit emot omställningsstudiestöd under mer än halva månaden.⁶³ Även om den studerande har arbetat eller har haft tillräckliga arbetsinkomster under en månad, kan den månaden alltså inte räknas om personen t.ex. har haft studiemedel under minst en vecka under samma månad. För de år före 2019, under vilka det inte finns månadsvisa inkomster redovisade, kan arbetsinkomsten aldrig ligga till grund för bedömning av arbetsvillkoret om den studerande har haft studiestöd under någon månad under det aktuella kalenderåret.

Prövningen av etableringsvillkoret kompliceras av att CSN behöver ta hänsyn till om den studerande har haft studiestöd under någon månad av ramtiden för villkoret. Det är förhållandevis ofta som den studerandes månads- respektive årsinkomster är tillräckliga under minst 96 månader under en ramtid om 14 år, men där alla månader inte får medräknas pga. att den studerande har haft studiemedel under en del av en månad, eller under någon månad av ett inkomstår före 2019. CSN behöver då be den studerande komplettera sin ansökan med intyg som visar arbetad tid under de månader då studiemedel inte har lämnats. Det blir särskilt omfattande för åren före 2019, då månadsvisa inkomster saknas. Prövningen är tidskrävande på grund av kompletteringsbehovet och eftersom utredningen kräver en manuell granskning av individuella intyg om arbetad tid som den studerande skickar in. Det kan i

⁶² Avsnitt 7.2.

⁶³ 6 § tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd och 8 och 9 §§ förordningen om omställningsstudiestöd.

förekommande fall handla om att granska arbetsintyg för alla 14 år, dvs. 168 månader. Den utredningen är inte heller möjlig att automatisera.

Att fastställa huvudsyssla utifrån månader med studiestöd är inte träffsäkert och svårt för de studerande att förstå

Motivet till kravet om huvudsyssla är framför allt att en person som studerar inte bör kunna uppfylla arbetsvillkoret vid sidan av studierna, och på så sätt uppfylla arbetsvillkoret för omställningsstudiestödet tidigare än avsett.⁶⁴ Kravet på huvudsyssla är enbart kopplat till om personen har mottagit studiestöd under samma tid. Därför är det fullt möjligt för en person som t.ex. har studerat på heltid parallellt med sitt arbete att ändå tillgodoräkna sig de månaderna som arbetad tid, förutsatt att personen inte har haft något studiestöd från CSN för studierna. Det är alltså redan idag möjligt för en person som studerar att uppfylla arbetsvillkoret vid sidan av sina studier.

Det har visat sig vara svårt för studerande att förstå att vissa månader, då de har tillräckliga arbetsinkomster eller har arbetat i tillräcklig omfattning, ändå inte kan medräknas som arbete endast pga. att de har haft studiestöd i någon omfattning under samma tid. Det innebär, som framgår ovan, en skillnad jämfört med dem som har arbetat och samtidigt studerat utan studiestöd. En sådan studerande kan redan utifrån gällande regelverk tillgodoräkna sig månader med tillräcklig inkomst respektive arbetad tid, även om omfattningen av studierna varit större än arbetet, och arbete alltså inte har varit personens huvudsyssla. Det har uppfattats som orättvist eftersom personer som har arbetat och studerat parallellt i samma omfattning, behandlas olika beroende på om de har mottagit studiestöd eller inte för sina studier.

Att bedöma en persons huvudsyssla utifrån om han eller hon har mottagit studiestöd eller inte, har alltså visat sig vara trubbigt, och inte träffsäkert verktyg. En justering av kravet som säkerställer att en person, oavsett om han eller hon har haft studiestöd, har haft arbete som huvudsaklig sysselsättning under en månad skulle kräva att CSN som beslutande myndighet har kännedom om alla studier och vissa andra aktiviteter som en sökande har ägnat sig åt vid sidan av sitt arbete. Den omfattande behandling av personuppgifter som en sådan prövning skulle innebära kan inte anses vara motiverad utifrån syftet, att säkerställa att arbetet verkligen varit den sökandes huvudsyssla. En sådan prövning skulle dessutom skapa behov av en omfattande administration och komplicera prövningen av rätten till omställningsstudiestöd ytterligare. En sådan lösning är därför inte ett alternativ.

Kravet på att arbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla bör tas bort

En studerande som har haft en tillräcklig arbetsinkomst bör också anses ha arbetat tillräckligt. Den nya lägre inkomstgränsen som föreslås⁶⁵ innebär att det vid en timlön om 135 kronor kommer att krävas arbete om i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en månad för att den månaden ska kunna räknas (2023). Det bör då sakna betydelse om personen har haft studiemedel eller studiestartsstöd under samma tid.

⁶⁴ Prop. 2021/22:176, s.183

⁶⁵ Avsnitt 5.1.1.

Eftersom studiemedel och studiestartsstöd inte räknas som en inkomst av förvärvsarbete enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229), räknas inkomsterna inte heller vid bedömningen av om den studerande uppfyller etableringskravet genom arbetsinkomst.

Att månader med studiestöd räknas bort utan möjlighet för den studerande att visa arbetad tid är inte ett alternativ

Förslaget att prövningen av etableringsvillkoret endast ska göras utifrån inkomstuppgifter⁶⁶ får konsekvenser för prövningen av om arbete har varit den studerandes huvudsyssla under en månad. Eftersom prövningen enligt förslaget inte längre ska kunna göras utifrån arbetad tid, kommer det inte vara möjligt att fastställa om arbete eller studier har varit huvudsyssla utifrån omfattningen av respektive sysselsättning. Det kommer t.ex. inte att vara möjligt för studerande som har haft en tillräcklig inkomst, att visa att omfattningen av arbetet under en månad har överstigit omfattningen av studierna med studiestöd. Att behålla kravet på huvudsyssla i sin nuvarande utformning är därför inte ett alternativ.

Ett alternativ skulle kunna vara att justera kravet på huvudsyssla i stället för att ta bort det helt. Alla månader då den studerande har tagit emot studiemedel, studiestartsstöd, eller omställningsstudiestöd under mer än halva månaden skulle t.ex. alltid kunna räknas bort, oavsett vilken arbetsinkomst den studerande har haft under den aktuella månaden. Erfarenheterna hittills visar att relativt många som ansöker om omställningsstudiestöd har studerat med studiemedel en eller flera gånger under de senaste 14 åren. En sådan reglering skulle därför få relativt stor påverkan och innebära att förhållandevis många personer, som har arbetat och är etablerade på arbetsmarknaden, nekas omställningsstudiestöd enbart pga. att de studerat med studiestöd under vissa månader.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

För att kvalificera sig för omställningsstudiestöd måste en studerande även fortsättningsvis ha haft tillräckliga arbetsinkomster under 96 månader under de senaste 14 åren. Förslaget bedöms därmed inte påverka grundtanken bakom villkoret, att den studerande ska vara etablerad på arbetsmarknaden. Förslaget påverkar därför inte heller det grundläggande syftet med reformen.

Mot bakgrund av att vad som framförts ovan om att studiemedel och studiestartsstöd inte räknas som en inkomst av förvärvsarbete enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229), bedöms förslaget inte heller innebära att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning.

Lagen om omställningsstudiestöd och förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

⁶⁶ Avsnitt 5.1.1.

5.1.3 Fler ersättningar ska vara överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret

CSN:s förslag: Även tid med graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken ska vara överhoppningsbara när ramtiden för aktualitetsvillkoret ska fastställas

Skälen för förslaget

Samma ersättningar som kan beaktas i etableringsvillkoret bör kunna beaktas i aktualitetsvillkoret

Aktualitetsvillkoret innebär att den studerande ska ha arbetat minst 16 timmar per vecka under minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader. Precis som vid bedömning av etableringsvillkoret får månader då den studerande har haft tillräckliga arbetsinkomster också räknas. Vid bedömningen av aktualitetsvillkoret ska vidare månader när den studerande fått vissa andra ersättningar inte räknas.⁶⁷ Det innebär att de månaderna är överhoppningsbara och att ramtiden för villkoret förskjuts med motsvarande tid. För en studerande som under fyra av ramtidens 24 månader har haft föräldrapenning kan ramtiden t.ex. förskjutas bakåt fyra månader. Den studerande kan sedan i stället uppfylla villkoret om arbetad tid eller tillräckliga inkomster under de 24 av de 28 senaste månaderna då föräldrapenning inte har lämnats. Det är en skillnad jämfört med etableringsvillkoret, där vissa och delvis andra ersättningar, istället ska jämföras med arbete.⁶⁸ Det innebär i praktiken att en timmes annan ersättning kan jämföras med arbete under en timme.⁶⁹ En studerande som har arbetat i genomsnitt åtta timmar per vecka under en kalendermånad, och som har haft andra ersättningar under åtta timmar per vecka, kan därför tillgodoräkna sig månaden i etableringsvillkoret.

En orsak till att utredningen av arbetsvillkoren tar lång tid är att CSN behöver ta hänsyn till olika ersättningar vid prövningen av etableringsvillkoret respektive aktualitetsvillkoret. Det bidrar till att komplicera utredningen av arbetsvillkoren. En harmonisering som innebär att samma ersättningar beaktas vid prövningen av båda villkoren skulle förenkla prövningen.

Aktualitetsvillkoret bör justeras på så sätt att alla de ersättningar enligt socialförsäkringsbalken som får jämföras med arbete vid bedömningen av etableringsvillkoret, är överhoppningsbara i bedömningen av aktualitetsvillkoret. Det innebär att även tid då den studerande har fått graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken, inte ska räknas när ramtiden för aktualitetsvillkoret ska fastställas. En sådan ändring av regelverket, där samma ersättningar ska beaktas inom etablerings- och aktualitetsvillkoren, bidrar till en harmonisering som förenklar utredningen av villkoren.

⁶⁷ 7 § förordningen om omställningsstudiestöd

⁶⁸ 6 § förordningen om omställningsstudiestöd

⁶⁹ 3 kap. 2–3 §§ CSNFS 2022:5.

Aktualitetsvillkoret bör inte ändras på något annat sätt

Ytterligare justeringar av aktualitetsvillkoret skulle göra villkoret enklare att pröva och att automatisera. Aktualitetsvillkoret skulle exempelvis kunna justeras så att bedömningen enbart utgår ifrån inkomstuppgifter utan att ta hänsyn till arbetad tid. Aktualitetsvillkoret skulle även kunna harmoniseras med etableringsvillkoret genom att tid med annan ersättning jämföras med arbete, i stället för att vara överhoppningsbar tid, även vid prövning av aktualitetsvillkoret. Mot bakgrund av de motiv som anförts för nuvarande reglering bedöms dock sådana ändringar påverka det grundläggande syftet med aktualitetsvillkoret. Det riskerar nämligen att utvidga målgruppen för stödet till studerande som inte har någon aktuell förankring till arbetsmarknaden.

CSN bedömer alltså inte att några ytterligare ändringar av aktualitetsvillkoret kan göras utan att målgruppen för stödet utvidgas eller att det grundläggande syftet med reformen påverkas. Aktualitetsvillkoret bör därför även fortsättningsvis kunna uppfyllas genom arbetad tid om minst 16 timmar i veckan under minst 12 av de senaste 24 månaderna. Skillnaderna mellan etablerings- och aktualitetsvillkoren som innebär att ersättningarna inom det förstnämnda ska jämföras med arbete, men är överhoppningsbara vid prövningen av det senare, bör också kvarstå. Likaså bör skillnaden att tid med omställningsstudiestöd inte kan jämföras med arbete vid prövning av etableringsvillkoret kvarstå, men även fortsättningsvis är överhoppningsbar tid vid prövningen av aktualitetsvillkoret. Om tid med omställningsstudiestöd inte skulle vara överhoppningsbar vid fastställandet av ramtiden för aktualitetsvillkoret skulle det kunna innebära att en studerande som påbörjat studier med omställningsstudiestöd, i vissa fall inte kan få fortsatt omställningsstudiestöd för att avsluta studierna.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Den ändring som föreslås, att även tid med graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken blir överhoppningsbara i bedömningen av aktualitetsvillkoret, innebär att det blir lättare att uppfylla aktualitetsvillkoret. Något fler personer kan därmed komma att uppfylla arbetsvillkoret i form av en aktuell förankring till arbetsmarknaden. Ändringen bedöms av följande orsaker dock inte medföra att målgruppen för stödet utvidgas i någon större utsträckning.

- Graviditetspenning kan beviljas till en gravid som har ett arbete i Sverige som denne inte kan utföra, antingen för att det är fysiskt ansträngande eller för att det finns risker i arbetsmiljön. För att ersättningen ska utgå ska personen inte heller kunna bli omplacerad av sin arbetsgivare till ett lättare eller mindre riskfyllt arbete.⁷⁰
- Närståendepenning kan beviljas till anställda som har en närstående med en livshotande sjukdom, om personen tar ledigt från sitt arbete och går miste om

⁷⁰ 10 kap. socialförsäkringsbalken

lön. Det innebär att det ska finnas en risk att den närstående inte överlever på kort sikt. Den anställde måste också vara försäkrad i Sverige.⁷¹

- Rehabiliteringspenning kan beviljas till den som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering, genom att täcka den inkomstförlust som då uppstår.⁷²
- Smittbärrarpenning kan betalas ut till den som kan men inte får arbeta på grund av att personen är eller kan vara smittad av en allmänfarlig sjukdom, såsom exempelvis Covid-19 var klassad som fram till den 1 april 2022.⁷³

Samtliga nämnda ersättningar kräver att personen har en anställning i grunden. Därutöver krävs normalt även att det fastställs en sjukpenninggrundande inkomst (SGI) för den försäkrade.⁷⁴ En person som tar emot de ersättningarna bör därmed anses ha en aktuell förankring på arbetsmarknaden. För att få rätt till omställningsstudiestöd måste den studerande dessutom ha haft en årlig inkomst som fastställts av Försäkringskassan. Förslaget påverkar därmed inte heller det grundläggande syftet med reformen.

Förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

5.1.4 Egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren

CSN:s förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas till egenföretagare som uppfyller andra villkor än att de har haft en viss minsta inkomst eller kan visa arbetad tid under de ramtider som anges i 6 § lagen om omställningsstudiestöd.

En egenföretagare som under en månad inte uppfyller kravet på viss arbetsinkomst, men som under samma månad har bedrivit aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska få tillgodoräkna sig den månaden i etableringsvillkoret och aktualitetsvillkoret.

Skälen för förslaget

Lösningar bör utformas som en alternativ kvalificeringsgrund för de egenföretagare som inte har tillräckliga arbetsinkomster

En egenföretagare är en person som självständigt bedriver näringsverksamhet i form av en enskild firma, handelsbolag, kommanditbolag eller aktiebolag. Den som driver ett aktiebolag kan även vara anställd i bolaget och ha ordinarie lön. För den som har lön kan Skatteverket lämna uppgifter om månadsvisa arbetsinkomster. För övriga egenföretagare har Skatteverket inte några uppgifter om månadsvisa arbetsinkomster. Dessa egenföretagare är därför hänvisade till att redovisa uppgifter som utvisar att de har lagt ned minst 16 timmar per vecka på sitt arbete.

⁷¹ 47 kap. socialförsäkringsbalken.

⁷² 31 kap. socialförsäkringsbalken.

⁷³ 46 kap. socialförsäkringsbalken.

⁷⁴ Det finns vissa skyddsregler för den som inte är förärad in Sverige.

Egenföretagare kan ha inkomster som skatterättsligt klassificeras på annat sätt än som en inkomst som berättigar till jobbskatteavdrag. De har då inga arbetsinkomster. Andra har arbetsinkomster, men de kan vara otillräckliga. Det kan vara svårt för dessa egenföretagare att visa för CSN hur mycket han eller hon har arbetat. Den som inte kan redovisa tillräckliga arbetsinkomster kan därför ha svårt att kvalificera sig för rätt till omställningsstudiestöd.

När det gäller etableringsvillkoret föreslås ett renodlat inkomstkrav.⁷⁵ Av dem som har ansökt om omställningsstudiestöd fram till och med den 30 september 2023 har cirka 5 procent uppgett att de är egenföretagare. Många av dessa sökande saknar arbetsinkomster från sin tid som egenföretagare. Även med den sänkning av inkomstkravet som samtidigt föreslås för etableringsvillkoret, kan det därmed antas att en viss andel av de egenföretagare som ansöker om omställningsstudiestöd trots arbete inom företaget kommer att ha svårt att visa en tillräcklig inkomst under ramtiden för etableringsvillkoret för att bli berättigad till omställningsstudiestöd. Andra lösningar bör därför övervägas för egenföretagare som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster för att uppfylla aktualitets- respektive etableringsvillkoren.

I första hand bör prövningen av arbetsvillkoren för egenföretagare fungera som för andra sökande. Prövningen bör alltså inom aktualitetsvillkoret utgå från arbetad tid eller en inkomstprövning. Inom etableringsvillkoret bör prövningen utgå från en renodlad inkomstprövning.⁷⁶ Om egenföretagaren inte uppfyller kravet på tillräckliga inkomster eller, krav på arbetad tid eller tillräckliga inkomster för det fall det gäller aktualitetsvillkoret, behöver det dock finnas en alternativ regel för personen.

Tid med aktiv näringsverksamhet bör kunna medräknas i arbetsvillkoren

Inom skatterätten görs en uppdelning av enskild näringsverksamhet som antingen aktiv eller passiv näringsverksamhet, se 2 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229). En näringsverksamhet är aktiv om den enskilde näringsidkaren både driver och i stor omfattning arbetar i verksamheten. Annars är verksamheten passiv. Kravet på att i stor omfattning arbeta i verksamheten innebär att egenföretagaren ska lägga ner arbetstid motsvarande minst en tredjedel av en vanlig anställning på heltid.⁷⁷ En näringsverksamhet som bygger på företagarens egen arbetsinsats (som till exempel konsult, skribent eller hantverkare) är dock aktiv oavsett omfattningen eller antalet nedlagda timmar. En egenföretagare som bedriver aktiv näringsverksamhet ska med andra ord i normalfallet ha arbetat under minst (40/3) 13 timmar per vecka i verksamheten. Ett arbete om minst 13 timmar per vecka bör kunna jämföras med den etablering som en studerande med arbetsinkomster om 12,5 procent av inkomstbasbeloppet under en månad har. En egenföretagare som under en månad inte uppfyller kravet på viss arbetsinkomst, men som under samma månad har bedrivit

⁷⁵ Avsnitt 5.1.1.

⁷⁶ Avsnitt 5.1.1.

⁷⁷ Se Skatteverkets webbplats,

https://www.skatteverket.se/foretag/drivaforetag/foretagsformer/enskildnäringsverksamhet/inkomstav_näringsverksamhet.4.361dc8c15312eff6fd2b612.html (4 oktober 2023).

aktiv näringsverksamhet, bör därför få tillgodoräkna sig månaden i etableringsvillkoret och aktualitetsvillkoret.

Inom skatterätten har uppdelningen i aktiv och passiv näringsverksamhet betydelse för hur mycket en egenföretagare ska betala i egenavgifter (vid aktiva inkomster) eller särskild löneskatt (vid passiva inkomster). Det har också betydelse för sociala förmåner, grundavdrag, avdrag för egna pensionskostnader och för möjligheten att få underskottsavdrag.⁷⁸

En egenföretagare lämnar uppgift om huruvida hans eller hennes näringsverksamhet är aktiv eller passiv i sin deklaration. En skattebetalare kan dömas för skattebrott enligt skattebrottslagen (1971:69) om han eller hon med uppsåt lämnar en oriktig uppgift i en preliminär inkomstdeklaration. Det kan bli aktuellt om den oriktiga uppgiften leder till att för låg skatt debiterats, vilket bör kunna bli fallet om en egenföretagare lämnar felaktig uppgift om sin näringsverksamhet. Om Skatteverket i sin bedömning av en egenföretagare finner att en aktiv näringsverksamhet ska anses vara passiv näringsverksamhet, eller tvärtom, kan statusen komma att ändras.

Med beaktande av hur arbetskravet för att bedöma en näringsverksamhet som aktiv är utformat, torde denna bedömning också kunna ligga till grund för prövningen av om en egenföretagare uppfyller villkoren om förvärvsarbete inom omställningsstudiestödet. CSN föreslår att en egenföretagare som under en månad inte uppfyller kravet på viss arbetsinkomst, men som under samma månad har bedrivit aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 23 § inkomstskattelagen ska få tillgodoräkna sig den månaden i etableringsvillkoret och aktualitetsvillkoret. För det fall statusen på en egenföretagares näringsverksamhet ändras av Skatteverket, kommer CSN ha möjlighet att ompröva ett beslut om omställningsstudiestöd.⁷⁹

Förslaget innebär att egenföretagare som har arbetat minst 13 timmar per vecka kommer att kunna kvalificera sig för omställningsstudiestöd. Några egenföretagare, vars näringsverksamhet alltid klassificeras som aktiv, kommer visserligen att få lättare att få omställningsstudiestöd än tidigare. Sådana effekter är oundvikliga när regler schabloniseras. Det kan dock påpekas att egenföretagare också måste ha haft en årlig inkomst för att komma i åtnjutande av omställningsstudiestödet⁸⁰, och en egenföretagare som har arbetat i liten utsträckning kommer normalt att sakna eller ha en låg årlig inkomst.

Fördelen med en schablonisering är att det blir betydligt lättare för egenföretagare att förstå regelverket och förutse sin rätt till omställningsstudiestöd. Skatteverket föreslås vidare vara skyldiga att lämna uppgifter till CSN om aktiv och passiv näringsverksamhet.⁸¹ Tidskrävande utredningar av omfattningen av egenföretagares arbete kan därmed undvikas. Prövningen blir också möjlig att automatisera.

⁷⁸ Inkomstskattelagen innehåller ett antal bestämmelser som behandlar aktiva och passiva inkomster: särskilda regler om avyttring av andelar i handelsbolag (51 kap. 2 och 3 §§ II), pensionsparavdrag (59 kap. 4–6 §§ II), underskott av aktiv näringsverksamhet får i vissa fall dras av som allmänt avdrag (62 kap. 2–4 §§ II) och aktiv näringsverksamhet får ligga till grund för beräkning av grundavdrag (63 kap. 5 § II).

⁷⁹ Av 44 § förordningen om omställningsstudiestöd följer att ett beslut om omställningsstudiestöd ska omprövas när ändrade förhållanden föranleder det.

⁸⁰ Avsnitt 3.

⁸¹ Avsnitt 5.6.

Handläggningstiderna, och därmed den tid de studerande behöver vänta på ett beslut från CSN, kan därmed kortas. I nuvarande regelverk anges hur kraven på förvärvsarbete ska mätas.⁸² För att möjliggöra en bestämmelse i förordningen om omställningsstudiestöd behöver det införas en bestämmelse i lagen som upplyser om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att andra villkor än vad som anges i 6 § första stycket 1 och 2 ska gälla för studerande som är egenföretagare under de ramtider som anges där.

Att använda systemet för beräkning av SGI för egenföretagare är inget alternativ

CSN har undersökt andra möjligheter att underlätta för egenföretagare att visa arbetad tid. Vid bestämning av SGI för en egenföretagare använder Försäkringskassan under en verksamhets uppbyggnadsskede (de tre första åren från att verksamheten startade) en jämförelseinkomst. Försäkringskassan utreder då vilka arbeten som kan anses likna den aktuella verksamheten och vad en anställd inom ett sådant arbete tjänar. Bedömningen utgår i första hand från arbetets art och företagarens egen insats.

- Med ”arbetets art” menas de arbetsuppgifter som företagaren utför i företaget.
- I syfte att få fram en jämförelseinkomst kan Försäkringskassan ta ledning av den lönestatistik som finns hos Statistiska centralbyrån (SCB).

För en egenföretagare vars företag inte längre befinner sig i ett uppbyggnadsskede och som inte tjänar lika mycket som jämförelseinkomsten kan Försäkringskassan behöva beräkna inkomsterna med hjälp av inkomstbeskattningen.

Ett alternativ är att CSN fastställer jämförelseinkomster eller verkliga inkomster för egenföretagare i enlighet med hur Försäkringskassan fastställer en SGI. Den studerande skulle då få tillgodoräkna sig sådana månader i arbetsvillkoret om inkomsterna uppgår till minst 12,5 procent av inkomstbasbeloppet. CSN saknar dock relevant erfarenhet och kunskap för att fastställa en jämförelseinkomst utifrån dessa parametrar. Det finns även en risk för att CSN:s och Försäkringskassans prövningar skulle kunna ge olika resultat. Även om CSN:s prövning skulle ta sikte på att bedöma rätten till omställningsstudiestöd medan Försäkringskassans prövning syftar till att fastställa en SGI, vore det olämpligt att två myndigheter kan komma fram till olika resultat vid en prövning som ska vara identisk. Eftersom CSN inte har någon erfarenhet av denna typ av prövning skulle den, åtminstone initialt, verka tidsdrivande med långa handläggningstider som följd. Försäkringskassans handläggning av beslut om årlig inkomst som ska läggas till grund för beslut om omställningsstudiestöd påverkar redan i dag handläggningstiderna för omställningsstudiestödet.⁸³ Att även överlåta fastställandet av en jämförelseinkomst eller en verklig inkomst till Försäkringskassan är därför heller inget lämpligt alternativ.

⁸² 6 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁸³ Avsnitt 5.5.

Att använda systemet för beräkning av a-kassa för egenföretagare är inget alternativ

CSN har undersökt hur ersättning enligt arbetslöshetsförsäkringen (a-kassa) bestäms för en egenföretagare. Enligt det nuvarande regelverket på området grundas ersättningen på den senaste taxerade inkomsten, eller som ett genomsnitt av de taxerade inkomsterna under de två år som föregick året före den senaste taxerade inkomsten, om det är mer förmånligt. Har verksamheten bedrivits under kortare tid än 24 månader får inkomsten grundas på tidigare anställning. Underlaget för beräkningen av a-kassa utgår alltså från taxerad inkomst, förutom när tidigare anställning kan beaktas.

Att låta CSN göra en motsvarande bedömning av egenföretagares inkomster skulle vara problematiskt i flera avseenden. Prövningen skulle bli tidskrävande. Att använda den senaste taxerade inkomsten, som fastställs i ett beslut om slutlig skatt först året efter inkomståret, innebär att det skulle saknas uppgifter om den studerandes arbete under innevarande år. De inkomster och det arbete som läggs till grund för prövningen av aktualitetsvillkoret skulle därmed inte vara särskilt aktuella. Att kunna utgå från inkomst av tidigare anställning när en verksamhet bedrivits kortare tid än två år innebär dessutom att arbetet under de två åren kan ha varit av ringa omfattning men ändå medräknas i arbetsvillkoren. En sådan ordning överensstämmer inte med det bakomliggande syftet med arbetsvillkoren, vilket är att visa på en tillräcklig etablering och aktuell förankring på arbetsmarknaden. Att inom omställningsstudiestödet använda arbetslöshetsförsäkringens system för att fastställa inkomster för egenföretagare är därför ingen lösning.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

I förarbetena framgår att även egenföretagare tillhör målgruppen för omställningsstudiestödet och att villkoren om förvärvsarbete ska kunna uppfyllas om den sökande kan visa att han eller hon har arbetat i ett eget företag.⁸⁴ I första hand ska en egenföretagare kunna redovisa inkomster, men om arbetet inte burit någon vinst som kan motsvara inkomstkraven måste den sökande kunna visa för CSN varför så varit fallet eller på annat sätt visa att aktiv näringsverksamhet har bedrivits i tillräcklig omfattning, vilket kan göras exempelvis genom intyg från en revisor eller liknande.⁸⁵

Det kan emellertid konstateras att det i praktiken har visat sig vara svårt för egenföretagare att i de fall dennes inkomst inte är tillräcklig, visa arbete i tillräcklig omfattning. Den föreslagna ändringen i förordningen skulle underlätta för egenföretagare att visa aktiv näringsverksamhet, utan att utvidga målgruppen för stödet. Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas därför inte.

Lagen om omställningsstudiestöd och förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

⁸⁴ Prop. 2021/22:176 s. 181.

⁸⁵ Ds 2021:18, s. 122.

5.2 Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för kortare utbildningar som påbörjats före den 1 januari 2023

CSN:s förslag: Det ska vara möjligt att få omställningsstudiestöd för utbildningar som är kortare än 80 veckor och som har påbörjats före den 1 januari 2023.

Skälen för förslaget

Övergångsbestämmelsen till lagen om omställningsstudiestöd begränsar möjligheten till vidareutbildning

För att lagen om omställningsstudiestöd ska vara tillämplig före den 1 januari 2023 måste utbildningen, enligt övergångsbestämmelsen, motsvara minst 80 veckors heltidsstudier. Övergångsbestämmelsen innebär alltså att en studerande endast har rätt till omställningsstudiestöd för en utbildning som påbörjats före den 1 januari 2023, om utbildningen är minst 80 veckor lång.

Av förarbeten framgår att studeranden som påbörjar kortare studier för omställning redan före den 1 januari 2023, bör kunna slutföra dem med den finansiering som de ursprungligen planerat för. För studerande som påbörjat en längre utbildning finns dock större behov av omställningsstudiestöd.⁸⁶ Det senare ska kunna handla om studerande som för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden, nyligen återupptagit, eller som vill återuppta en sådan längre utbildning som de avbrutit för flera år sedan.⁸⁷

Bedömningen av vad som är en utbildning och dess längd ska normalt ske utifrån utbildningen som sådan. De undantag som kan finnas är om det finns en av utbildningsanordnaren fastställd studieplan som visar ett annat tydligt mål med studierna och som visar att studierna är av en annan omfattning.⁸⁸

Den praxis som finns för bedömningen av en utbildnings längd innebär att det är svårare för en studerande som vill vidareutbilda sig inom sitt nuvarande yrkesområde, att få rätt till omställningsstudiestöd, än för den som helt byter yrke. Det beror på att utbildningen, utifrån det angivna målet med studierna och eventuella tillgodoräknanden av tidigare studier, kan anses ha påbörjats för flera år sedan. I det fall en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för att studera en utbildning som ingår i en magisterexamen, kan denne t.ex. inte beviljas omställningsstudiestöd för utbildningen om han eller hon tidigare läst någon enstaka fristående kurs inom samma ämnesområde som kan tillgodoräknas i denna magisterexamen. En magisterutbildning som sådan är nämligen normalt 60 högskolepoäng, dvs. 40 veckor lång, och den studerande anses då ha påbörjat den, alltför korta utbildningen, redan när den fristående kursen lästes. Det kan ha skett flera år tidigare utan att den studerande då haft för avsikt att senare ta en magisterexamen. Eftersom bedömningen

⁸⁶ Prop. 2021/22:176, s. 380.

⁸⁷ Ds 2021:18, s. 326.

⁸⁸ Se t.ex. ÖKS beslut den 25 januari 2023 (ÖKS dnr. 2022-04392).

av vad som är en utbildning och hur lång den är ska ske utifrån utbildningen som sådan saknar det emellertid betydelse.⁸⁹

Övergångsbestämmelsen har alltså medfört en begränsning för arbetstagare att vidareutbilda sig inom sitt tidigare utbildnings- och yrkesområde när det finns en möjlighet för denne att tillgodoräkna sig tidigare lästa kurser i en ny examen. Det trots att den sökta utbildningen är sådan att den skulle stärka personens ställning på arbetsmarknaden genom att den studerande kan ta ut en högre examen än vad denne tidigare har haft inom ämnesområdet. Utifrån det bakomliggande syftet med omställningsstudiestödet, att tillgodose behovet av vidareutbildning, är det oklart om det varit lagstiftarens avsikt.

Prövningen av utbildningens längd är tidskrävande och kan inte automatiseras

En granskning av beslut som CSN har gjort visar att den vanligaste orsaken till avslag på ansökan om omställningsstudiestöd är att utbildningen är för lång eller för kort. Granskningen visar att nästan tre av tio ansökningar avslogs på grund av övergångsbestämmelsen, dvs. att utbildningen var för kort. Av de som var 40 år eller äldre hade närmare hälften fått avslag pga. att utbildningen var kortare än 80 veckor och hade påbörjats före den 1 januari 2023.⁹⁰

Övergångsbestämmelsen innebär att CSN, i samtliga ärenden om omställningsstudiestöd, måste lägga tid på att utreda vad den studerande har för tidigare utbildning, om den är en del av den utbildning som den studerande ansökt om omställningsstudiestöd för, och när utbildningen i så fall påbörjades. Att många studerande får avslag på sin ansökan pga. utbildningens längd visar att det är en vanligt förekommande utredning i handläggningen, som också tar tid att utreda. Den praxis som finns på området och som beskrivits ovan innebär dessutom att bedömningen av utbildningens längd måste göras helt manuellt, och inte är möjlig att automatisera. Manuell utredningstid måste alltså läggas på att utreda ärenden som leder till avslag, i stället för att bevilja omställningsstudiestöd.

Nuvarande regler skapar en rättsosäker prövning

CSN har inte alltid kunskap om den studerandes tidigare studier och om de kommer att tillgodoräknas i den utbildning eller examen som den studerande nu har för avsikt att ta. Prövningen är i stället till stor del beroende av vilken information den studerande lämnar i sin ansökan. Information om tidigare utbildning och vilket mål den studerande uppger sig ha med studierna, kan bli helt avgörande för bedömningen av utbildningens längd och när den anses ha påbörjats. Likaså kan information som den studerande oavsiktligt lämnar om att han eller hon kommer att ha möjlighet att tillgodoräkna sig tidigare studier, få konsekvenser som är svåra för den studerande att förutse. Det blir särskilt tydligt i de fall den studerande ansökt om

⁸⁹ ÖKS beslut den 7 juni 2023 (ÖKS dnr. 2023–01626).

⁹⁰ CSN, artikel 2023:2, Skäl till avslag inom omställningsstudiestödet – En urvalsundersökning, ADM/2023:578.

omställningsstudiestöd för fristående kurser. En studerande som läser fristående språkkurser med målet att komplettera sin lärarutbildning för att kunna undervisa högre årskurser, kan t.ex. inte få omställningsstudiestöd för studierna eftersom det normalt krävs 90 högskolepoäng, dvs. motsvarande 60 veckors studier, att nå sådan behörighet.⁹¹ Lika ärenden riskerar alltså att bedömas olika, beroende på vilken information CSN får tillgång till i respektive ärende. Prövningen av övergångsbestämmelsen anses därmed vara rättsosäker.

Det bör vara möjligt att få omställningsstudiestöd även för kortare utbildningar som har startat före den 1 januari 2023

Övergångsbestämmelsens begränsning kring utbildningens längd i förhållande till när den påbörjats, bör tas bort.

Det innebär att det blir möjligt för en studerande att få omställningsstudiestöd för en utbildning som är kortare än 80 veckor, även om utbildningen har startat före den 1 januari 2023. Studerande som vill vidareutbilda sig inom sitt yrkesområde för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden, kommer alltså att kunna få omställningsstudiestöd även om studierna anses vara en del av en kortare utbildning som påbörjats före den 1 januari 2023.

För studerande som tidigare har ansökt om omställningsstudiestöd, har ansökan bedömts utifrån redan gällande regelverk. De kan därmed ha nekats omställningsstudiestöd med hänsyn till att utbildningen varit för kort och påbörjats före den 1 januari 2023. Det saknas skäl att i efterhand pröva om dessa studerande ska kunna få rätt till omställningsstudiestöd utifrån de nya reglerna. Särskilda ikraftträdande- och övergångsbestämmelser behövs därför.⁹²

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

En studerande som påbörjar en utbildning med studiemedel *efter* den 1 januari 2023 kan utifrån nuvarande regelverk, under förutsättning att han eller hon uppfyller övriga villkor, ha möjlighet att flera år senare slutföra utbildningen med omställningsstudiestöd. Det gäller även om utbildningen är kortare än 80 veckor. En sådan studerande anses alltså tillhöra målgruppen för omställningsstudiestödet trots att den korta utbildningen påbörjats med annat studiestöd. Enligt nuvarande reglering kan dock en studerande, som påbörjat exakt samma kortare utbildning före den 1 januari 2023, inte senare beviljas omställningsstudiestöd för att slutföra den utbildningen. Det har uppfattats som orättvis. Övergångsbestämmelsen kommer därigenom för lång tid framöver att få störst påverkan för äldre studerande, som har haft annat studiestöd före den 1 januari 2023. Såsom nämnts är utbildningens längd också den vanligaste avslagsgrunden för studerande över 40 år.

Övergångsbestämmelsen innebär, i kombination med regeln i 14 § andra stycket lagen om omställningsstudiestöd, att studerande under 40 år endast har rätt till omställningsstudiestöd för en utbildning som påbörjats före den 1 januari om utbildningen motsvarar exakt 80 veckors heltidsstudier. Ett borttagande av

⁹¹ Se t.ex. ÖKS beslut den 11 oktober 2023 (ÖKS dnr. 2023–03868).

⁹² Avsnitt 6.

övergångsbestämmelsen i enlighet med förslaget innebär att studerande under 40 år kan beviljas omställningsstudiestöd för kortare utbildningar som påbörjats före den 1 januari 2023. För att yngre studerande ska beviljas omställningsstudiestöd krävs dock även fortsättningsvis att utbildningen är som mest 80 veckor lång. Aktuell statistik visar också att det är betydligt vanligare att yngre studerande får avslag på ansökan för att utbildningen är för lång, än att den är för kort. Endast 16 procent av de yngre studerande fick avslag för att utbildningen var för kort.⁹³

Studerande bör ha möjlighet att avsluta en utbildning som redan påbörjats före den 1 januari 2023 även om den är kortare än 80 veckor. Förslaget bör inte leda till att målgruppen förändras på ett sätt som inte ligger i linje med det grundläggande syftet med reformen om att studerande ska kunna vidareutbilda sig inom sitt yrkesområde för att bli mer attraktiva på arbetsmarknaden. De personer som därigenom kan beviljas omställningsstudiestöd måste dessutom även fortsättningsvis vara etablerade på och ha en aktuell förankring på arbetsmarknaden, och det gäller oberoende av den studerandes ålder. Studerande som har haft studiemedel under en längre period i nära anslutning till de studier som omställningsstudiestöd söks för, kommer därmed inte kunna beviljas omställningsstudiestöd för studier på samma utbildning. Det gäller oavsett hur lång utbildningen är.

Lagen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

5.3 Den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten

CSN:s förslag: Den årliga inkomst som läggs till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan kom in till CSN, dock tidigast fem månader före studiestarten. En ny årlig inkomst ska läggas till grund för ett beslut om omställningsstudiestöd för den som efter ett uppehåll i studierna under fem månader eller längre återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Skälen för förslaget

Få studerande får beslut i god tid innan studiestarten eftersom deras årliga inkomst kan fastställas tidigast tre månader innan dess

Omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som motsvarar 80 procent av den studerandes årliga inkomst. Som mest lämnas 80 procent av en inkomst motsvarande 4,5 inkomstbasbelopp, dvs. som mest 22 290 kronor per månad under 2023. Försäkringskassan fastställer efter begäran från CSN den årliga inkomsten. Den årliga inkomsten fastställs enligt huvudsakligen samma principer som gäller för fastställande

⁹³ CSN, artikel 2023:2, Skäl till avslag inom omställningsstudiestödet - En urvalsundersökning, dnr. ADM/2023:578.

av SGI enligt bestämmelserna i 25 och 26 kap. socialförsäkringsbalken. Den årliga inkomsten ska enligt nuvarande regler fastställas med utgångspunkt i den studerandes förhållanden den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN, dock tidigast tre månader före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst fyra månader.⁹⁴

Handläggningstiderna hos Försäkringskassan har blivit längre än vad som inledningsvis beräknades. Sedan omställningsstudiestödet infördes har behandlingstiderna hos Försäkringskassan varit cirka två till tre månader.⁹⁵ När Försäkringskassan är färdig med sin utredning lämnas uppgifter om beslutad årlig inkomst till CSN, som då har att beräkna stödets storlek och fatta beslut. De studerande kan därför sällan få ett beslut i god tid innan studiestarten.

Det krävs åtgärder för att fler studerande ska kunna få beslut om omställningsstudiestöd innan studiestarten

Omställningsstudiestöd beviljas i två ansökansomgångar per kalenderår. En ansökan som avser studier som startar den 1 januari – 30 juni kan tidigast lämnas in till CSN den 1 oktober året dessförinnan. En ansökan som avser studier som startar den 1 juli – 31 december kan tidigast lämnas in till CSN den 1 april samma år. Studerande som lämnar in en ansökan om omställningsstudiestöd i den ansökansomgång som öppnar den 1 oktober ska normalt påbörja sina studier i mitten av januari månad året därpå. De som ansöker i den ansökansomgång som öppnar den 1 april ska typiskt sett börja studera den 1 augusti – 1 september. Eftersom den årliga inkomsten ska fastställas utifrån förhållandena tidigast tre månader innan studiestarten kan Försäkringskassan normalt inte inleda sin utredning av den studerandes inkomstförhållanden förrän två till åtta veckor efter ansökningstillfället, dvs. i mitten av oktober respektive någon gång under maj månad. Omkring 12 200 personer ansökte om omställningsstudiestöd under den första halvan av oktober månad 2022. Under april och maj månad 2023 ansökte 20 300 personer. Endast en liten andel av dessa ansökningar har direkt kunnat börja utredas hos Försäkringskassan.

Nuvarande datum för två fasta ansökningstillfällen och bestämmelser om tidsgränser för fastställande av årlig inkomst fungerar mindre väl i kombination med tidpunkter för studiestarter och handläggningstider hos Försäkringskassan. Många studerande kan därför inte få sitt beslut om omställningsstudiestöd i tid innan studierna börjar. Olika åtgärder bör därför övervägas.

⁹⁴ 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁹⁵ Utvecklingen av det nya omställningsstudiestödet – Delredovisning av ett regeringsuppdrag. CSN rapport 2023:5, september 2023 (ADM/2023:382), s. 29.

Att ändra tidpunkt för de två ansökningstillfällena löser inte grundproblemet

Att tidigare- eller senarelägga den dag en ansökan om omställningsstudiestöd tidigast får lämnas in till CSN skulle inte förändra den grundläggande problematiken, att Försäkringskassan kan inleda sin utredning tidigast tre månader innan studiestarten och att denna utredning i normalfallet tar två till tre månader. Ändrade ansökningstidpunkter skulle däremot skapa andra problem. För många studerande är det redan vid de nuvarande ansökningstillfällena, dvs. den 1 oktober respektive den 1 april, oklart vad de ska läsa under det kommande kalenderhalvåret. Att tidigarelägga ansökningstidpunkten skulle skapa än större osäkerhet och leda till än fler ansökningar och ändringar.⁹⁶ Att senarelägga ansökningstidpunkten skulle i stället innebära en minskad utredningstid för CSN och Försäkringskassan fram till studiestarten. Förändrade ansökningstidpunkter är därför ingen lösning.

Att beräkna stödets storlek på annat sätt än utifrån en årlig inkomst som har fastställts av Försäkringskassan är inte lämpligt

Idag används systemet för att fastställa en SGI för att bestämma den studerandes årliga inkomst inom omställningsstudiestödet. Det finns flera fördelar med det, bl.a. att det redan finns en väl utarbetad praxis på området och tydliga rutiner hos Försäkringskassan. Genom SGI-systemet uppnås även andra fördelar, t.ex. att en tidigare upparbetad årlig inkomst kan vara skyddad vid studier eller arbetslöshet.

En möjlighet vore att beräkna storleken på omställningsstudiestödet med utgångspunkt i andra inkomstuppgifter, som inte behöver fastställas av Försäkringskassan. Den studerandes genomsnittliga inkomster skulle exempelvis kunna fastställas utifrån månatliga arbetsgivardeklarationer under en viss period innan studiestarten. Ett sådant system kan dock leda till negativa konsekvenser för studerande som t.ex. har blivit uppsagda och har lägre inkomster en tid innan studiestarten. Systemet skulle därför behöva kombineras med en möjlighet att även fortsatt få en årlig inkomst fastställd av Försäkringskassan i enlighet med de principer som gäller för fastställande av SGI.

Ett helt nytt system för att fastställa den studerandes inkomst skulle dock kräva en mer omfattande utredning, som inte kan genomföras inom ramen för denna promemoria. Att ta fram och implementera ett sådant system vid sidan av det system som redan finns på plats hos Försäkringskassan, särskilt i det läge med långa handläggningstider och en redan pressad tidsplan för systemutveckling som råder hos CSN, skulle dessutom varken vara ändamålsenligt, rättssäkert eller effektivt. Som alternativ bör därför i stället en justering av tidpunkten för fastställande av årlig inkomst övervägas.

⁹⁶ Se Utvecklingen av det nya omställningsstudiestödet – Delredovisning av ett regeringsuppdrag. CSN rapport 2023:5, september 2023 (ADM/2023:382), s. 35.

Den studerandes årliga inkomst bör i stället kunna få bestämmas tidigast fem månader före studiestarten

Omställningsstudiestödet syftar till att ersätta det inkomstbortfall den studerande drabbas av under studietiden. Stödet beräknas därför med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst innan studierna inleds. Att den studerandes årliga inkomst ska fastställas tidigast tre månader innan studiestarten syftar till att säkerställa att inkomsten är aktuell, och att kompensationen under studietiden därmed blir korrekt.⁹⁷ Att utöka tidsperioden från tre till fem månader skulle innebära att Försäkringskassan alltid kan inleda sin utredning om den studerandes årliga inkomst direkt vid ansökanstillfället.⁹⁸ En inkomst som fastställs tidigast fem månader innan studiestarten är visserligen inte lika aktuell som en inkomst som fastställs tre månader innan studiestarten. Samtidigt var 88 procent av de 2 800 personer som har fått omställningsstudiestöd under det första kalenderhalvåret 2023 anställda.⁹⁹ För den som är anställd kan det antas att inkomstförhållandena tre respektive fem månader innan studiestarten ofta är densamma. Övriga som fick omställningsstudiestöd under våren 2023 uppgav att de var egenföretagare eller helt eller delvis arbetslösa. För denna grupp kan förväntas att inkomstförhållandena tre respektive fem månader innan studiestarten oftare kan se olika ut. Det ska samtidigt framhållas att inkomsten kan ha varit både högre och lägre fem jämfört med tre månader före studiestarten. Hur systemet än utformas kommer storleken på den studerandes omställningsstudiestöd heller aldrig med 100-procentig exakthet ersätta den studerandes faktiska inkomstbortfall under studietiden. Viss schablonisering är nödvändig för att systemet som helhet ska fungera väl. Försäkringskassan behöver kunna inleda sina utredningar om den studerandes årliga inkomst tidigare än i dag. På så sätt kan fler studerande få beslut i god tid innan studiestarten. Den årliga inkomsten bör därför bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan kom in till CSN, dock tidigast fem månader före studiestarten. Det ska påpekas att förslaget inte i någon större utsträckning bedöms bidra till kortare handläggningstider hos Försäkringskassan. Det fordrar andra åtgärder, som ligger utanför ramen för denna promemoria.

En ny årlig inkomst bör fastställas om den studerande återkommer med en ny ansökan efter ett studieuppehåll om minst fem månader

En ny årlig inkomst ska enligt nuvarande regler bestämmas om den studerande efter ett uppehåll i studierna om minst fyra månader återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd.¹⁰⁰ Det bedömdes rimligt att omställningsstudiestöd för den nya perioden i sådana fall bedömdes utifrån aktuella inkomstuppgifter.¹⁰¹ Förslaget att den årliga inkomsten ska fastställas tidigast fem månader innan studiestarten innebär

⁹⁷ Prop. 2021/22:176, s. 215–220.

⁹⁸ En hösttermin vid högskola och universitet påbörjas normalt senast den 1 september. En hösttermin vid andra former av läroanstalter påbörjas normalt tidigare. Om den studerandes årliga inkomst får fastställas fem månader innan studiestarten, kan Försäkringskassan påbörja sin redan när en ansökan lämnas in den 1 april.

⁹⁹ Av dem som fått sitt beslut om omställningsstudiestöd under perioden den 1 oktober 2022 – 30 september 2023.

¹⁰⁰ 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

¹⁰¹ Prop. 2021/12:176, s. 219.

att det även finns anledning att justera tidsgränsen för längden på ett tillåtet studieuppehåll. I annat fall finns risk för att den årliga inkomsten kommer att behöva fastställas utifrån förhållanden medan den studerande fortfarande är i studier. En ny årlig inkomst bör därför i stället fastställas i de fall den studerande efter ett studieuppehåll om minst fem månader återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Omställningsstudiestödets storlek beräknas enligt en inkomstbortfallsprincip i syfte att begränsa studiernas privatekonomiska konsekvenser för arbetstagare eller egenföretagare som överväger att ta steget till studier.¹⁰² Förslaget innebär ingen ändring i detta avseende. Däremot kommer den årliga inkomst som läggs till grund för beräkningen av stödet i vissa fall att vara mindre aktuell än enligt nuvarande regelverk.

Förslaget innebär ingen ändring av de grundläggande villkoren för stödet. Förslaget innebär dock att det belopp som kan lämnas till den som uppfyller villkoren i något fall kan bli högre eller lägre än enligt nuvarande regelverk. Förslaget bedöms därmed ligga i linje med syftet med stödet och leder inte till att målgruppen för stödet förändras.

Lagen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

5.4 Studiestart vid beslut om årlig inkomst ska vara starten av den första tidsperiod som en ansökan avser

CSN:s förslag: Med studiestart vid bestämmandet av den studerandes årliga inkomst ska avses starten av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan.

Skälen för förslaget

Studiestarten bör anses vara starten av den första tidsperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för

Omställningsstudiestödet syftar till att ersätta ett inkomstbortfall vid studier. Omställningsstudiebidragets storlek beräknas därför med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst. Försäkringskassan beslutar om den studerandes årliga inkomst enligt principerna för att beräkna SGI enligt socialförsäkringsbalken. Den årliga inkomsten ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN, dock tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten.¹⁰³

¹⁰² Prop. 2021/22:176, s. 217.

¹⁰³ 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

Enligt nuvarande praxis vid CSN anses studiestarten i detta sammanhang vara starten av den första tidsperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. Studiestarten för en studerande som ansöker om stöd för en studieperiod som börjar den 1 september 2023 anses följaktligen vara samma dag. Det saknar t.ex. betydelse om den utbildning den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för har startat tidigare. ÖKS har ännu inte uttalat någon praxis kring hur begreppet studiestart ska tolkas vid beslut om den studerandes årliga inkomst.

Omställningsstudiestöd beräknas för att ersätta ett inkomstbortfall vid studier. Anledningen till att den studerandes årliga inkomst ska fastställas med utgångspunkt i förhållandena inom en tremånadersperiod före studiestarten är att stödet på ett korrekt sätt ska ersätta ett inkomstbortfall. Den inkomst som stödets storlek beräknas enligt måste därför vara aktuell.¹⁰⁴ Om studiestarten när det gäller fastställande av årlig inkomst i praxis från ÖKS, i likhet med hur nämnden har definierat studiestart för beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren¹⁰⁵, skulle komma att definieras som den första gången en studerande påbörjade en utbildning på ett sammanhållet program skulle studiestarten många gånger kunna anses ligga flera år bakåt i tiden. Det gäller även om den studerande endast har studerat i låg omfattning. En studerande som har läst på ett sammanhållet program under flera år skulle då slentrianmässigt kunna få sin rätt till omställningsstudiestöd beräknad efter de inkomster han eller hon hade för flera år sedan. Det vore inte rimligt.

I avsnitt 4.2 föreslås att begreppet studiestart vid bedömningen av ramtiden för arbetsvillkoren bör beräknas med utgångspunkt i starten av den första tidsperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. Att tolka begreppet på ett annat sätt när det gäller fastställande av den studerandes årliga inkomst vore ologiskt. Att tolka begreppet på samma sätt vid beslut om årlig inkomst innebär dessutom att den inkomst som läggs till grund för prövningen oftare kommer att vara aktuell.¹⁰⁶ Det bör därför på förordningsnivå tydliggöras att studiestart, vid beslut om årlig inkomst, ska vara starten av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan.

Förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget. Eftersom riksdagen på restkompetensens område har beslutat om föreskrifter om bestämmandet av årlig inkomst behöver det i lagen om omställningsstudiestöd tas in en upplysningsbestämmelse som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter.

Att inte reglera begreppet studiestart medför att omställningsstudiestödet kan komma att beräknas på ett sätt som inte är avsett

En närmare reglering på förordningsnivå av innebörden av begreppet studiestart tydliggör utgångspunkterna för Försäkringskassans beslut om årlig inkomst för de studerande. Utan en sådan reglering finns också risk för en utveckling av praxis som

¹⁰⁴ Prop. 2021/22:176, s. 218.

¹⁰⁵ Avsnitt 4.2.

¹⁰⁶ Den studerandes SGI kan vara skyddad enligt bestämmelserna om SGI-skyddad tid i 26 kap. socialförsäkringsbalken. En årlig inkomst kan därför i vissa fall bestämmas med utgångspunkt i äldre inkomster.

medför att omställningsstudiestödets storlek slentrianmässigt kan komma att beräknas utifrån inaktuella inkomstuppgifter. Det skulle strida mot syftet med stödet. Att inte reglera frågan är därför inget alternativ.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Syftet med omställningsstudiestödet är att ersätta ett inkomstbortfall under studierna. Stödet ska därför beräknas med utgångspunkt i en inkomst som är aktuell. Förslaget till definition av studiestart säkerställer att den inkomst som läggs till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek är aktuell. Förslaget ligger vidare i linje med hittillsvarande tillämpning hos CSN, och målgruppen för stödet påverkas därför inte. Förslaget bedöms ligga i linje med syftet med stödet och leder inte till att målgruppen för stödet utökas.

5.5 Omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag

CSN:s förslag: Omställningsstudielån ska få lämnas med ett belopp som motsvarar 63 procent av skillnaden mellan storleken på den studerandes omställningsstudiebidrag före skatt och hans eller hennes årliga inkomst, multiplicerad med den omfattning som omställningsstudiestöd ska lämnas för.

Omställningsstudielån ska få lämnas bara om den studerandes årliga inkomst delad med 52 är högre än den studerandes omställningsstudiebidrag per vecka.

En registrerad omställningsorganisation som har beslutat om storleken på kompletterande avtalat studiestöd för en person som har beviljats omställningsstudiebidrag ska inte längre vara skyldig att informera CSN om innehållet i beslutet.

Skälen för förslaget

CSN behöver uppgifter från en registrerad omställningsorganisation innan beslut om omställningsstudielån

Omställningsstudielån lämnas för att begränsa den studerandes inkomstbortfall under studierna. Lånet kan lämnas med ett belopp som högst motsvarar grund- och tillägglånet i det nuvarande studiemedelssystemet, under 2023 högst 13 600 kronor per månad vid helt stöd. För att de studerande inte ska överkompenseras under studietiden anpassas storleken på lånet. Lånet beräknas så att summan av den studerandes omställningsstudielån, omställningsstudiebidrag och eventuellt kollektivavtalat kompletterande studiestöd som lämnas av en omställningsorganisation, efter skatt, inte ska kunna överstiga den studerandes tidigare nettoinkomster från arbete. Omställningsstudielån lämnas därför med ett belopp som motsvarar 63 procent av skillnaden mellan storleken på den studerandes bidrag från

CSN och dennes omställningsorganisation före skatt och den studerandes årliga inkomst, multiplicerad med den omfattning som omställningsstudiestöd lämnas för.¹⁰⁷

Regelverkets konstruktion innebär att CSN behöver ställa frågor till den studerandes omställningsorganisation, innan omställningsstudielånets storlek kan beräknas. CSN måste känna till om och med vilket belopp som omställningsorganisationen kommer att lämna kollektivavtalat kompletterande studiestöd. Omställningsorganisationen å sin sida måste känna till om och med vilket belopp CSN har beviljat omställningsstudiebidrag, innan de kan beräkna rätten till kollektivavtalat kompletterande studiestöd. När en studerande som tillhör en registrerad omställningsorganisation ansöker om både omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån frågar CSN därför först omställningsorganisationen om den kommer att bevilja kollektivavtalat kompletterande studiestöd. Om omställningsorganisationen svarar ja beslutar CSN först om storleken på omställningsstudiebidraget, och skickar därefter en underrättelse till omställningsorganisationen om beslutet. Omställningsorganisationen beslutar i sin tur om kollektivavtalat kompletterande studiestöd och skickar tillbaka uppgifter om beviljat belopp till CSN. CSN kan först därefter beräkna och besluta om omställningsstudielånets storlek.

Kollektivavtalat kompletterande studiestöd kan bara lämnas till arbetstagare som omfattas av någon av de fyra huvudavtalen på arbetsmarknaden. Sådant stöd lämnas därför bara till studerande som tillhör någon av de registrerade omställningsorganisationerna. Stödet lämnas t.ex. inte till studerande som tillhör den offentliga omställningsorganisationen eller till studerande som helt saknar en omställningsorganisation. Kollektivavtalat kompletterande studiestöd lämnas enligt de fyra huvudavtalen på arbetsmarknaden heller inte till studerande som har årliga inkomster om högst 4,5 inkomstbasbelopp, motsvarande 334 350 kronor under 2023. För studerande som inte tillhör en registrerad omställningsorganisation och för studerande som har årliga inkomster om högst 4,5 inkomstbasbelopp kan CSN därför fatta beslut om omställningsstudielån direkt.

CSN:s behov av uppgifter från en registrerad omställningsorganisation innebär att studerande får vänta på sina beslut

I samband med omställningsstudiestödets införande beräknades att omkring 35 procent av stödtagarna skulle komma att ha omställningsstudielån.¹⁰⁸ Av de 4 400 studerande som har beviljats omställningsstudiestöd under perioden den 1 oktober 2022 – 30 september 2023 har dock 2250, eller 51 procent av stödtagarna omställningsstudielån. Av dem som har beviljats lån tillhörde omkring 1 400 av 2 200, eller nästan 65 procent, en registrerad omställningsorganisation och hade dessutom en årlig inkomst som översteg 4,5 inkomstbasbelopp. I samtliga ärenden har CSN först beslutat om omställningsstudiebidrag för att därefter invänta svar från den studerandes omställningsorganisation, innan rätten till omställningsstudielån har

¹⁰⁷ 26 och 27 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

¹⁰⁸ Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18), s. 341.

kunnat beräknas och beslutas. Handläggningstiderna har därför förlängts och de studerande har fått vänta på sina beslut.

Beslut som avser ett kommande år måste ofta räknas om, men det finns ingen enkel teknisk lösning för maskinella omräkningsbeslut

Omställningsstudiebidraget och omställningsstudielånet är indexerade och beräknas med utgångspunkt i prisbasbeloppets och inkomstbasbeloppets utveckling.¹⁰⁹ Regeringen fastställer genom förordningar prisbasbeloppets och inkomstbasbeloppets storlek för ett kommande år under september respektive november månad.¹¹⁰

Omställningsstudiestöd kan lämnas för upp till ett år i sänder. CSN kan därför bevilja omställningsstudiestöd för en höst- och en efterföljande vårtermin i ett och samma beslut. Sådana beslut kan fattas redan innan november månad. CSN använder sig då av prisbasbeloppet och inkomstbasbeloppet för innevarande år vid beräkningarna av rätten till stöd även för det kommande året. När regeringen har fattat beslut om prisbasbelopp och inkomstbasbelopp måste beslutet dock räknas om, så att korrekta belopp kan lämnas för studierna under det kommande året. I de fall den studerande har omställningsstudielån, tillhör en registrerad omställningsorganisation och har en årlig inkomst som överstiger 4,5 inkomstbasbelopp måste CSN återigen fråga omställningsorganisationen om storleken på det kollektivavtalade kompletterande studiestöd som kommer att lämnas under det kommande året. Samtliga omräkningsbeslut måste i dagsläget hanteras helt manuellt av handläggare hos CSN. Inför årsskiftet 2023/24 beräknas beslut om omställningsstudiestöd för omkring 3 400 personer behöva räknas om, varav 1 200 har omställningsstudielån, tillhör en registrerad omställningsorganisation och har en årlig inkomst som överstiger 4,5 inkomstbasbelopp. Antalet beslut som kommer att behöva omräknas, beräknas därefter öka i takt med att anslaget för stödet utökas. Antalet kommer minst att femdubblas mellan 2023 och 2026.

Andra lösningar bör övervägas

En högre andel av de studerande än förväntat ansöker om omställningsstudielån. Många av dem som ansöker om lånet tillhör en registrerad omställningsorganisation och har årliga inkomster som överstiger 4,5 inkomstbasbelopp. Dessa studerande måste vänta längre på sina beslut än andra studerande. Det finns heller ingen teknisk lösning för omräkning av beslut som gäller studier under ett kommande år. Det är också svårare att hitta tekniska lösningar för en framtida och helt maskinell hantering av sådana omräkningar. Att CSN vid beslut om omställningsstudielån är beroende av uppgifter om storleken på den studerandes kollektivavtalade kompletterande studiestöd förlänger handläggningstiderna och innebär att studerande får vänta på sina

¹⁰⁹ Omställningsstudiebidrag lämnas enligt 24 § lagen om omställningsstudiestöd som utgångspunkt med ett belopp som motsvarar 80 procent av den studerandes årliga inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med den del av helt stöd som stödet lämnas med. Omställningsstudielån lämnas vid helt stöd enligt 27 § samma lag med högst 5,98 procent av prisbasbelopp per vecka.

¹¹⁰ Se t.ex. förordningen (2022:1398) om prisbasbelopp och förhöjt prisbasbelopp för år 2023 respektive förordningen (2022:1437) om inkomstbasbelopp för år 2023.

beslut. Regelverket innebär dessutom att det blir svårare att hitta fungerande systemlösningar för en maskinell prövning. Andra lösningar bör därför övervägas.

Att ge alla studerande möjlighet att låna maximala belopp är ingen lämplig lösning

En lösning skulle kunna vara att ge alla studerande möjlighet att låna det maximala lånebeloppet, 5,98 procent av prisbasbeloppet per vecka eller motsvarande omkring 13 600 kronor per månad. En sådan lösning skulle dock ge oönskade effekter.

Tabell 5.6.1 Effekter av lån med möjlighet till maximala lån för samtliga studerande. Exempel beräknade för inkomster om 25 000 kr per månad (10:e percentilen av löner i Sverige), 34 200 kr/månad (medianlönen i Sverige) respektive 55 000 kr/mån (90:e percentilen av löner i Sverige) under 2022. Bidrags- och lånebelopp uttrycks i månadsbelopp för ökad jämförbarhet. Bidrags- och lånebelopp vid helt stöd och uttryckta i 2023 års belopp.

Inkomster från arbete före studier, före skatt	25 000 kr/mån	34 200 kr/mån	55 000 kr/mån
Inkomster efter skatt (skattetabell 33, kolumn 1)	19 758 kr/mån	26 287 kr/mån	39 501 kr/mån

Omställningsstudiebidrag före skatt	19 998 kr/mån	22 286 kr/mån	22 286 kr/mån
Kollektivavtalat kompletterande studiestöd före skatt ¹¹¹	0 kr/mån	4 957 kr/mån	13 464 kr/mån
Summa bidrag före skatt	20 000 kr/mån	27 243 kr/mån	35 750 kr/mån
Summa bidrag efter skatt (skattetabell 33, kolumn 5)	14 299 kr/mån	18 875 kr/mån	24 377 kr/mån

	Nuvarande regler	Med maxlån	Nuvarande regler	Med maxlån	Nuvarande regler	Vid maxlån
Omställningsstudielån	3 150 kr/mån	13 604 kr/mån	4 383 kr/mån	13 604 kr/mån	12 128 kr/mån	13 604 kr/mån

Summa bidrag efter skatt (skattetabell 33) och lån	17 449 kr/mån	27 901 kr/mån	23 258 kr/mån	32 479 kr/mån	36 505 kr/mån	37 981 kr/mån
--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

De flesta studerande skulle med en sådan lösning få en bättre ekonomi under studietiden, jämfört med när de arbetade. Studerande med lägre arbetsinkomster skulle särskilt överkompenseras. Överkompensationen skulle visserligen lämnas i form av studielån som ska betalas tillbaka. Återbetalning av lån ska dock ske senast det år den studerande fyller 64 år.¹¹² En återbetalning kan därmed bli krävande för studerande med lägre inkomster, i synnerhet om de redan har studielån från tidigare studier med

¹¹¹ Stödet ersätter upp till 80 procent av den studerandes inkomster upp till 5,5 inkomstbasbelopp per år, och 65 procent av inkomster upp till 12 inkomstbasbelopp per år, minus det belopp CSN har lämnat som omställningsstudiebidrag.

¹¹² 36 § lagen om omställningsstudiestöd och 4 kap. 4 § studiestödslagen (1999:1395).

studiemedel. Att ge samtliga studerande möjlighet att låna maximala belopp inom omställningsstudiestödet är därför ingen lämplig lösning.

Omställningsstudielånets storlek bör beräknas utan hänsyn till kollektivavtalat kompletterande studiestöd

Studerande som har omställningsstudiestöd ska inte överkompenseras under studietiden. Skattesystemets uppbyggnad med grundavdrag, jobbskatteavdrag och en brytpunkt för statlig inkomstskatt innebär att redan nuvarande system för beräkning av omställningsstudielånets storlek delvis leder till olika utfall för olika sökanden.¹¹³ Med nuvarande modell kan studerande typiskt sett som mest få bidrag efter skatt och studielån som motsvarar omkring 90 procent av tidigare nettoinkomst. Den nuvarande mera schabloniserade modellen för beräkning av omställningsstudielånets storlek krävs dock för att beräkningarna ska vara förutsebara för de studerande och enkla att administrera.¹¹⁴ En naturlig utgångspunkt för enklare regler är därför nuvarande modell.

En möjlig lösning är att beräkna omställningsstudielånets storlek utan hänsyn till det kollektivavtalade kompletterande studiestöd som lämnas av en omställningsorganisation. Lånebeloppets storlek skulle med en sådan lösning för samtliga stödtagare beräknas till 63 procent av skillnaden mellan hans eller hennes årliga inkomst och det omställningsstudiebidrag som lämnas av CSN. För stödtagare utan kollektivavtalat kompletterande studiestöd beräknas stödet redan på detta sätt. De skulle därmed inte påverkas av ändringen. Beräkningar visar dessutom att även skillnaderna för stödtagare som får kollektivavtalat kompletterande studiestöd skulle bli begränsade.

¹¹³ Jfr. Ds 2021:18, s. 180.

¹¹⁴ Prop. 2021/22:176, s. 229.

Tabell 5.6.2

Effekter av ett system där omställningsstudielånets storlek beräknas utan hänsyn till det kollektivavtalade kompletterande studiestöd som den studerande kan få från sin omställningsorganisation. Exempel beräknade för inkomster om 25 000 kr per månad (10:e percentilen av löner i Sverige), 34 200 kr/månad (medianlönen i Sverige) respektive 55 000 kr/mån (90:e percentilen av löner i Sverige) under 2022. Bidrags- och lånebelopp uttrycks i månadsbelopp för ökad jämförbarhet. Bidrags- och lånebelopp vid helt stöd och uttryckta i 2023 års belopp.

Inkomster från arbete före studier, före skatt	25 000 kr/mån	34 200 kr/mån	55 000 kr/mån
Inkomster efter skatt (skattetabell 33, kolumn 1)	19 758 kr/mån	26 287 kr/mån	39 501 kr/mån

Omställningsstudiebidrag före skatt	19 998 kr/mån	22 286 kr/mån	22 286 kr/mån
Kollektivavtalat kompletterande studiestöd före skatt ¹¹⁵	0 kr/mån	4 957 kr/mån	13 464 kr/mån
Summa bidrag före skatt	20 000 kr/mån	27 243 kr/mån	35 750 kr/mån
Summa bidrag efter skatt (skattetabell 33, kolumn 5)	14 299 kr/mån	18 875 kr/mån	24 377 kr/mån

	Nuvarande regler	Förslag till ny beräkning av lån	Nuvarande regler	Förslag till ny beräkning av lån	Nuvarande regler	Förslag till ny beräkning av lån
Omställningsstudielån	3 150 kr/mån	3 150 kr/mån	4 383 kr/mån	7 506 kr/mån	12 128 kr/mån	13 604 kr/mån
Summa bidrag efter skatt (skattetabell 33) och lån	17 449 kr/mån	17 449 kr/mån	23 258 kr/mån	26 381 kr/mån	36 505 kr/mån	37 981 kr/mån

Förslaget ger delvis olika utfall beroende på tillämplig skattetabell och vilken årlig inkomst den studerande har. Förslaget innebär att studerande som kan få kollektivavtalat kompletterande studiestöd från sin omställningsorganisation kommer att kunna få låna mer än tidigare. De ekonomiska förutsättningarna att studera kommer därmed att förstärkas något för denna grupp, medan de kommer att kvarstå oförändrade för studerande som inte kan få ett kompletterande studiestöd. Det ska samtidigt framhållas att förstärkningen lämnas i form av lån som ska betalas tillbaka. De flesta studerande kommer däremot inte heller framledes att överkompenseras under tiden med omställningsstudiestöd. Några studerande med månadslöner i intervallet 30 000 till 50 000 kronor i månaden kan med förslaget komma att få som mest några hundra kronor mer i månaden i lån och bidrag efter skatt, jämfört med

¹¹⁵ Stödet ersätter upp till 80 procent av den studerandes inkomster upp till 5,5 inkomstbasbelopp per år, och 65 procent av inkomster upp till 12 inkomstbasbelopp per år, minus det belopp CSN har lämnat som omställningsstudiebidrag.

tidigare arbetsinkomster efter skatt. Regeringen har samtidigt i budgetpropositionen för 2024 föreslagit en förstärkning av jobbskatteavdraget med 11 miljarder kronor.¹¹⁶ Det förstärkta jobbskatteavdraget träffar endast arbetsinkomster, och skatten på omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd sänks inte. I genomsnitt sänks skatten på arbete med 1 900 kronor per år, eller med 160 kronor per månad.¹¹⁷ Ett förstärkt jobbskatteavdrag innebär därmed, om det genomförs, att den begränsade överkompensation som förslaget om en ny beräkning av omställningsstudielånet kan medföra kommer att minska eller försvinna.

Förslaget innebär att CSN inte behöver kontakta en omställningsorganisation innan ett beslut om omställningsstudielån. Den tid de studerande får vänta på sina beslut kan därmed kortas. Det blir också enklare att ta fram systemlösningar för en i det närmaste helt automatiserad omräkning av beslut om omställningsstudiestöd som avser studier under ett kommande år.

Enligt nuvarande reglering får omställningsstudielån inte lämnas om den studerandes årliga inkomst överstiger summan av de belopp som lämnas i form av omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd.¹¹⁸ Bestämmelsen syftar till att förhindra överkompensation vid beräkning av bidragets storlek enligt den s.k. alternativa regeln i 27 § lagen om omställningsstudiestöd.¹¹⁹ Omställningsstudielånets storlek föreslås nu beräknas endast med utgångspunkt i storleken på den studerande årliga inkomst och hans eller hennes omställningsstudiebidrag. Ingen hänsyn ska längre tas till storleken på hans eller hennes kollektivavtalat kompletterande studiestöd. Omställningsstudielån bör därför kunna lämnas så länge den studerandes inkomst delad med 52 är högre än summan av den studerandes omställningsstudiebidrag per vecka.

Den som beviljas omställningsstudielån ska betala en avgift för CSN:s administrativa kostnader (en uppläggningsavgift). Uppläggningsavgiften är för närvarande 150 kronor för varje kalenderhalvår som lån lämnas för.¹²⁰ Enligt nuvarande regelverk, där lånebeloppet beräknas med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst och storleken på den studerandes omställningsstudiebidrag och kollektivavtalade kompletterande studiestöd, kan lånebeloppet i vissa fall komma att understiga 150 kronor per kalenderhalvår. Att uppläggningskostnaden för ett lån kan överstiga det belopp som lånas ut är inte rimligt. Förslaget att omställningsstudielån endast ska beräknas med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst och omställningsstudiebidrag innebär dock att lånet inte kommer att kunna understiga den administrativa avgiften.

¹¹⁶ Prop. 2023/24:1.

¹¹⁷ Vissa förslag om sänkt skatt på arbetsinkomster och pension inför budgetpropositionen 2024, Finansdepartementet, Skatte- och tullavdelningen, april 2023 (Fi2023/01515).

¹¹⁸ 26 § tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd.

¹¹⁹ Prop. 2021/22:176, s. 230.

¹²⁰ 42 § lagen om omställningsstudiestöd och 41 § förordningen om omställningsstudiestöd.

Omställningsorganisationer bör inte längre vara skyldiga att lämna uppgifter om kollektivavtalat kompletterande studiestöd till CSN

En registrerad omställningsorganisation ska enligt nuvarande bestämmelser efter begäran lämna CSN eller ÖKS uppgift om huruvida omställningsorganisationen har avstått från att lämna ett yttrande enligt 32 § lagen om omställningsstudiestöd. När en registrerad omställningsorganisation har beslutat om storleken på kompletterande avtalat studiestöd för en person som har beviljats omställningsstudiebidrag ska organisationen dessutom informera CSN om innehållet i beslutet.¹²¹ Eftersom omställningsstudielånets storlek föreslås bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag, kommer CSN inte längre att ha behov av uppgift om vilket kollektivavtalat kompletterande studiestöd som omställningsorganisation har beslutat om. Uppgiftsskyldigheten för registrerade omställningsorganisationer bör därför begränsas, och inte längre omfatta uppgifter om innehållet i ett beslut om att lämna kompletterande studiestöd.

Omställningsstudiestödets syfte eller målgrupp påverkas inte

Syftet med omställningsstudiestödet är att bidra till att förbättra förutsättningarna för vuxna yrkesverksamma, som behöver förbättra sin kompetens men som annars inte hade valt att studera, att finansiera sina studier.¹²² En förändrad beräkning av omställningsstudielånets storlek innebär att möjligheten att komplettera omställningsstudiebidraget och kollektivavtalat kompletterande studiestöd med lån utökas. Förslaget underlättar för studerande som tillhör en registrerad omställningsorganisation att finansiera sina studier. Någon studerande kan i mycket begränsad omfattning komma att överkompenseras. En sådan eventuell överkompensation lämnas dock i form av omställningsstudielån, som ska betalas tillbaka. Efter att en ny modell för beräkning av räntan på studielån trädde i kraft den 1 januari 2023, varigenom kostnaderna för kreditförluster betalas av samtliga låntagare i form av en högre ränta, medför omställningsstudielån dessutom inga särskilda kostnader för det offentliga.¹²³ Förslaget innebär heller inte att fler studerande kommer att kunna få omställningsstudiestöd. Förslaget innebär därmed ingen ändring av målgruppen för omställningsstudiestödet. Förslaget bedöms därför sammantaget ligga i linje med syftet med stödet och leder inte till att målgruppen för stödet utökas.

Lagen och förordningen om omställningsstudiestöd föreslås justeras med anledning av förslaget.

¹²¹ 36 § förordningen om omställningsstudiestöd.

¹²² Prop. 2021/22:176, s. 166–169.

¹²³ Prop. 2022/23:1 utgiftsområde 15, bet. 2022/23:UbU2, rskr. 2022/23:101.

5.6 Skatteverket ska lämna uppgifter till CSN om aktiv näringsverksamhet

CSN:s förslag: Skatteverket ska, i den utsträckning det behövs för kontroll av ansökningar om omställningsstudiestöd från egenföretagare, på begäran lämna uppgift ur beskattningsdatabasen om tid då den sökande har bedrivit aktiv näringsverksamhet.

Skälen för förslaget: Skatteverket har idag en uppgiftsskyldighet till CSN bl.a. när det gäller uppgifter om arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och uppgifter om nettoomsättning enligt deklarationsbilaga för enskilda näringsidkare och för delägare i handelsbolag och kommanditbolag. Skatteverket ska efter begäran från CSN lämna ut uppgifter från beskattningsdatabasen bl.a. om det behövs för kontroll av ansökningar om studiestöd.¹²⁴

I avsnitt 5.1.4 föreslås att månader när egenföretagare bedriver aktiv näringsverksamhet ska kunna medräknas i arbetsvillkoren. Skatteverket föreslås därför, i den mån det behövs för kontroll av ansökningar om omställningsstudiestöd, på begäran vara skyldig att till CSN lämna uppgift om perioder under vilka en studerande har bedrivit aktiv näringsverksamhet. Att CSN har möjlighet att hämta in sådana uppgifter direkt från Skatteverket underlättar administrationen av stödet och motverkar risken för missbruk och felaktiga utbetalningar av omställningsstudiestöd.

Sekretess hindrar inte att uppgifter lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning.¹²⁵ En uppgiftsskyldighet bedöms behövas för att dessa uppgifter, som omfattas av sekretess hos Skatteverket, ska få lämnas ut till CSN. Uppgifterna om aktiv näringsverksamhet kommer att skyddas av ett s.k. rakt skaderekvisit hos CSN, vilket bedöms rimligt vid en avvägning mellan insynsintresset och sekretessintresset.¹²⁶

Förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet föreslås justeras med anledning av förslaget.

¹²⁴ 6 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

¹²⁵ 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

¹²⁶ Se vidare avsnitt 5.8.

5.7 Befintlig och föreslagen reglering av behandling av personuppgifter är tillräcklig

CSN:s bedömning: Den befintliga regleringen av behandling av personuppgifter hos CSN utgör tillräcklig reglering för den tillkommande personuppgiftsbehandling som kan komma att ske med anledning av förslagen i denna promemoria. Det behöver inte införas någon ytterligare reglering för denna behandling.

Skatteverkets personuppgiftsbehandling att lämna ut ytterligare uppgifter till CSN föranleder ingen annan författningsändring än den som föreslås i avsnitt 6.6.

Skälen för bedömningen

CSN kan för sökande som är egenföretagare komma att behöva behandla uppgifter om perioder med aktiv näringsverksamhet

De flesta förslagen i denna promemoria bedöms inte innebära att CSN kommer att behandla nya kategorier av personuppgifter eller personuppgifter för fler personer än tidigare. Det gäller förslagen att

- fler studerande ska ha förtur till omställningsstudiestöd (avsnitt 4.1),
- ramtiden för arbetsvillkoren bör beräknas med utgångspunkt i starten av den första tidperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för (avsnitt 4.2),
- kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla stryks (avsnitt 5.1.2),
- fler ersättningar ska vara överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret (avsnitt 5.1.3),
- den studerandes årliga inkomst ska bestämmas fem månader innan studiestarten (avsnitt 5.3), och att
- studiestarten vid beslut om årlig inkomst ska vara starten av den första tidsperiod som en ansökan avser (avsnitt 5.4).

Några förslag bedöms innebära att CSN kommer att behandla färre personuppgifter eller personuppgifter för ett mindre antal personer än tidigare.

- Förslaget att etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomst (avsnitt 5.1.1) innebär att CSN för färre sökande kommer att behandla uppgifter om arbetad tid. I de fall sådana uppgifter fortsatt kommer att behövas för att bedöma det s.k. aktualitetsvillkoret kommer uppgifterna att röra färre år, två år i stället för upp till 14 år, än idag.
- Förslaget att det ska vara möjligt att få omställningsstudiestöd för kortare utbildningar (avsnitt 5.2) innebär att CSN inte längre behöver behandla uppgifter om när den studerande för första gången har påbörjat en viss utbildning.
- Förslaget att omställningsstudielånets storlek ska beräknas utan hänsyn till kollektivavtalat kompletterande studiestöd (avsnitt 5.5) innebär att CSN inte

längre behöver behandla uppgifter om att den studerande får kollektivavtalat kompletterande studiestöd och med vilket belopp.

Förslaget att egenföretagare ska få räkna med perioder när de har bedrivit aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren (avsnitt 5.1.4) innebär att en ny typ av uppgift, uppgift om perioder med aktiv näringsverksamhet, kommer att behandlas hos CSN. Uppgiften kommer att vara hänförlig till en person i ett ärende om omställningsstudiestöd och utgör därför en personuppgift. CSN behöver behandla uppgiften för att kunna pröva rätten till omställningsstudiestöd för egenföretagare som inte kan uppvisa tillräckliga arbetsinkomster eller tillräcklig omfattning av arbetad tid för att uppfylla arbetsvillkoren. Uppgiften kommer att avse perioder med aktiv näringsverksamhet om högst 14 år tillbaka i tiden.

Förslaget innebär en marginellt ökad personuppgiftsbehandling hos Skatteverket

I syfte att kunna beräkna skatter behandlar Skatteverket uppgifter om aktiv näringsverksamhet i den så kallade beskattningsdatabasen. I avsnitt 5.6 föreslås att Skatteverket ska vara skyldig att efter begäran lämna ut uppgifter om aktiv näringsverksamhet till CSN ur databasen. Det innebär en ytterligare behandling av personuppgifter. Förslaget innebär dock inte att Skatteverket kommer att behandla nya kategorier av personuppgifter eller personuppgifter för fler personer än tidigare.

I övrigt innebär förslagen i denna promemoria inte att andra myndigheter, omställningsorganisationer eller andra organisationer kommer att behöva behandla personuppgifter i vidare utsträckning eller på ett annat sätt än vad som redan sker i ärenden om omställningsstudiestöd och som det bedömts finnas rättsligt stöd för.

Det kommer att finnas rättsligt stöd för den tillkommande personuppgiftsbehandlingen hos CSN

Av propositionen Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (prop. 2021/22:176) framgår att det bedöms finnas rättsligt stöd för CSN att behandla personuppgifter i ärenden om omställningsstudiestöd. Det rättsliga stödet finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), förkortad dataskyddsförordningen, och i kompletterande bestämmelser i studiestödsdatalagen (2009:287) och studiestödsdataförordningen (2009:321).

De lagliga grunderna för CSN:s personuppgiftsbehandling är de som framgår av artikel 6.1 c och artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen, dvs. att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse respektive nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i CSN:s myndighetsutövning.¹²⁷

Personuppgifter får enligt bestämmelser i studiestödsdatalagen behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet om de behövs för att handlägga ärenden, administrera

¹²⁷ Prop. 2021/22:176, s. 268.

handläggningen, förbereda handläggningen, informera studiestödsberättigade om studiestödsförmåner och studiesociala förmåner, ta fram och distribuera bevis om studiestöd för studier till studerande eller anmäla oegentligheter inom studiestödsverksamheten till ett offentligt organ som har att utreda eller beivra oegentligheterna.¹²⁸

Det rättsliga stödet för CSN att behandla uppgifter om omställningsstudiestöd bedöms även omfatta behandlingen av den nya uppgiften om perioder med aktiv näringsverksamhet. Den nya uppgiften behöver behandlas för samma ändamål som andra uppgifter i ärenden om omställningsstudiestöd. Uppgiften kommer att behandlas i enlighet med 4 § studiestödsdatalagen för ändamålet att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd.

Den nya uppgiften om att en sökande under en eller flera perioder har bedrivit aktiv näringsverksamhet utgör inte någon känslig personuppgift. Vidare skyddas den personliga integriteten av ett antal bestämmelser i studiestödsdatalagen. Dessa bestämmelser bedöms väl tillgodose kravet på integritetsskydd. Riskerna för intrång i den personliga integriteten bedöms därmed som förhållandevis små.

Personuppgiftsbehandlingen anses därför stå i rimlig proportion till det syfte som ligger bakom förslaget om att uppgiften efter begäran ska lämnas ut från beskattningsdatabasen till CSN, dvs. att möjliggöra för egenföretagare som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster att på ett enkelt sätt styrka sin rätt till omställningsstudiestöd. Den behandling av personuppgifter som med förslaget kommer att ske i ärenden om omställningsstudiestöd kommer inte heller i någon större utsträckning skilja sig från den personuppgiftsbehandling som redan förekommer i ärenden om omställningsstudiestöd, varken vad gäller vilken typ av uppgifter som behandlas eller vilket intrång i den personliga integriteten som behandlingen innebär. Det framgår även av de överväganden som regeringen tidigare gjort vad gäller personuppgiftsbehandlingen i ärenden om omställningsstudiestöd.¹²⁹

Mot denna bakgrund bedöms den dataskyddsreglering som redan gäller för behandling av personuppgifter i ärenden om omställningsstudiestöd vara tillräcklig.

Det kommer att finnas rättsligt stöd för Skatteverkets personuppgiftsbehandling att lämna ut uppgifter

Skatteverket får behandla uppgifter som myndigheten har samlat in för ett primärt ändamål för att tillhandahålla information som behövs i författningsreglerad verksamhet hos någon annan än Skatteverket för att utgöra underlag för beräkning, beslut och kontroll i fråga om förmån, bidrag och andra stöd.¹³⁰ Skatteverket får även behandla uppgifter som redan behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.¹³¹ De uppgifter som behövs från

¹²⁸ 4 § studiestödsdatalagen. En närmare redogörelse över CSN:s behandling av personuppgifter finns i avsnitt 6.6.6 i prop. 2021/22:176.

¹²⁹ Prop. 2021/22:176, s. 269–271.

¹³⁰ 1 kap. 5 § 1 c lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

¹³¹ 1 kap. 5 § 3 lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Skatteverket kommer att användas i CSN:s verksamhet för kontroll av ansökningar om studiestöd.

I beskattningsdatabasen får bl.a. behandlas uppgifter som behövs vid Skatteverkets handläggning av ärenden som görs med stöd av inkomstskattelagen (1999:1229).¹³² Det innefattar uppgifter om perioder med aktiv näringsverksamhet. Uppgifter i beskattningsdatabasen får även behandlas genom att lämnas ut till andra myndigheter, organ och Europeiska kommissionen.¹³³ I avsnitt 5.6 föreslås att uppgifter om perioder med aktiv näringsverksamhet efter begäran från CSN ska lämnas ut från beskattningsdatabasen: Det kan göras med stöd av 6 § förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Skatteverkets personuppgiftsbehandling att lämna ut uppgifterna i fråga till CSN bedöms därmed ha rättsligt stöd.

5.8 Den befintliga sekretesslagstiftningen är tillräcklig

CSN:s bedömning: Den befintliga regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är tillräcklig för de nya uppgifter som kommer att behandlas i ärenden om omställningsstudiestöd med anledning av förslaget.

Skälen för bedömningen: CSN kommer i vissa fall att behöva uppgifter från Skatteverket om perioder med aktiv näringsverksamhet för sökande som är egenföretagare. I avsnitt 5.6 föreslås att det ska införas en uppgiftsskyldighet för Skatteverket att lämna nämnda uppgifter till CSN. Skatteverket bör därför, även om uppgifterna omfattas av sekretess hos myndigheten, kunna lämna CSN de uppgifter som CSN behöver för sin handläggning med stöd av den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL), där det anges att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas vidare till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning.

Enligt 27 kap. 1 § OSL gäller sekretess hos Skatteverket i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Sekretess gäller även i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen. Sekretessen är absolut, dvs. sekretess gäller oavsett om det finns någon risk för skada eller men om uppgiften lämnas ut.

I ärenden om omställningsstudiestöd hos CSN gäller enligt 28 kap. 9 § OSL sekretess för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. I andra ärenden än sådana

¹³² 2 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

¹³³ 4–15 §§ förordningen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

om studiestöd under sjukdom gäller sekretessen inte beslut i ärendet. För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

En uppgift om att en sökande under perioder har bedrivit aktiv näringsverksamhet kommer därmed att skyddas av ett s.k. rakt skaderekvisit hos CSN, vilket innebär att det råder en presumtion för att uppgiften är offentlig. Skyddet för denna uppgift kommer alltså att vara svagare hos CSN än hos Skatteverket. Det gäller dock redan avseende andra typer av inkomstuppgifter som CSN hämtar in från Skatteverket i ärenden om omställningsstudiestöd. Regeringen har tidigare gjort bedömningen att det förhållandet att inkomstuppgifterna från Skatteverket normalt sett är offentliga i CSN:s verksamhet är ett rimligt resultat vid en avvägning mellan intresset av sekretess och intresset av insyn i ärenden om omställningsstudiestöd.¹³⁴ De övervägandena bör även gälla den ytterligare typ av uppgift som Skatteverket nu föreslås lämna till CSN och det saknas därför skäl att göra någon ändring i 28 kap. 9 § OSL.

¹³⁴ Prop. 2021/22:176, s. 282.

6 Ikraftträdande

CSN:s förslag: Nya bestämmelser om förtur till omställningsstudiestöd och om ramtid för arbetsvillkoren bör träda i kraft den 1 mars 2024. Övriga bestämmelser bör träda i kraft den 1 juli 2024.

Nya bestämmelser med innebörden att

- etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomst,
- kravet på att arbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla stryks,
- fler ersättningar ska vara överhoppningsbara inom aktualitetsvillkoret,
- egenföretagare ska få räkna tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren,
- den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten,
- omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag, och att
- en registrerad omställningsorganisation inte längre kommer att vara skyldig att informera CSN om kollektivavtalat kompletterande studiestöd,

ska tillämpas på ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

Äldre bestämmelser om studiestart för bestämmandet av ramtid för arbetsvillkoren ska fortsatt tillämpas för den som har beviljats omställningsstudiestöd för de aktuella studierna före ikraftträdandet.

Skälen för förslaget: Av de 41 000 personer som fram till den 30 september 2023 har ansökt om omställningsstudiestöd, väntade 20 400 fortfarande på att få sitt beslut när den nya ansökansomgången öppnade den 1 oktober 2023. Ytterligare 10 000 personer har dessutom fram till den 30 oktober 2023 ansökt om omställningsstudiestöd sedan dess. I CSN:s kommenterade utgiftsprognos¹³⁵ från oktober 2023 bedömer myndigheten dessutom att endast 594 av 1 360 miljoner kronor av anslaget för omställningsstudiestödet kommer att utnyttjas under 2023. Under 2024 beräknas 904 av 2 836 mnkr komma att utnyttjas. För 2025 och 2026 bedöms 995 av 4 877 respektive 1 094 av 7 339 miljoner kronor att komma att utnyttjas. Den komplexa administrationen innebär att studerande i vissa fall får vänta på beslut under mer än sex månader, och därför upplever att de behöver utnyttja möjligheten att enligt 12 § förvaltningslagen (2017:900) skriftligen begära att CSN ska avgöra ärendet inom fyra veckor. Det påverkar det redan ansträngda handlägningsläget ytterligare. Ett antal studerande har även begärt skadestånd till följd av att de inte har fått beslut i tid. Åtgärder för att förenkla administrationen av stödet, korta tiden som de studerande får vänta på sina beslut och säkerställa att större delar av anslagna medel kan utnyttjas brådskar därför.

¹³⁵ CSN ska enligt uppdrag i myndighetens regleringsbrev vid fyra tillfällen under 2023 redovisa prognoser för 2023–2026 i informationssystemet Hermes.

Under 2024 genomför CSN utvecklingsarbeten som syftar till att automatisera och effektivisera delar av prövningen. Dessa arbeten är beroende av att det är klart hur regelverket för omställningsstudiestödet kommer att se ut. Annars kan de lösningar som utvecklas behöva justeras vid en senare tidpunkt, vilket kan bli tidkrävande och kostsamt. CSN behöver därför så tidigt som möjligt få kännedom om förändringar i regelverket för omställningsstudiestödet för att undvika att utvecklingsinsatser fördröjs eller behöver göras om. Om ikraftträdande kommer för sent kommer det att försena nödvändiga effektiviseringar.

Förslagen i denna promemoria bör av ovanstående anledningar träda i kraft så snart det är möjligt.

Vissa förordningsändringar bör träda i kraft den 1 mars 2024

Förslaget att fler studerande bör ges förtur till ytterligare omställningsstudiestöd (avsnitt 4.1) och förslaget om att ramtiden för arbetsvillkoren bör beräknas från starten av den första tidsperioden som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för (avsnitt 4.2) kräver ändringar i förordningen om omställningsstudiestöd. Förslaget om ändrade regler för förtur kan implementeras omgående hos CSN. Vad gäller förslaget om ramtider för arbetsvillkoret utvecklar CSN just nu systemlösningar för automatiska bedömningar. Eftersom lösningarna är tänkta att implementeras under mars månad 2024 behöver ett förändrat regelverk vara på plats till dess. Förslagen om förtur och ramtider bör därför träda i kraft den 1 mars 2024.

Andra ändringar bör träda i kraft den 1 juli 2024

Övriga förslag kräver lagändringar eller särskilda övergångsbestämmelser och kan inte träda i kraft redan den 1 mars 2024. Handläggningssituationen inom omställningsstudiestödet är dock akut, med långa handläggningstider och ett stort antal studerande som väntar på beslut hos CSN. CSN behöver tidiga besked om förändringar i regelverket för att kunna planera för den fortsatta systemutvecklingen, vilken är en förutsättning för en ökad automatiseringsgrad och effektiviserad handläggning. Förändringar för kortare handläggningstider och ökad automatiseringsgrad brådskar därför. Övriga förslag behöver därför träda i kraft redan den 1 juli 2024. Ett senare i ikraftträdande, och särskilt ett i ikraftträdande efter den 1 januari 2025, leder till förseningar och kostnadsökningar i CSN:s systemutveckling och innebär att handläggningssituationen riskerar att förvärras ytterligare.

Nya bestämmelser bör som utgångspunkt gälla för ansökningar som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare

Vissa förslag i denna promemoria innebär att det kan bli något lättare att få omställningsstudiestöd, jämfört med nuvarande regelverk. Det gäller förslagen om att:

- kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla stryks (avsnitt 5.1.2),

- fler ersättningar ska vara överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret (avsnitt 5.1.3),
- egenföretagare ska få räkna tid med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren (avsnitt 5.1.4), och förslaget att
- det ska vara möjligt att få omställningsstudiestöd för kortare utbildningar som startat före den 1 januari 2023 (avsnitt 5.2).

Förslaget att omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kollektivavtalat kompletterande studiestöd (avsnitt 5.5) innebär att lånets storlek för vissa studerande kommer att kunna bli högre än enligt tidigare regelverk.

Det saknas anledning att låta nya bestämmelser inom ovanstående områden gälla även äldre ansökningar eller redan fattade beslut. Med en sådan ordning skulle studerande bl.a. kunna begära omprövning av tidigare beslut, i syfte att få sin rätt till stödet prövad enligt nya regler. Det skulle leda till ytterligare administration och längre handläggningstider hos CSN.

En ansökan om omställningsstudiestöd kan avse studier under ett eller två kalenderhalvår. En ansökan som lämnas in den 1 oktober kan därför avse studier under efterföljande vårtermin alternativt efterföljande vår- och hösttermin. En ansökan som lämnas in den 1 april kan avse studier under efterföljande hösttermin alternativt efterföljande höst- och vårtermin. En vanlig lösning inom studiestödet är att låta nya bestämmelser avse studiestöd som lämnas från ett visst datum eller för studier efter ett visst datum. En sådan lösning innebär att olika bestämmelser kan bli tillämpliga för olika delar av en och samma ansökan. Det blir särskilt problematiskt när de regler som ändras reglerar kvalifikationsvillkor och förutsättningar för stödet. I avsnitt 5.1.1 föreslås t.ex. att etableringsvillkoret som utgångspunkt endast ska prövas genom inkomster. I avsnitt 5.3 att den studerandes årliga inkomst ska bestämmas tidigast fem månader före studiestarten och i avsnitt 5.5 att omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till den studerandes kollektivavtalade kompletterande studiestöd. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024. Om de nya reglerna skulle tillämpas för första gången för studier som bedrivs efter detta datum skulle en och samma ansökan om stöd för t.ex. höstterminen 2024 och vårterminen 2025 behöva behandlas enligt olika regler. Den del av ansökan som avser höstterminen 2024 skulle då kunna avslås, omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån skulle också kunna komma att beräknas enligt helt olika regler för de två terminerna.

Omställningsstudiestöd beviljas i två ansökansomgångar per kalenderår. En ansökan som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret kan lämnas in till CSN tidigast den 1 oktober året dessförinnan. En lämpligare lösning som säkerställer att en och samma ansökan kan hanteras enligt samma regelverk, är därför att nya regler tillämpas för de ansökningar som kommer in i den första nya ansökansomgången efter ikraftträdandet eller senare.

Ovanstående förslag bör därför träda i kraft den 1 juli 2024 men tillämpas på ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare. En sådan lösning innebär att den som avser ansöka om omställningsstudiestöd i den ansökansomgång som öppnar 1 oktober 2024 i god tid kan informera sig om de förändrade villkoren för stödet.

Förslaget att etableringsvillkoret som utgångspunkt endast ska prövas genom inkomst¹³⁶ kan få olika effekter.

- Studerande som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster under en kalendermånad kan enligt nuvarande regelverk i stället visa att de har arbetat under minst 16 timmar per vecka i genomsnitt. Förslaget om att etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomster innebär att dessa studerande riskerar att inte uppfylla det nya justerade etableringsvillkoret, med ett renodlat krav på en lägsta arbetsinkomst, vid en ny ansökan om omställningsstudiestöd. Risken bör dock i praktiken vara obefintlig. Den nya och lägre inkomstgräns som samtidigt föreslås innebär att den som har arbetat under 16 timmar per vecka i genomsnitt med en timlön som (2023) motsvarar 135 kronor i timmen fortsatt kommer att uppfylla villkoret. En sådan timlön understiger de lägsta lönerna för personer som är minst 27 år gamla enligt de allra flesta svenska kollektivavtal.
- Studerande som inte har uppfyllt tidigare krav på minsta arbetsinkomst och som inte har kommit in med intyg om arbetad tid har nekats omställningsstudiestöd. De skulle dock med nya bestämmelser kunna begära att få tidigare beslut omprövade.

Även förslaget om att etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomst bör därför träda i kraft den 1 juli 2024, men tillämpas på ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

Den som har ansökt om stöd tidigare än tre månader innan studiestarten får enligt nuvarande regler sin årliga inkomst fastställd med utgångspunkt i förhållandena tre månader innan studiestarten. Utgångspunkten är dessutom att denna årliga inkomst inte räknas om vid en ny ansökan om omställningsstudiestöd, annat än om den studerande har gjort ett uppehåll i studierna om minst fyra månader.¹³⁷ Förslaget om att den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten¹³⁸ innebär bl.a. också att den årliga inkomsten ska räknas om vid ett studieuppehåll om minst fem månader, och att den då ska fastställas utifrån förhållandena tidigast fem månader före den nya studiestarten. En studerande som har fått sin årliga inkomst fastställd enligt tidigare regler får därför behålla denna även efter att nya regler har trätt i kraft, så länge han eller hon inte gör ett uppehåll i studierna om minst fem månader. Det saknas anledning att ge studerande möjlighet att begära att en årlig inkomst som redan har beslutats ska räknas om enligt nya regler. En årlig inkomst bör som utgångspunkt bara räknas om efter ett studieuppehåll. Förslaget att den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten bör därför träda i kraft den 1 juli 2024 men tillämpas på ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

¹³⁶ Avsnitt 5.1.1.

¹³⁷ 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

¹³⁸ Avsnitt 5.3.

Förslagen om förtur, studiestart vid årlig inkomst och Skatteverkets uppgiftsskyldighet bör tillämpas direkt

Förslaget om ändrade regler för förtur¹³⁹ innebär att fler studerande kommer att kunna få omställningsstudiestöd med förtur. Ingen ansökan har hittills avslagits på grund av att anslaget för stödet har tagit slut. CSN bedömer dessutom att endast 594 av de 1 360 miljoner kronor som anslagits för omställningsstudiestödet kommer att utnyttjas under 2023 och att endast 904 av ett totalt anslag om 2 836 miljoner kronor kommer att utnyttjas under 2024.¹⁴⁰ Det saknas därför behov av särskilda ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser.

Förslaget att regeringen ska få bestämma vad som är studiestart vid årlig inkomst¹⁴¹ innebär ingen ändring jämfört med den praxis som redan tillämpas vid CSN och det behövs därför inga särskilda ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser.

Förslaget om att Skatteverket ska lämna uppgifter till CSN om aktiv näringsverksamhet¹⁴² innebär att Skatteverket efter begäran ska lämna uppgifter till CSN. Förslaget om att egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren föreslås tillämpas för ansökningar som avser studier som påbörjas det första kalenderhalvåret 2025 eller senare. CSN kommer därmed tidigast den 1 oktober 2024 att begära sådana uppgifter från Skatteverket. Det saknas därför behov av särskilda ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser.

Den som en gång har beviljats stöd enligt nuvarande regler om ramtider för arbetsvillkor bör även fortsättningsvis kunna få stöd

Praxis från ÖKS innebär att studiestarten vid bedömningen av ramtiden för arbetsvillkoren ska anses vara den dag en studerande första gången påbörjade en utbildning på ett sammanhållet program. Har den studerande gjort ett studieuppehåll av annan karaktär än ordinarie lov och liknande ska studierna i stället räknas som påbörjade efter studieuppehållet.¹⁴³ Nuvarande praxis innebär att den som en gång fått sin ramtid fastställd till en viss 2- eller 14-årsperiod kommer att ha samma ramtid vid en ny ansökan om omställningsstudiestöd, under förutsättning att han eller hon inte har gjort ett uppehåll i sina studier. Utgångspunkten är enligt nuvarande praxis därför att den som en gång har bedömts uppfylla arbetsvillkoren även kommer att anses uppfylla villkoren vid en ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Förslaget om att ramtiden för arbetsvillkoren bör beräknas från starten av den första tidsperiod som en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för innebär att arbetsvillkoren kommer att prövas vid varje ny ansökan om stöd. Ramtiden kommer enligt förslaget dessutom att fastställas utifrån starten av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. Det kommer därmed inte längre att vara möjligt att få ramtiden fastställd till en 2- eller 14-årsperiod som slutar för något eller flera år sedan. Studerande som tidigare har beviljats omställningsstudiestöd med utgångspunkt i en ramtid som ligger längre tillbaka i tiden kommer kanske därför

¹³⁹ Avsnitt 4.1.

¹⁴⁰ Kommenterad utgiftsprognos, CSN oktober 2023.

¹⁴¹ Avsnitt 5.4.

¹⁴² Avsnitt 5.6.

¹⁴³ Avsnitt 4.2.

inte att kunna beviljas nytt omställningsstudiestöd vid en ny ansökan. Den som en gång har påbörjat studier med omställningsstudiestöd bör dock ges möjlighet att avsluta studierna. Äldre bestämmelser bör därför fortsatt kunna tillämpas för studerande som har beviljats omställningsstudiestöd för studierna innan i ikraftträdandet. För den som byter utbildning och som återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd för att studera något annat, bör dock de nya bestämmelserna om ramtid för arbetsvillkoren tillämpas.

7 Konsekvenser

7.1 Finansiella konsekvenser

Omställningsstudiestöd lämnas i mån av tillgängliga medel.¹⁴⁴ Omställningsstudiestödet införs stegvis från och med 2023 och kommer att vara fullt utbyggt 2026.

En del förslag i denna promemoria innebär att det blir svårare för vissa grupper av studerande att få omställningsstudiestöd, t.ex. för studerande som har valt att påbörja sina studier med studiemedel eller för personer som har löner som understiger de lägsta lönerna enligt de flesta kollektivavtalen på den svenska arbetsmarknaden. Andra förslag leder till att det blir lättare för grupper av studerande att få omställningsstudiestöd. Förslaget att det inte ska ställas krav på att förvärsarbete har varit den studerandes huvudsyssla gynnar t.ex. särskilt kvinnor och studerande i åldrarna 30–44 år.¹⁴⁵ Eftersom anslaget för stödet är begränsat medför dessa förändringar av vem som kan få stödet inga kostnadsökningar för staten.

För 2023 uppgår anslaget för omställningsstudiestöd till 1 360 miljoner kronor.¹⁴⁶ För 2024 föreslås anslaget uppgå till 2 836 miljoner kronor och för 2025 och 2026 beräknas anslaget uppgå till 4 877 respektive 7 339 miljoner kronor.¹⁴⁷ I CSN:s kommenterade utgiftsprognos från oktober 2023 bedömer myndigheten att 594 miljoner kronor av anslaget för 2023 kommer att utnyttjas. Under 2024 beräknas 904 miljoner kronor komma att utnyttjas. För 2025 och 2026 bedöms 995 respektive 1 094 miljoner kronor komma att utnyttjas. Förslagen i denna promemoria innebär att fler sökande kommer att uppfylla villkoren för att få stöd och att CSN kommer att kunna förbättra sina handläggningstider. Förslagen bedöms därför leda till att en högre andel av anslagna medel kommer att utnyttjas. Anslagen för åren 2024–2026 bedöms dock fortfarande inte komma att utnyttjas till fullo. Undanträngningseffekter i form av att nya grupper av sökande kommer att kunna få stöd och därmed tränger ut andra grupper av sökande kan därför, åtminstone under perioden 2024–2026, i stort sett förväntas utebli. Det råder osäkerhet om vad effekterna blir därefter, eftersom det bland annat beror på hur intresset för omställningsstudiestödet och utbildningsutbudet utvecklas, på konjunkturläget och på hur många av de sökande som uppfyller villkoren för stödet.

För att utveckla existerande informationsutbyte med Skatteverket och för att avveckla delar av nuvarande informationsutbyte med omställningsorganisationerna föreslås i avsnitt 7.3 att CSN tillförs en anslagsförstärkning om sammanlagt 7,9 miljoner kronor, från och med det år de nya lagbestämmelserna träder i kraft.

¹⁴⁴ 4 § lagen om omställningsstudiestöd.

¹⁴⁵ Avsnitt 7.2.

¹⁴⁶ Prop. 2022/23:1, bet. 2022/23:UbU2, rskr. 2022/23:101.

¹⁴⁷ Prop. 2023/24:1, utgiftsområde 15, s.28.

7.2 Konsekvenser för studerande

Systemstödet för att administrera omställningsstudiestödet är fortfarande under uppbyggnad hos CSN. Möjligheterna att ta fram statistik är därmed begränsad. Följande bedömningar är därför i delar baserade på uppgifter som har tagits fram vid en manuell genomgång av ett begränsat antal slumpvist utvalda ärenden.

Fler studerande ska ha rätt till ytterligare omställningsstudiestöd

Studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd för studier under ett visst kalenderhalvår föreslås få förtur till ytterligare stöd för studier som påbörjas under samma kalenderhalvår.¹⁴⁸ Förslaget innebär att de som redan är i studier med omställningsstudiestöd får enklare att justera sin ansökan och begära mer stöd. De kommer även att kunna få svar från CSN snabbare och de kommer oftare att kunna få ett positivt besked. Det blir därmed lättare att avsluta studierna och återvända till en starkare ställning på arbetsmarknaden. Eftersom anslaget för stödet är begränsat innebär förslaget samtidigt att det, vid många sökande, blir något svårare för den som inte redan har beviljats omställningsstudiestöd att få stödet.

I den ansökansomgång som öppnade den 1 oktober 2022 lämnade 23 500 personer in 29 000 ansökningar om omställningsstudiestöd. Omkring 5 500 ansökningar lämnades in av någon som redan hade lämnat in minst en ansökan. I efterföljande ansökansomgång som öppnade den 1 april 2023 tog CSN emot 4 500 sådana tilläggsansökningar. Omkring 20 procent av alla sökande lämnar alltså in en tilläggsansökan.

Utsökningar visar att omkring tio procent av dem som lämnar in en tilläggsansökan gör det i avsikt att ansöka om mer stöd. Givet de anslagsramar som föreslås och beräknas för 2024–2026 kan uppskattas att omkring 350, 600 respektive 900 studerande med omställningsstudiestöd under dessa år komma i fråga för förtur för att utöka en befintlig ansökan.¹⁴⁹ CSN:s hantering av dessa tilläggsansökningar kommer att vara betydligt enklare än i dag, vilket frigör resurser för annan handläggning. De studerande kommer också att kunna få de nya besluten snabbare.

Varje utökad ansökan avser endast del av helt stöd eller stöd för någon eller några ytterligare veckor. Antalet sökande som ännu inte har beviljats omställningsstudiestöd och som, för det fall antalet sökande överstiger anslagsramen under ett visst år, kan få svårare att få stöd bedöms därmed vara mycket begränsat.

Ramtid för arbetsvillkoren bör beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser

Förslaget att studiestarten vid beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren ska vara början av den första period som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan, har viss påverkan på de studerande. Framförallt kommer en studerandes möjlighet att uppfylla aktualitetsvillkoret att påverkas. En person som

¹⁴⁸ Avsnitt 4.2.

¹⁴⁹ Två procent av de 17 900, 30 000 respektive 44 000 stödtagare som anslaget beräknats räcka till under perioden 2024–2026 (jfr. Ds 2021:18, s. 334).

redan har påbörjat sina studier med annan finansiering än omställningsstudiestöd och därför kanske inte arbetat den senaste perioden innan han eller hon ansöker om omställningsstudiestöd kommer att få svårare att uppfylla aktualitetsvillkoret.

Omställningsstudiestödet infördes för att möjliggöra för vuxna med arbetslivserfarenhet att studera.¹⁵⁰ Stödet riktar sig mot yrkesverksamma som behöver förbättra sin kompetens och stärka sin ställning på arbetsmarknaden men som utan ett mer generöst studiestöd annars inte hade valt att studera.¹⁵¹ Den konsekvens av regelförändringen som här blir fallet, att studerande som har valt att påbörja studier med studiemedel eller annan studiefinansiering kan få svårare att få omställningsstudiestöd, kan därför sägas vara i linje med syftet med omställningsstudiestöd och den ursprungligen avsedda målgruppen.

Av samtliga personer som beviljades och studerade med omställningsstudiestöd under våren 2023 hade 55 procent beviljats studiemedel för studier under hösten 2022.

Denna grupp hade i viss utsträckning också haft studiemedel under en längre sammanhängande period.¹⁵² De skulle därmed få svårare att uppfylla aktualitetsvillkoret.

Etableringsvillkoret ska endast prövas genom inkomst

Förslaget om att etableringsvillkoret enbart ska prövas genom inkomst¹⁵³ kommer att leda till kortare utredningstider i enskilda ärenden. De studerande kan därmed få beslut om omställningsstudiestöd snabbare.

En undersökning av 300 slumpvist utvalda ärenden visar att 28 studerande, dvs. omkring 10 procent, av dem som beviljas omställningsstudiestöd inte uppfyller nuvarande krav på arbetsinkomster. De hade alltså inte inkomster som uppgick till minst 25 procent av inkomstbasbeloppet per månad. Dessa studerande har i stället skickat in underlag till CSN som visar att de har arbetat under minst 16 timmar per vecka under ett tillräckligt antal månader. Över 80 procent av dem som har skickat in sådant underlag är kvinnor och 50 procent är under 40 år. Inkomstgränsen föreslås i denna promemoria halveras till 12,5 procent av inkomstbasbelopp per månad. Vidare föreslås en schabloniserad prövning av årsinkomster före 2019.¹⁵⁴ Av de 28 studerande som skickat in uppgifter om sin arbetstid har 23 studerande haft arbetsinkomster som är tillräckliga för att kvalificera dem för omställningsstudiestöd med en ny lägre inkomstgräns och en schabloniserad prövning av årsinkomster. Resterande fem studerande har för låga inkomster och skulle inte beviljas omställningsstudiestöd enligt föreslagna nya regler. Det motsvarar mellan en och två procent av samtliga som har beviljats omställningsstudiestöd enligt nuvarande regler. Samtliga som inte skulle beviljas omställningsstudiestöd är under 40 år och majoriteten är kvinnor. Yngre kvinnor med låga inkomster kan därför särskilt komma att påverkas av förslaget. I sammanhanget bör noteras att den som har arbetat i genomsnitt minst

¹⁵⁰ Prop. 2021/22:176, s. 82

¹⁵¹ Prop. 2021/22:176, s. 167

¹⁵² Av samtliga studerande som hade studiemedel även under hösten 2022 utgjorde de som hade studiemedel under endast hösten 68 procent. Emellertid hade 28 procent, förutom för hösten 2022, också beviljats studiemedel för ett eller två halvår tidigare.

¹⁵³ Avsnitt 5.1.1.

¹⁵⁴ Avsnitt 5.1.1.

16 timmar per vecka per månad till en lön som minst uppgår till de lägsta lönerna enligt de flesta kollektivavtalen på den svenska arbetsmarknaden, inte heller fortsättningsvis kommer att nekas stöd. De en till två procent av nuvarande stödtagare som enligt en grov uppskattning kan komma att nekas stöd enligt de nya bestämmelserna har alltså löner som är lägre än så. De har också möjlighet att söka studiemedel istället för omställningsstudiestöd.

Motsatsvis kommer en del av dem som i dag nekas stöd att kunna uppfylla de föreslagna lägre inkomstkraven. En undersökning av 124 slumpvist utvalda ärenden där ansökan har avslagits på grund av att den studerande inte uppfyllde det nuvarande inkomstkravet för etableringsvillkoret visar att 30 studerande också har skickat in underlag för att visa arbetad tid. Av dem skulle 24 studerande som enligt nuvarande regler nekas stöd för att de inte uppfyller etableringsvillkoret, uppfylla kraven för stöd enligt förslaget om en lägre inkomstgräns och en schabloniserad prövning av årsinkomster.

Sammanfattningsvis kan förslaget, att etableringsvillkoret endast ska prövas genom arbetsinkomster och att inkomstgränsen ska sänkas, förväntas leda till att en liten grupp studerande som idag kan få stöd inte längre kommer att kunna få stöd. Det handlar främst om kvinnor under 40 år som har löner som understiger de flesta lägsta kollektivavtalade lönerna på arbetsmarknaden. De kommer i stället att ha möjlighet att finansiera sina studier med studiemedel. Förslaget kommer samtidigt att leda till att en del av dem som idag nekas omställningsstudiestöd på grund av att de inte uppfyller etableringsvillkoret, kommer att kunna få stöd. Det ska påpekas att bedömningarna, till följd av att de bygger på ett begränsat underlag, är behäftade med stor osäkerhet.

Det ska inte ställas krav på att förvärvsarbete har varit den studerandes huvudsyssla

Förslaget att kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla ska tas bort¹⁵⁵ innebär att fler studerande kommer att kunna uppfylla etableringsvillkoret och därmed beviljas omställningsstudiestöd. Det har dock, till följd av avsaknad av statistiskt underlag, inte varit möjligt att uppskatta hur många fler studerande det kan handla om.

Förslaget innebär i praktiken att tidigare perioder med studiemedel, studiestartsstöd eller omställningsstudiestöd inte längre kommer att inverka på möjligheterna att få omställningsstudiestöd. Uppgifter visar att 9 200 av de 10 700 studerande som fick avslag på en ansökan som de lämnat in i den första ansökansomgången¹⁵⁶ har haft studiemedel eller studiestartsstöd någon gång under den 14-åriga ramtiden för etableringsvillkoret. I genomsnitt har dessa studerande under ramtiden haft studiemedel eller studiestartsstöd under 24 månader, med en median om 19 månader. Vissa har haft studiemedel eller studiestartsstöd under ett stort antal månader. Kvinnor har i genomsnitt haft sådant studiestöd under fler månader än män, 25 jämfört med 21 månader. Studerande i åldrarna 35–39 har haft flest månader med

¹⁵⁵ Avsnitt 5.1.2.

¹⁵⁶ Den ansökansomgång som öppnade den 1 oktober 2022.

stöd, i genomsnitt 29, följt av studerande i åldrarna 30–34 och 40–44 år med 25 respektive 23 månader i genomsnitt.

Många som idag får avslag på en ansökan om omställningsstudiestöd får detta beslut av helt andra skäl än att inte ha haft förvärvsarbetet som huvudsyssla, exempelvis för att utbildningen de planerar att gå är för lång eller för kort, eller på grund av att de inte har arbetat under tillräckligt lång tid m.m. Att slopa kravet på att förvärvsarbete ska vara den studerandes huvudsyssla kan dock förväntas gynna kvinnor mer än män och studerade i åldrarna 30–40 år mer än yngre och äldre studerande.

Ett slopat krav kommer att leda till kortare utredningstider vilket innebär att studerande snabbare kan få beslut om omställningsstudiestöd. Regelverket blir dessutom enklare att förstå och att rätten till stöd blir lättare att förutse för de studerande.

Fler ersättningar ska vara överhoppningsbara vid bedömning av aktualitetsvillkoret

Förslaget att även tid med graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken ska vara överhoppningsbara när ramtiden för aktualitetsvillkoret ska fastställas innebär att det blir lättare för studerande som har haft sådana ersättningar under de senaste två åren att uppfylla kraven i aktualitetsvillkoret. Eftersom det handlar om ersättningar som lämnas under en kortare tid¹⁵⁷ respektive ersättningar som är mindre vanligt förekommande bedöms antalet tillkommande studerande som kommer att uppfylla aktualitetsvillkoret att bli mycket begränsat.

Egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren

Förslaget att perioder med aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 23 § inkomstskattelagen ska kunna medräknas vid bedömningen av om den studerande uppfyller villkoren om förvärvsarbete innebär en schablonisering av prövningen. För en studerande som är egenföretagare och som har otillräckliga arbetsinkomster kommer det i många fall att bli lättare att visa att arbetsvillkoren är uppfyllda.

Omställningsstudiestöd ersätter ett inkomstbortfall vid studier och det belopp som kan lämnas beror på den studerandes årliga inkomst närmst före studierna. En egenföretagare kommer därför fortfarande att behöva ha en årlig inkomst i anslutning till studiestarten för att kunna få omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestödets storlek kommer också att beräknas i enlighet med denna inkomst.

Fler egenföretagare kan komma att ansöka om stödet om det blir känt att villkoret kan uppfyllas under tid med aktiv näringsverksamhet. Utrymmet för ett sådant ökat antal sökande är dock begränsat. Antalet egenföretagare utgör omkring 5 procent av de som

¹⁵⁷ Graviditetspenning lämnas under högst 49 dagar (10 kap. 6–9 §§ socialförsäkringsbalken). Närståendepenning lämnas normalt under högst 100 dagar (47 kap. 9 och 10 §§ socialförsäkringsbalken).

ansöker om omställningsstudiestöd, medan 9,5 procent av alla sysselsatta i Sverige är egenföretagare.¹⁵⁸

Endast en tjugondel av alla som har ansökt om omställningsstudiestöd är egenföretagare. CSN har undersökt samtliga avslagsbeslut i ärenden där den studerande i sin ansökan enbart har uppgett att han eller hon är egenföretagare. Av dessa avslagsbeslut beror 38 procent på att egenföretagaren inte uppfyller arbetsvillkoren. I endast en tredjedel av ärendena har den studerande skickat in underlag som visar arbetad tid, omsättning i företaget eller liknande för att på annat sätt än genom arbetsinkomster visa att arbetsvillkoren är uppfyllda. En stor andel, två tredjedelar av egenföretagarna, har inte ens efter förfrågan skickat in underlag för att visa att de har arbetat i tillräcklig utsträckning för att uppfylla arbetsvillkoren. Det kan t.ex. bero på att de bedömer att de inte har något sådant underlag eller att de bedömer att det inte är lönt att skicka in det underlag som finns.

Förslaget i denna promemoria innebär att egenföretagare som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster eller, när det gäller aktualitetsvillkoret, kan visa att det har arbetat under minst 16 timmar per vecka i genomsnitt under minst tolv av de senaste 24 månaderna, som alternativt ska kunna få räkna perioder då de har bedrivit aktiv näringsverksamhet. Av de omkring 650 000 deklARATIONER för inkomståret 2022 som avser personer som bedriver någon form av näringsverksamhet, gäller omkring 528 000 eller 81 procent personer som bedriver aktiv näringsverksamhet.¹⁵⁹ Majoriteten av de egenföretagare som inte på annat sätt kan visa att de uppfyller arbetsvillkoren kan därför antas få betydligt lättare att visa att de uppfyller kraven för att kunna få omställningsstudiestöd. CSN:s administration av dessa ärenden kan också förenklas betydligt, vilket innebär att de studerande kan få beslut snabbare. Eftersom andelen egenföretagare bland de sökande är så pass liten, och eftersom vissa redan uppfyller arbetsvillkoren på annat sätt, bedöms förenklingen samtidigt få en marginell påverkan på det totala antalet egenföretagare som beviljas omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestöd för kortare utbildningar

Förslaget om att det ska vara möjligt för studerande att få omställningsstudiestöd även för kortare utbildningar som påbörjats innan den 1 januari 2023, innebär att fler studerande får möjlighet att vidareutbilda sig. Det gäller t.ex. i de fall den studerande tidigare har läst enstaka fristående kurser som han eller hon nu kan tillgodoräkna i en ny utbildning.

CSN har genomfört en studie av slumpvis utvalda avslagsbeslut.¹⁶⁰ Studien utvisar att en stor del, 27 procent, av avslagen beror på att den sökande hade påbörjat studierna före 2023 och då sökt omställningsstudiestöd för en utbildning som var kortare än 80

¹⁵⁸ Information från Ekonomifakta hämtad 2023-11-07

<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Foretagande/Naringslivet/Foretagare/#:~:text=Under%20augusti%202023%20var%20504%20800%20personer%20i,senare%20%C3%A5r%20fr%C3%A4mst%20bländ%20personer%20%C3%B6ver%2064%20%C3%A5r.>

¹⁵⁹ Av 648 107 deklARATIONER för inkomståret 2022 där den som deklarerar bedriver någon form av näringsverksamhet, bedriver 527 598 (81 procent) aktiv näringsverksamhet (se Statistikportalen | Skatteverket).

¹⁶⁰ CSN, artikel 2023:2, [Skäl till avslag inom omställningsstudiestödet En urvalsundersökning](#), ADM/2023:578

veckor. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan könen. De som sökt omställningsstudiestöd för att studera på yrkeshögskola fick oftare avslag på grund av för kort utbildning (30 procent) än de som ansökt om stödet för att studera på universitet eller högskola (20 procent).

Den föreslagna ändringen medför därmed att fler studerande som redan påbörjat en utbildning med studiemedel kan få omställningsstudiestöd. Förslaget kan också medföra att den grupp studerande som beviljas stödet blir något äldre och att fler som studerar på yrkeshögskola beviljas stödet, jämfört med studerande på högskola. Antalet tillkommande individer kommer dock att minska i takt med att antalet sökande som har påbörjat sina utbildningar före den 1 januari 2023 minskar.

Den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas fem månader innan studiestarten och studiestarten ska vara starten av den första tidsperiod som en ansökan avser

Av alla ansökningar lämnas 75 procent in tidigare än tre månader före studiestarten. I samtliga fall ska Försäkringskassan enligt nuvarande regelverk¹⁶¹ bestämma en årlig inkomst med utgångspunkt i förhållandena tre månader före studiestarten.

Försäkringskassan kan därför påbörja sin handläggning först då. Det innebär att få studerande hinner få ett beslut om omställningsstudiestöd innan studierna påbörjas.

Omkring 67 procent av de studerande lämnar in sin ansökan om omställningsstudiestöd mellan tre till fem månader före studiestarten. Förslaget¹⁶² att den studerandes årliga inkomst ska kunna bestämmas med utgångspunkt i förhållandena tidigast fem månader före studiestarten innebär att Försäkringskassan kommer att kunna påbörja sin handläggning av dessa ärenden omgående. Betydligt fler studerande kommer därmed att kunna få sitt beslut om omställningsstudiestöd innan studierna inleds. Det minskar den ekonomiska oron och underlättar de studerandes planering. Det finns ingen betydande skillnad mellan hur män och kvinnor lämnar in ansökningar till CSN. Äldre lämnar däremot in sina ansökningar tidigare än yngre, och kan därför särskilt gynnas av förslaget.

Eftersom den årliga inkomsten kommer att kunna bestämmas med utgångspunkt i förhållanden tidigast fem, i stället för tre månader, före studiestarten kan den studerandes årliga inkomst komma att bli mindre aktuell. Den faktiska inkomsten strax innan studiestarten kan därför oftare komma att vara högre eller lägre än den årliga inkomst som omställningsstudiestödets storlek har beräknats efter. Ersättningen för ett inkomstbortfall under studietiden kan därmed blir något mindre exakt än enligt nuvarande regelverk. Nästan nio av tio stödtagare är samtidigt anställda innan studierna påbörjas, och större inkomstförändringar under femmånadersperioden innan studiestarten bör därmed vara ovanliga. För de allra flesta studerande bör skillnaderna vara obefintliga eller marginella.

I avsnitt 5.4 föreslås att studiestart vid bestämmandet av den studerandes årliga inkomst ska avse starten av den första period som den studerande ansöker om

¹⁶¹ Den studerandes årliga inkomst bestäms enligt nuvarande regler med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan kom in till CSN, tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten, 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

¹⁶² Avsnitt 5.3.

omställningsstudiestöd för i aktuell ansökan. Förslaget motsvarar den praxis som redan tillämpas vid CSN. Förslaget säkerställer att den årliga inkomsten fastställs utifrån aktuella inkomstförhållanden. Förslaget innebär därför att omställningsstudiestödet på ett mera korrekt sätt ersätter den studerandes inkomstbortfall vid studier.

Omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag

Förslaget att omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag innebär att studerande som får kollektivavtalat kompletterande studiestöd från sin omställningsorganisation kommer att få möjlighet att låna mer än tidigare. Ett fåtal av dessa studerande kan också komma att bli överkompenserade, i bemärkelsen att deras omställningsstudiebidrag och kollektivavtalade kompletterande studiestöd efter skatt, tillsammans med omställningsstudielån, kan överstiga tidigare arbetsinkomster efter skatt med högst några hundra kronor per månad. Överkompensationen kommer i de fallen dock endast att bestå av lån som ska betalas tillbaka. Den som har kollektivavtalat kompletterande studiestöd kommer med förslaget att kunna få stöd från CSN och sin omställningsorganisation som tillsammans motsvarar mellan 95 och strax över 100 procent av tidigare inkomst efter skatt.

För studerande som inte får något kompletterande stöd från en omställningsorganisation innebär förslaget ingen förändring. De kommer fortsatt att kunna få bidrag och lån från CSN som tillsammans motsvarar omkring 90 procent av tidigare inkomst efter skatt. För dem innebär förslaget inte någon förändring.

Omkring 15 procent av de studerande som har beviljats omställningsstudiestöd fram till och med den 30 september 2023 har omställningsstudielån och får också kollektivavtalat kompletterande studiestöd från sin omställningsorganisation. Kvinnor utgör 55 procent av denna grupp, och personer som är över 40 år utgör 60 procent. Förslaget innebär därför att omkring 15 procent av stödtagarna kommer att kunna låna högre belopp än tidigare. Kvinnor och personer över 40 år kommer att vara överrepresenterade bland dem som kommer att kunna låna mer.

Beräkningar visar att omkring 60 procent av de stödtagare som träffas av förslaget, dvs. cirka nio procent av samtliga stödtagare¹⁶³, kommer att kunna låna ytterligare 300 till 900 kronor per vecka vid heltidsstudier, motsvarande 1 300 till 3 900 kronor mer per månad, jämfört med nuvarande regler. För tre procent av alla stödtagare blir ökningen mindre än 300 kronor per vecka, och för tre procent av alla stödtagare blir ökningen högre än 900 kronor per vecka. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som kommer få en ökning om mindre än 300 eller mer än 900 kronor. Studerande som är över 40 år har generellt högre inkomster blir också tydligt överrepresenterade bland dem som kommer att få en ökning som är större än 900 kronor per vecka.

En ökad lånedel med 300 – 900 kronor per vecka innebär efter 44 veckors studier en studieskuld som kommer att vara mellan 13 200 och 39 600 kronor högre än enligt

¹⁶³ 15 procent av alla stödtagare kommer att kunna få mer lån, 60 procent av dem utgör $(15 \times 60) =$ nio procent av samtliga stödtagare.

nuvarande regelverk. Lånedelen kommer att öka mest för de med högst inkomster. Det innebär också att de personer som får ett något högre skuld kommer att ha mycket goda möjligheter att betala tillbaka skulden.

Skatteverket ska lämna uppgifter till CSN om aktiv näringsverksamhet

Förslaget att Skatteverket ska lämna uppgifter om perioder av aktiv näringsverksamhet direkt till CSN innebär att studerande som är egenföretagare inte själva behöver hämta uppgifter hos Skatteverket för att sedan skicka till CSN. CSN kan i stället hämta in uppgiften direkt från Skatteverket och de studerande kan därmed få sitt beslut snabbare och enklare.

7.3 Konsekvenser för CSN

Samtliga förslag i denna promemoria innebär en minskad och förenklad administration hos CSN, alternativt att CSN kan fatta beslut om omställningsstudiestöd tidigare vilket möjliggör kortare handläggningstider och snabbare beslut till samtliga studerande.

Vissa förslag möjliggör dessutom systemlösningar för maskinell prövning av olika villkor som inte är möjliga med nuvarande regelverk. Systemlösningarna kommer att bidra till ytterligare kortade handläggningstider. Det gäller förslagen om att

- ramtiden för arbetsvillkoren ska beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser (avsnitt 4.2),
- etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomst (avsnitt 5.1.1),
- egenföretagare ska få räkna med tid med aktiv näringsverksamhet i de två arbetsvillkoren (avsnitt 5.1.4), och att
- omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för kortare utbildningar som påbörjats före den 1 januari 2023 (avsnitt 5.2).

Andra förslag innebär att de systemlösningar som redan planeras blir enklare och att lösningarna kan möjliggöra en mer automatiserad prövning än med nuvarande regelverk. Det gäller förslagen om att

- fler studerande ska ha förtur till ytterligare omställningsstudiestöd (avsnitt 4.1), och att
- omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag (avsnitt 5.5).

Förslagen om att fler studerande ska ha förtur till ytterligare omställningsstudiestöd och att ramtiden för arbetsvillkoren ska beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser, bedöms under ett helår innebära att administrativa resurser motsvarande 13–15 årsarbetskrafter kan frigöras. Övriga förslag bedöms innebära att motsvarande ytterligare 11–15 årsarbetskrafter kan frigöras. Huvuddelen av denna sistnämnda besparing är en följd av förslaget om förändringar i arbetsvillkoren.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Utöver förslaget att ramtiden för arbetsvillkoren ska beräknas från starten av den första tidsperiod som en ansökan avser.

Från och med 2026, när CSN:s systemutveckling beräknas avslutas, bedöms förslagen kunna innebära att motsvarande ytterligare 10–20 årsarbetskrafter kan frigöras under ett helår. Även i denna del är huvuddelen av besparingarna en följd av förslaget om förändringar i arbetsvillkoren.¹⁶⁵ Det ska påpekas att bedömningarna utgör erfarenhetsbaserade uppskattningar som är behäftade med osäkerhet.

Förslaget till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser innebär i många fall att äldre bestämmelser fortsatt ska tillämpas för ansökningar som avser studier som påbörjas före det första kalenderhalvåret 2025.¹⁶⁶ För hanteringen av äldre ansökningar innebär de föreslagna regeländringarna därför ofta ingen eller en begränsad resursbesparing för CSN. De administrativa besparingar som beräknats ovan kommer därför att få effekt successivt, i takt med att en allt större andel av de ansökningar som hanteras är sådana som avser studier som startar under det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

De sammanlagda administrativa resurser som kan frigöras beräknas därmed till mellan 30 och 50 årsarbetskrafter, motsvarande 18,9 till 31,5 miljoner kronor per år från och med 2027.¹⁶⁷ Dessa resurser kan användas för att förbättra handläggningsläget inom omställningsstudiestödet. De behov av anslagsförstärkningar som CSN hittills har identifierat för att kunna möta efterfrågan inom omställningsstudiestödet är samtidigt större än de beräknade besparingarna.¹⁶⁸ Förslagen i denna promemoria ska därför ses som en av flera viktiga åtgärder för att säkerställa kortare handläggningstider och att studerande får sina beslut i tid.

Förslaget att Skatteverket efter begäran ska kunna lämna uppgifter om perioder med aktiv näringsverksamhet till CSN medför kostnader för systemutveckling hos CSN motsvarande 1,65 miljoner kronor. Förslaget att registrerade omställningsorganisationer inte längre ska vara skyldiga att lämna uppgift till CSN om vilket kollektivavtalat kompletterande studiestöd som de har beslutat om, kräver ändringar i system för informationsöverföring och handläggningssystem hos CSN. Kostnaderna för justeringarna beräknas till 5,5 miljoner kronor. Därutöver tillkommer räntekostnader för lån i Riksgälden med 0,715 miljoner kronor.

För att undvika negativa effekter för handläggning och pågående systemutveckling hos CSN bör myndigheten tillföras dessa medel enligt följande, med start det år de nya lagbestämmelserna träder i kraft.

	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8	År 9	År 10
Miljoner kronor	0,85	0,84	0,82	0,81	0,79	0,78	0,77	0,75	0,74	0,72

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Avsnitt 6.

¹⁶⁷ Beräknat utifrån en genomsnittlig lön om 52 500 kronor per månad, inklusive sociala avgifter.

¹⁶⁸ Kommenterad utgiftsprognos, CSN oktober 2023.

7.4 Konsekvenser för andra myndigheter och aktörer

Konsekvenser för Skatteverket

Skatteverket föreslås vara skyldigt att på begäran lämna uppgift till CSN ur beskattningsdatabasen om tid då den sökande har bedrivit aktiv näringsverksamhet.¹⁶⁹ Skatteverket har beräknat kostnaderna för att tillgängliggöra dessa uppgifter i de tjänster som redan används för överföring av uppgifter till CSN till 86 000 kronor.¹⁷⁰ Denna kostnad bedöms rymmas inom Skatteverkets befintliga anslag.

Konsekvenser för Försäkringskassan

Förslaget om att den studerandes årliga inkomst ska kunna fastställas tidigast fem månader för studiestarten¹⁷¹ innebär att Försäkringskassan kan inleda sina utredningar tidigare. Förslagen i denna promemoria bedöms i övrigt sakna konsekvenser för Försäkringskassan.

Konsekvenser för omställningsorganisationer

Omställningsstudielånets storlek föreslås bestämmas utan hänsyn till kollektivavtalat kompletterande studiestöd och registrerade omställningsorganisationer ska därför inte längre vara skyldiga att lämna uppgifter om sådant kompletterande studiestöd till CSN och ÖKS.¹⁷² Förslaget innebär därför mindre administration för registrerade omställningsorganisationer. Förslaget kan samtidigt innebära vissa kostnader för registrerade omställningsorganisationer för justeringar i befintliga system för informationsöverföring till CSN.

Registrerade omställningsorganisationer kommer fortsatt att behöva uppgifter ur beslut om omställningsstudiestöd och om utbetalningar av sådant stöd, t.ex. uppgifter om den studerandes årliga inkomst och om storleken på det omställningsstudiebidrag som CSN har lämnat. Sådana uppgifter kan även fortsättningsvis lämnas med stöd av 35 § förordningen om omställningsstudiestöd.

Förslagen i denna promemoria bedöms i övrigt sakna konsekvenser för registrerade omställningsorganisationer.

7.5 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några specifika nämnvärda regionala effekter, för Sveriges EU-medlemskap eller klimat och miljö.

¹⁶⁹ Avsnitt 5.6.

¹⁷⁰ Uppgift från Skatteverket den 19 oktober 2023.

¹⁷¹ Avsnitt 5.3.

¹⁷² Avsnitt 5.5.

Konsekvenser för jämställdheten

Vissa mindre konsekvenser avseende skillnad mellan kvinnor och män har kunnat konstateras enligt vad som följer av avsnitt 7.2 ovan. Utredningen av konsekvenserna för förslaget att etableringsvillkoret endast ska prövas genom inkomst istället för arbetad tid har visat att de allra flesta, som enligt nuvarande regelverk har haft för låga inkomster för att kunna beviljas omställningsstudiestöd och som därför har fått skicka in underlag som visar arbetad tid, skulle kunna uppfylla det föreslagna lägre inkomstkravet. Av den undersökning som CSN gjort med utgångspunkt bland dem som redan beviljats omställningsstudiestöd framgår att mellan en och två procent har för låga inkomster för att bli beviljade stöd enligt förslaget om sänkt inkomstgräns. Undersökningen antyder att de som inte hade uppfyllt kravet huvudsakligen är yngre kvinnor med låga inkomster.

Förslaget att slopa kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla förväntas, enligt den undersökning CSN har genomfört, gynna kvinnor mer än män eftersom kvinnor har haft studiestöd under fler månader än män.

Även förslaget att omställningsstudielånets storlek ska bestämmas utan hänsyn till kompletterande studiebidrag leder till vissa olika konsekvenser för kvinnor och män. Kvinnor kommer t.ex. att vara något överrepresenterade bland dem som kommer att kunna låna mer än vad som är fallet idag.

I övrigt har förslagen ingen påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män.

Konsekvenser för brottslighet och felaktiga utbetalningar

För att göra sannolikt att han eller hon uppfyller vissa villkor inom omställningsstudiestödet krävs i vissa fall att den sökande inkommer med olika typer av intyg till CSN. Det finns en risk att den sökande lämnar in oriktiga eller förfälskade intyg till CSN och för att i och för sig riktiga intyg felbedöms i hanteringen, särskilt när stora mängder intyg ska granskas manuellt.

Förslaget att etableringsvillkoret enbart ska bedömas utifrån inkomst och förslaget att egenföretagare ska kunna uppfylla de båda arbetsvillkoren genom perioder med aktiv näringsverksamhet medför att behovet av att hantera intyg minskar markant. Beslut om omställningsstudiestöd kommer i högre grad att kunna byggas på uppgifter om arbetsinkomster och om perioder med aktiv näringsverksamhet som CSN kan hämta direkt från Skatteverket.

Eftersom intygshanteringen generellt sett minskar, och t.o.m. helt kan elimineras i många ärenden, samtidigt som besluten i högre grad kommer att kunna baseras på objektiva uppgifter från en annan myndighet, kommer risken för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott att minska.

Förslaget att egenföretagare ska kunna få rätt till omställningsstudiestöd baserat på att de har bedrivit aktiv näringsverksamhet kan medföra viss ökad risk för missbruk av systemet, jämfört med den nuvarande ordningen. Riskerna minskar dock högst väsentligt med anledning av att även egenföretagare samtidigt måste visa upp vilka inkomster de har haft för att den årliga inkomsten ska kunna fastställas. Den som inte

har en årlig inkomst kan inte få något omställningsstudiestöd, även om rätten till stödet föreligger.

I övrigt bedöms förslagen inte ha någon påverkan på brottslighet eller på omfattningen av felaktiga utbetalningar.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

6 § Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som i

1. sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år som kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, *har haft viss minsta inkomst av förvärsarbete*, och
2. sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader,
 - a) *har förvärsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad, eller*
 - b) *har haft en viss minsta inkomst av förvärsarbete.*

Med ramtid enligt första stycket avses de 14 år respektive 24 månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden. Om studierna har påbörjats före den dag ansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten.

Förvärsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärsarbete i Sverige.

I paragrafen regleras villkor om förvärsarbete, det s.k. arbetsvillkoret, som är en förutsättning för att få omställningsstudiestöd.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att den första delen av arbetsvillkoret, det s.k. etableringsvillkoret, är uppfyllt om den sökande har haft en viss minsta inkomst av förvärsarbete under minst 96 månader (kvalificeringstiden, som i detta fall är åtta år) under en ramtid om 14 år (punkt 1). Både detta villkor och det s.k. aktualitetsvillkoret (punkt 2), som innebär att den studerande ska ha förvärsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka eller haft en viss minsta inkomst av förvärsarbete i sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, ska vara uppfyllda för att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas. I 7 § bemyndigas regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om att andra villkor ska gälla för egenföretagare.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.1 och 5.1.2.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om villkoren i 6 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om att andra villkor än vad som anges i 6 § första stycket 1 och 2 ska gälla för studerande som är egenföretagare, under de ramtider som anges där.

Paragrafen innehåller bestämmelser om bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om krav på förvärsarbete enligt 6 §.

Genom *andra stycket*, som är nytt, bemyndigas regeringen eller den myndighet regeringen föreskriver att meddela föreskrifter om att andra villkor än vad som anges i 6 § första stycket ska gälla för studerande som är egenföretagare, under de ramtider som anges i nämnda paragraf. Regeringen eller den myndighet regeringen föreskriver kan därmed meddela föreskrifter om att egenföretagare på annat sätt än genom

inkomster eller tid med förvärvsarbete kan uppfylla de s.k. arbetsvillkoren i 6 § under de kvalificerings- och ramtider som anges där.

Övervägandena finns i avsnitt 5.1.4.

23 § Den årliga inkomst som avses i 22 § ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden, dock tidigast *fem* månader och senast dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst *fem* månader.

Nämnden ska i den begäran som avses i 22 § första stycket ange den dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om årlig inkomst.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur den årliga inkomst som ska läggas till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek ska bestämmas. De anknyter till bestämmelserna i 22 §.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att den årliga inkomsten ska fastställas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN, dock tidigast fem månader och senast dagen före studiestarten. Av 22 § följer att Försäkringskassan bestämmer den årliga inkomst som ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd enligt 24–26 §§.

I *tredje stycket*, som är nytt, finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela ytterligare föreskrifter om årlig inkomst.

Övervägandena finns i avsnitt 5.3 och 5.4.

26 § När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 §, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
 - c) multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
 - d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
 - e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkning av omställningsstudielånets storlek.

Grunden för beräkningen är den studerandes årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan (22 §). Bestämmelserna reglerar beräkningen av omställningsstudielånets storlek oavsett om omställningsstudiebidragets storlek har beräknats enligt bestämmelserna i 24 eller 25 §. I 27 § finns ytterligare bestämmelser som begränsar storleken på de lån som får lämnas.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att omställningsstudielånets storlek för varje vecka då den studerande får stöd ska beräknas till 63 procent av skillnaden mellan den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka, och inkomst delad med 52. Omställningsstudielån vid helt stöd beräknas därmed endast med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst enligt 22 § och storleken på den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 §, och inte som tidigare med beaktande även av kollektivavtalat kompletterande studiestöd.

I *andra stycket* görs en motsvarande ändring som innebär att omställningsstudielånets storlek för varje vecka då den studerande får del av helt stöd ska beräknas till 63 procent av skillnaden mellan den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § per vecka, och inkomst delad med 52, multiplicerad med den omfattning av helt stöd som den studerande får. Omställningsstudielån vid del av helt stöd beräknas därmed endast med utgångspunkt i den studerandes årliga inkomst enligt 22 § och storleken på den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 §, och inte som tidigare även med hänsyn till kollektivavtalat kompletterande studiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.
2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier efter den 31 december 2022.
3. *Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar före det första kalenderhalvåret 2025.*

Punkt 1, 2 och 3 anger tidpunkterna för ikraftträdande och tillämpning av bestämmelserna i lagen om omställningsstudiestöd.

I *punkt 2* görs en ändring som innebär att lagen tillämpas i fråga om studier efter den 31 december 2022. Omställningsstudiestöd kan därmed lämnas för studier från och med den 1 januari 2023, oavsett om studierna har påbörjats före den tidpunkten och oavsett längden på den aktuella utbildningen.

I *punkt 3*, som är ny, anges att äldre föreskrifter fortfarande gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar före det första kalenderhalvåret 2025. Tidigare begränsning, att omställningsstudiestöd endast får lämnas för en utbildning som har påbörjats innan den 1 januari 2023 om utbildningen är minst 80 veckor eller mer på heltid, tillämpas därmed även efter ikraftträdandet för ansökningar som avser studier som startar före det första kalenderhalvåret 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
2. Bestämmelserna i 6, 7, 23 och 26 §§ i den nya lydelsen gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar det första kalenderhalvåret 2025 eller senare.

Punkt 1 och 2 anger tidpunkterna för ikraftträdande och tillämpning av de nya bestämmelserna.

I *punkt 1* anges att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 2024.

I *punkt 2* anges att de nya bestämmelserna i 6, 7, 23 och 26 §§ gäller för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som startar det första kalenderhalvåret 2025 eller senare. För ansökningar som avser studier som startar det andra kalenderhalvåret 2024 eller tidigare tillämpas därmed äldre bestämmelser även efter ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

The background features a dark purple field with large, overlapping organic shapes in coral, teal, and yellow. The text is centered in white.

Vi gör studier möjligt.